

СТАНДАРДИ КВАЛІТЕТА РАДА ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ВИЈЕЋЕ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање		БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА САВЈЕТ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање
---	---	---

СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА РАДА ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА

Сарајево, 2022. године

АГЕНЦИЈА ЗА ПРЕДШКОЛСКО,
ОСНОВНО И СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

Издавач:

Агенција за предшколско, основно и средње образовање

За издавача:

Маја Стојкић, директорица Агенције

Руководилац ПЈ Сарајево:

Алиса Ибраковић, замјеница директорице

Уредница:

Хашима Ђурак

Експертиза:

Хашима Ђурак, стручна савјетница Агенције

Тамара Прибишев Белеслин, консултантница

Чланице Радне групе:

Алма Месић, Биљана Челан, Едита Вуковић Антоловић, Хелмина Муртић, Слађана Владичић

Лектура:

Биљана Поповић

ДТП:

Бранка Звечевац, референт-специјалиста за графички дизајн

Одбор Агенције за предшколско, основно и средње образовање усвојио је документ „Стандарди квалитета рада предшколских установа“ на 33. сједници, 17. 10. 2022. године.

Рад консултантнице и чланица радне групе подржао УНИЦЕФ, канцеларија у БиХ.

Напомена:

Изрази који су написани само у једном граматичком роду односе се једнако на женски и мушки род.

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР	5
1. УВОД.....	6
2. КОНТЕКСТ ЗА РАЗВОЈ И УСПОСТАВЉАЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ	8
2.1. Законодавни контекст за израду оквира и стандарда квалитета за предшколско васпитање и образовање	9
2.2. Методологија и процес израде оквира квалитета и Стандарда квалитета рада предшколских установа	10
2.3. Деск анализа – компаративна анализа документације	11
3. СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА РАДА ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА	14
4. ЛИТЕРАТУРА	65
5. ПРИЛОЗИ.....	72

ЦИП - Каталогизација у публикацији, Национална и универзитетска библиотека
Босне и Херцеговине, Сарајево

ISBN 978-9958-572-22-7

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 52625158

ПРЕДГОВОР

Са великим задовољством Агенција за предшколско, основно и средње образовање представља Стандарде квалитета рада предшколских установа, документ о квалитету у предшколском васпитању и образовању. Публикација на извјестан начин обједињује доказе истраживања и евалуација које су реализоване у Агенцији за предшколско, основно и средње образовање о квалитетним приступима и праксама у контексту институционалног раног и предшколског васпитања и образовања у Босни и Херцеговини.

Ова публикација представља кулминацију опсежне експертизе, истраживања, широке стручне подршке и прегледа литературе који се односе на тему квалитета у предшколском васпитању и образовању у свијету, Европској унији и код нас. Анализа документације и дефинисање стандарда се фокусирају на питање квалитета из три различита, међусобно повезана аспекта, а то су: образовне политике, праксе и истраживања, што не би било могуће без посвећености и сарадње широког спектра организација и стручњака из области предшколског васпитања и образовања, коришћења доступних научних и стручних ресурса и препорука насталих на основу међународних истраживања у образовању.

Агенција одаје признање свим учесницима пројекта из различитих институција, који су уложили своје вријеме, труд и знање у концептуализацију и израду оквира квалитета, дефинисање стандарда квалитета рада установа за предшколско васпитање и образовање, спроведене консултације и публикацију овог материјала.

Агенција изражава велику захвалност УНИЦЕФ-у, канцеларији у БиХ, на подршци у изради стандарда квалитета.

1. УВОД

„Квалитет није никада случајност...

...он је увијек резултат озбиљних намјера, искреног труда, интелигентног вођења и вјештог дјеловања: он представља мудар избор између многих алтернатива.”

(Вила А. Фостер)

Општи циљ предшколског васпитања и образовања, као интегралног дијела cjелокупног система васпитања и образовања у Босни и Херцеговини је: осигурати оптималне и једнаке услове да свако дијете, од рођења до поласка у школу, развија и остварује своје пуне потенцијале и компетенције, кроз различите видове квалитетног и професионално аутономног, институционалног и ванинституционалног предшколског васпитања и образовања.

Иако не постоји универзална дефиниција квалитета предшколског васпитања и образовања, бројна истраживања и литература пружају информације и доказе шта чини оквир квалитета, који би, контекстуализован унутар сваког васпитно-образовног система, требао чинити централни ресурс за успостављање стандарда, развоја курикулума и осмишљавање развојних програма рада предшколских установа. Процеси грађења културе квалитета и развој дјелатности треба да буду вођени усаглашеним, cjеловитим оквиром квалитета, који се односи на све области дјеловања у остваривању функције предшколске установе. Стандарди квалитета се примјењују уз поштовање међузависности стандарда који чине квалитет структуре и стандарда који се односе на квалитет процеса, стално се валоризујући и унапређујући. Успостављање стандарда квалитета, који се односе и на јавни и на приватни сектор у предшколском васпитању и образовању, треба подстицати, подржавати, пратити и континуирано градити капацитете за унапређење и одрживост квалитета.

Оквир квалитета са дефинисаним стандардима и индикаторима квалитета рада предшколских установа представља документ настао на основу постизања консензуса домаћих професионалаца о заједничком разумијевању квалитета предшколског васпитања и образовања, квалитетне праксе, на истраживању рјешења у свијету и на сарадничком теоријском промишљању о најефикаснијем оквиру за контекст предшколског васпитања и образовања у БиХ. Оквир квалитета представља смјернице, обрасце и показатеље структуралних и процесних карактеристика неопходних за функционисање предшколске установе ради постизања оптималног нивоа уређености. Првенствено је намијењен професионалцима у васпитању и образовању и представља инспирацију за пут и правац којим се треба кретати да би се унаприједио квалитет предшколског васпитања и образовања.

Табела 1:

Преглед области, број стандарда и индикатора у документу
Стандарди квалитета рада предшколске установе.

Област квалитета рада	Односи се на:	Број стандарда	Број индикатора
Окружење предшколске установе	Здравље и сигурност Исхрана дјеце Уређеност физичког окружења Коришћење физичког простора Социјално окружење, инклузивност окружења	4	84
Курикулум предшколске установе	Конструктивистички приступ - грађење и примјена курикулума Развојно-примјерени курикулум Интегрисано планирање и холистички приступ Интеракције Транзиције Посебни и специјализовани програми, инклузивност програма	6	73
Особље, кадар предшколске установе	Квалификације и компетенције особља Транспарентност запошљавања и радни услови Тимски рад и сараднички односи Професионални развој особља	4	36
Управљање, руковођење и финансирање	Демократско и професионално вођење Дијељење одговорности и лидерства, развој тимова Финансирање дјелатности и транспарентност рада установе Систем информисања и промоција установе Професионални развој и цјеложивотно учење	4	40
Партнерства са породицама и заједницом	Посвећеност изградњи партнерства Грађење партнерства с породицама Грађење партнерства с локалном заједницом	3	23
Праћење и вредновање	Спољно праћење и вредновање Самовредновање установе Праћење и вредновање васпитно-образовног процеса, особља и постигнућа дјеце Формативна рефлексија	4	27

Напомена: документ Стандарди квалитета рада предшколских установа садржи 12 прилога, који ради тијесне повезаности с дефинисаним стандардима и цјеловите слике и визије квалитета рада, чине његов саставни дио.

С обзиром на сложен и системски приступ квалитету, оквир квалитета пружа могућност обраћања ширем спектру циљне публике, као што су: просвјетни радници (појединци или професионалне заједнице), академска заједница, родитељи (појединци или удружења), владе и локалне заједнице, креатори образовних политика, образовне власти, директори предшколских установа/школа, евалуатори, истраживачи, масовни медији, као и шира јавност. Документ се може користити за успостављање и развој културе квалитета, вредновање и самовредновање установа за предшколско васпитање и образовање, заговарање и обуку.

2. КОНТЕКСТ ЗА РАЗВОЈ И УСПОСТАВЉАЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ

Контекст за истраживање и дефинисање оквира квалитета рада установа за предшколско васпитање и образовање

Широке европске и међународне расправе и дебате о политикама квалитета у предшколском васпитању и образовању се константно воде и обликују. Постоји широк консензус на међународном плану да висококвалитетна нега и образовање у раном дјетињству побољшавају исходе дјеце, а исто тако да низак или осредњи квалитет може штетити дјеци, као и докази да су компетенције и квалификације радне снаге јаки предиктори квалитета у окружењу (CoRe, 2011). Истраживања сугеришу да су предности пружања висококвалитетних услуга током раних година посебно изражене за дјецу која живе у угроженим породицама (Burchinal M., et al., 2010; Young M.E. 1996).

Савјет Европске уније је у мају 2019. године донио Препоруку о висококвалитетним системима раног и предшколског васпитања и образовања, коју су одобрили министри образовања држава чланица Европске уније¹. У Препоруци Савјета ЕУ (2019), кључним инструментом за борбу против неједнакости и образовног сиромаштва, сматра се рана укљученост дјеце у систем предшколског васпитања и образовања. Документ садржи и укључује препоручени оквир за квалитет у раном и предшколском васпитању и образовању, који се заснива на пет кључних стубова квалитетног система предшколског васпитања и образовања, а то су: приступ раном и предшколском васпитању и образовању, оспособљавање и радни услови особља задуженог за рано и предшколско васпитање и образовање, курикулум, тј. примјена одговарајућих планова и програма, управљање, руковођење, финансирање и партнерства те праћење и евалуација система.

Овом Препоруком се државе чланице подстичу и охрабрују у настојањима да се побољша приступ и квалитет предшколског васпитања и образовања, а изградња, садржај и структура система предшколског васпитања и образовања неоспорно су у надлежности уставом одређених релевантних тијела у државама². Препорука Савјета о висококвалитетном васпитању и образовању у раном дјетињству подржава ЕУ оквир квалитета за рано и предшколско васпитање и образовање који је раније, 2014. године, представљен као приједлог стручњака из различитих европских земаља³ и истиче могуће акције које би државе чланице могле предузети радећи на постизању тих циљева.

¹ Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC

² У БиХ дјелује 13 министарстава образовања, сектор за образовање у склопу Министарства цивилних послова БиХ, 2 ентитетска, 10 кантоналних министарстава и одјељење за образовање у Брчко дистрикту. Улога државних институција из области образовања је да поставља критеријуме, прати процес имплементације стратегија и даје препоруке о будућим активностима. С друге стране, ентитетске и кантоналне институције су задужене за имплементацију и спровођење донесених закона и одлука на државном, ентитетском и кантоналном нивоу. (Институционални оквир образовног система у БиХ, Дирекција за економско планирање).

³ Developed by the Thematic Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission

Европска комисија подржава државе чланице ЕУ и олакшава њихову сарадњу пружањем података и бројних анализа о развоју и другим важним питањима повезаним с предшколским васпитањем и образовањем. У контексту актуелних расправа о будућности Европе, у оквиру иницијативе за европски простор образовања за период 2021 - 2030. године, инклузивни и висококвалитетни системи раног и предшколског васпитања и образовања се утврђују као једно од приоритетних подручја за сарадњу.⁴

2.1. Законодавни контекст⁵ за израду оквира и стандарда квалитета за предшколско васпитање и образовање

Ослањајући се на стандарде и норме утврђене Оквирним законом о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини (даље Оквирни закон), пројекат дефинисања стандарда квалитета је покренут у циљу извршења обавеза које произилазе из Закона о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање (у наставку Агенција), тј. из надлежности Агенције у успостављању стандарда знања, оцјењивању постигнутих резултата, те праћењу, евалуацији, усавршавању и развоју квалитета и Заједничког језгра цјеловитих развојних програма у предшколском васпитању и образовању. Оквирни закон прецизира да је Агенција одговорна за спровођење заједничког језгра цјеловитих развојних програма и стандарда у области предшколског васпитања и образовања (Члан 21. и Члан 26.). Чланом 21. овог Закона се, између осталог, нормира да се у свим јавним и приватним предшколским установама у Босни и Херцеговини (у наставку БиХ) успоставља и примјењује заједничко језгро цјеловитих развојних програма за рад у предшколским установама и планови којима треба да се гарантују и осигурају квалитетно васпитање и образовање за сву дјецу и достизање задовољавајућег стандарда знања, вјештина и способности, да се осигура досљедност квалитета стандарда васпитања и образовања у свим предшколским установама у БиХ и осигура слобода кретања и једнак приступ предшколском васпитању и образовању.

Доношењем Одлуке Савјета министара БиХ о усвајању Платформе за развој предшколског васпитања и образовања у Босни и Херцеговини за период 2017 – 2022. године⁶ (у наставку Платформа), Агенција је преузела дио обавеза и предузела конкретне активности на имплементацији циљева и мјера које се односе на подршку развоју квалитета предшколског васпитања и образовања и развој стандарда квалитета у предшколском васпитању и образовању.

Оквир квалитета и стандарди квалитета рада предшколских установа генеришу се из Оквирног закона и Закона о Агенцији, као и из мноштва важних реформских докумената који се односе на квалитет његе, бриге, васпитања и образовања у раном дјетињству (почевши још од документа из 2002. године, Реформа образовања, Поруче грађанима БиХ, Обећање⁷). Црпе се смјернице и делегиране обавезе из Платформе, уз чврсто ослањање на препоруке о важности раног учења из актуелних извјештаја за БиХ о спроведеним међународним истраживањима у образовању (TIMSS 2019, PISA 2018)⁸.

⁴ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13298-2019-INIT/hr/pdf>

⁵ Законодавство о предшколском васпитању и образовању у овом контексту се односи на закон или скуп закона, укључујући акте, уредбе, наредбе или прописе и обично пружа јасноћу о надлежностима и мандату за предшколско васпитање и образовање. Закони могу бити специфични за предшколско васпитање и образовање или се уопштено примјењивати на цјелокупан васпитно-образовни систем са, на примјер, посебним одјељком о предшколском васпитању и образовању.

⁶ http://mcp.gov.ba/attachments/bs_Migrirani_dokumenti/Sektor/Obrazovanje/Obrazovanje_strate%C5%A1ki/Platforma_za_razvoj_pred%C5%A1kolskog_odgoja_i_obrazovanja_u_Bosni_i_Hercegovini_za_period_2017._do_2022._bos..pdf

⁷ <https://unze.ba/projekti/ohr/HRVATSKI%20JEZIK/ANEKS%20%20OBRAZOVNE%20STRATEGIJE/OBRAZOVNA%20STRATEGIJA%20OSCE.pdf>

⁸ <https://aposo.gov.ba/hr/medunarodna-istrazivanja/izvjesca-za-bih-u-medunarodnim-istrazivanjima/>

2.2. Методологија и процес израде оквира квалитета и Стандарда квалитета рада предшколских установа

Хронолошки, успостављањем Заједничког језгра cjеловитих развојних програма за предшколско васпитање и образовање дефинисано на исходима учења (АПОСО, 2018), стекли су се услови за развијање Стандарда учења и развоја дјеце у узрасту пред полазак у основну школу (АПОСО, 2021)⁹, као дијела подршке развоју курикулума и имплементацији Заједничког језгра cjеловитих развојних програма дефинисане на исходима учења, подршке у успостављању стандарда квалитета рада професионалаца у институционалном предшколском васпитању и образовању (2011, 2018, 2020). Пратећи потребе система васпитања и образовања, развијене су и Смјернице за имплементацију Заједничког језгра cjеловитих развојних програма (у наставку ЗЈЦРП) дефинисаног на исходима учења (2021)¹⁰, у циљу „пружања подршке свима који су укључени у процес курикуларне реформе усмјерене на креирање савремених, хуманистички оријентисаних предшколских курикулума ентитета, кантона и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Смјернице су намијењене стручним тимовима за израду курикулума за рано и предшколско васпитање и образовање на ентитетским/кантоналним нивоима и надлежним образовним властима, који ће заједно радити на развоју и усклађивању курикулума са ЗЈЦРП, као и на унапређивању осталих елемената курикуларне реформе.” (Смјернице, стр. 5).

Иницијатива за дефинисање стандарда квалитета рада предшколских установа произилази из постојећих ресурса и актуелног истраживања квалитета рада у предшколским установама, спроведеног током 2021. године (Извјештај о истраживању квалитета рада у установама за предшколско васпитање и образовање, АПОСО, 2022.¹¹), студије Агенције која је идентификовала опште изазове и препреке са којима се суочавају предшколске установе у системима предшколског васпитања и образовања. Ово истраживање је дио ширег процеса мапирања квалитета рада установа за предшколско васпитање и образовање, генерисаног из теоријских и емпиријских налаза о квалитету, развоју дјетета и исходима развоја и учења.

Наредни кораци су предузети у циљу формирања експертског радног тима Агенције, који је заједнички дјеловао на развијању cjеловитог оквира квалитета рада установа за предшколско васпитање и образовање и дефинисању скупа квалитативних преференцијалних стандарда, заснованих на правима и најбољем интересу дјетета узраста од 0 до 6 година (тј. до поласка у основну школу). Развијени оквир квалитета има за циљ подржати развој квалитета те афирмацију и креирање сигурног, подстицајног педагошког окружења за учење и развој дјеце предшколског узраста. Израда оквира и стандарда квалитета, чија је намјена олакшати и убрзати развој квалитета и пружити подршку осигурању и развоју квалитета свима који се баве пружањем организованог предшколског васпитања и образовања, одвијао се у неколико фаза, представљених у наставку текста.

⁹ <https://aposo.gov.ba/hr/standardi-ucenja-i-razvoja-djeteta-u-dobi-pred-polazak-u-osnovnu-skolu/>

¹⁰ <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Smjernice-za-ZJCRP.pdf>

¹¹ <https://aposo.gov.ba/bs/izvjestaj-o-istrazivanju-kvaliteta-u-ustanovama-za-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/>

Слика 1:

Преглед елемената истраживања на којима се заснива развој оквира за квалитет и Стандарди квалитета рада предшколских установа.

Методологија израде Стандарда квалитета рада предшколских установа је ослоњена на препоруке из Бијелог папира, Стандарди квалитета и системи осигурања квалитета за предшколско образовање (УНИЦЕФ, 2019), црпећи смјернице за кораке које треба размотрити у развоју стандарда квалитета и кораке које треба размотрити у изградњи система осигурања квалитета.¹²

2.3. Деск анализа - компаративна анализа документације

Акумулирајући теоријска знања, сумирајући резултате мета анализа, компаративних студија, истраживања и извјештаја заснованих на подацима, генерализујући искуства из добрих примјера и пракси, данас се искристалисао мултидимензионални приступ квалитету у предшколском васпитању и образовању који се односи на релативно уједначене димензије у документима којима се, глобално и локално, регулише и уједињује овај круцијалан аспект система (ОЕЦД, 2021; УНИЦЕФ, 2019, 2020; Савјет ЕУ, 2019). Засноване су на педагошким, психолошким, развојним теоријама, одражавајући цјеловитост и аутентичност учења и развоја дјете предшколског узраста, као и процеса васпитања, њега и образовања, одређују се као полуге дјеловања у систему предшколског васпитања и образовања. У кључним међународним документима препоручују се сљедеће димензије које интегрисано доприносе развоју *процесног квалитета*: приступ квалитетним услугама (УНИЦЕФ,

¹² White Paper. Quality Standards and Quality Assurance Systems for Pre-Primary Education. UNICEF Education Section Programme Division 3, New York. USA. [White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf \(ecdmeasure.org\)](https://www.unicef.org/whitepaper/quality-assurance-may29-2.pdf)

2020; Савјет ЕУ, 2019); развој радне снаге и квалификованост особља (ОЕЦД, 2021; УНИЦЕФ, 2020; Савјет ЕУ, 2019); курикулум и педагогија (ОЕЦД, 2021; УНИЦЕФ, 2020; Савјет ЕУ, 2019); стандарди квалитета, мониторинг, праћење, вредновање и подаци (ОЕЦД, 2021; Савјет ЕУ, 2019); планирање, управљање и финансирање (ОЕЦД, 2021; УНИЦЕФ, 2020; Савјет ЕУ, 2019); ангажман породице и заједнице (ОЕЦД, 2021; УНИЦЕФ, 2020). Интеракције у предшколском васпитању и образовању су основа високог нивоа процесног квалитета (ОЕЦД, 2021):

Концепт квалитета у васпитању, образовању и њези у раном дјетињству је вишедимензионалан. Свакодневне интеракције дјеце у предшколском окружењу, укључујући интеракцију с другом дјецом, особљем и васпитачима, простором и материјалима, њиховим породицама и широм заједницом, одражавају квалитет предшколског васпитања и образовања који дјеца доживљавају. Заједно, ове интеракције су познате као квалитет процеса и кључне су за подршку учењу, развоју и добробити дјеце (ОЕЦД, 2021, стр. 18).

Приступ јачања система и системско развијање подржавајућег окружења (*enabling environment*) омогућавају дјеловање наведених димензија (УНИЦЕФ, 2020), кроз посвећеност и сарадњу свих укључених у систему предшколског васпитања и образовања, што је основа „дијалогског развоја квалитета“ (Kronberger Kreis, 1998, према Urban, 2005, стр. 32). Поред тога, ефикасност развоја културе квалитета у систему предшколског васпитања и образовања заснива се на јасној идеји о важности њихове примјене и процеса праћења, односно, на осигуравању *система осигуравања квалитета и мониторинга* (УНИЦЕФ, 2019), који укључује јасне и мјерљиве стандарде и праћење путем истраживања и развоја самовалуације.

Систем осигуравања квалитета представља сет постављених циљева и очекивања у форми стандарда који се кроз механизме увођења и осигуравања њихове имплементације прате, процјењују и унапређују од стране надлежних власти и предшколских установа, а који се реализује кроз процесе успостављања процедура, прикупљања података, анализа и извјештавања (УНИЦЕФ, 2019). Заједничка сврха осигуравања система квалитета у предшколском васпитању и образовању (УНИЦЕФ, 2019) је да се осигура одговорност управе и јавности, да се повећа ефикасност система предшколског васпитања и образовања, да дају основу родитељима за избор услуга за своје дијете, и да дају информације, односно, податке који ће се користити за развој образовних политика. УНИЦЕФ (2019) предлаже два процеса развоја квалитета у предшколском васпитању и образовању: *развој стандарда квалитета* (заснованих на традицији и савременим струјањима у систему предшколског васпитања и образовања, консензусу о њиховој улози и начину имплементације) и *изградња система осигуравања квалитета* (ресурса, капацитета и механизма управљања и мониторинга система квалитета).

Деск истраживање у форми неемпиријског, теоријског истраживања имало је за циљ анализу и компарацију изабраног узорка документације (видјети у Прилогу 1), како би се осигурала шира теоријска основа за разумијевање и изградњу стандарда квалитета рада предшколских установа. Фокус анализе био је на глобалном, међународном и регионалном контексту за дефинисање квалитета у раном и предшколском васпитању и образовању, којим се одражавају најуспјешније политике, праксе и истраживања у организованом раном и предшколском васпитању и образовању. У компаративној анализи, изабрано је 11 рјешења (докумената) који су анализирани у односу на сљедеће критеријуме, односно, елементе анализе: (1) Сврха и намјена; (2) Области/димензије квалитета; (3) Примјер стандарда/конструкта; (4) Индикатори стандарда; (5) Особености стандарда (мјерљивост и одговорност). Сагледавајући ове елементе, градећи ширу слику о стандардима квалитета рада предшколских установа, постављају се основне смјернице за њихов развој и имплементацију.

Сврха и намјена стандарда одређују теоријске приступе на којима се заснивају и њихову структуру. У том контексту, стандарди могу имати различиту намјену (видјети Прилог 2):

- *Теоријске препоруке* дате у широким оквирима за заједничко разумијевање области унутар којих треба дефинисати стандарде квалитета. Таква рјешења су присутна у документима ЕУ, УНЕСКО-а и УНИЦЕФ-а. Широко постављене смјернице, препоруке, кључни аспекти, циљеви и њима сродне опште препоруке за мјерење, представљају основу за системско разумијевање *правичног* приступа квалитетном предшколском васпитању и образовању што је централна тачка дефинисања области стандарда квалитета (УНИЦЕФ, 2020).

- *Оквир препорука за успостављање регулаторног система* унапређења, процјењивања, истраживања и праћења квалитета (на различитим нивоима система – глобално, на свјетском нивоу, али и на државном нивоу те на нивоу предшколске установе) заснованог на приступу базираном на чињеницама (*evidence-based approach*), односно, на приступу који се ослања на податке и процесе њиховог прикупљања, анализе и извјештавања. Намјена је видљива у правцу осигуравања релативно уједначених критеријума за изградњу система мониторинга (праћења) и развијања културе (само)евалуације у систему предшколског васпитања и образовања.
- *Смјернице са јасним механизмима* и очекивањима за акредитацију и извршавање инспекцијских активности у предшколским установама (Аустралија, Торонто). Детаљно дефинисани стандарди и индикатори представљају основ за отварање предшколских установа и успостављање система праћења осигуравања квалитета предшколског васпитања и образовања (УНИЦЕФ, 2019).
- *Алат за развој културе (само)евалуације и истраживања* квалитета у систему предшколског васпитања и образовања, односно, на нивоу предшколске установе. У том контексту, представљају методологију за примјену националног курикулума те за професионални развој (Хрватска, ISSA, Ирска, Шкотска). У овако постављеним стандардима, фокус је на дијалошком приступу развоју квалитета, а документи садрже постављена питања за саморефлексију тимова.
- *Алат за заступање према образовним политикама и сензибилизацију* јавног мњења о важности квалитета предшколског васпитања и образовања. Овакав приступ је углавном заступљен у документима који глобално и системски усмјеравају развој квалитета рада предшколских установа (УНЕСКО, ISSA, ЕУ, УНИЦЕФ).

Структура стандарда квалитета рада предшколских установа и система је представљена кроз *области квалитета* које су различито дефинисане и усклађене са њиховом намјеном (видјети Прилоге 3-6). У односу на структуру, односно, димензије стандарда квалитета, приступ дефинисању кључних области одређује особеност документа, односно, примјењивост и његову сврху. Стога су у документима, који су анализирани, заступљене јасно дефинисане кључне области стандарда тежећи да покрију све аспекте, који су повезани с квалитетом, чији број може варирати (на примјер у документима ЕУ, САД, ISSA, Аустралије, Ирске, Србије); дефинисане су области с даље операционализованим подобластима којима се јасније описују, систематизују и прецизирају области стандарда (примјер документа Хрватске); дати су модули у вези са системом предшколског васпитања и образовања, а то су рјешења која су дата у глобалним смјерницама (УНЕСКО и УНИЦЕФ); области су дефинисане кроз кључна питања која су груписана око одређеног аспекта дјеловања система предшколског васпитања и образовања, па усмјеравају само(евалуацију) ка одређеном сегменту квалитета рада предшколске установе (примјер Шкотске).

Свака област садржи посебне стандарде, који се операционализују на различите начине: када су у питању документи који регулишу овај сегмент система квалитета на глобалном нивоу, стандарди су постављени веома широко у форми препорука и изјава о одређеном сегменту квалитета, који су даље разрађени у низ препорука, циљева и мјера унутар истог стандарда. У случају да се документ користи за потребе акредитације, опис стандарда садржи више одредница, као што су језгровита теоријска основа сваког конкретног стандарда, теме области или подобласти које се могу представити шифрама и детаљније описати кроз дефиницију која детаљније описује на шта се кључна област односи. Обично се препорука даје у виду најбољих пракси повезаних са одређеном области стандарда. Након сваког стандарда слиједи приказ ставки, односно, наведени су индикатори за процјену и прецизирани инструменти њихове мјерљивости. У том случају, индикатори се мјере кроз препоручене скале које се користе за процјену постигнућа унутар стандарда, у облику питања као вида (само)процјене или у облику питања која упућују на индивидуалну и/или тимску рефлексију (Прилог 4). Документи, којима се подстиче и даље развија култура самоевалуације у предшколским установама, дефинишу стандарде на начин да области, односно, компоненте садрже рефлексивна питања и идеје о којима треба промишљати, често дате за узраст дјете (на примјер: до 18 мјесеци; 12 - 36 мјесеци; 2½ - 6 година).

Стандарди квалитета рада предшколских установа представљају консензус настао на пракси, истраживању рјешења у свијету и на теоријском промишљању о најефикаснијем оквиру за контекст предшколског васпитања и образовања.

3. СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА РАДА ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА

Европске смјернице и међународне праксе у осигуравању квалитета система предшколског васпитања и образовања предшколских установа

Уз све већу професионализацију дјелатности васпитања и образовања у раном дјетињству, ширење мреже институција предшколског васпитања и образовања, улагање у предшколство као у сигурну инвестицију за развој друштва и заједнице, истицање потребе за благостањем свих укључених у васпитно-образовни процес, дјеце, васпитача, родитеља и других, гради се професионална и друштвена заинтересованост за систематско разматрање и бављење питањима квалитета у овом сегменту образовног система, који се заснива на истраживањима, подацима, теоријским разматрањима и изградњи знања из искустава добре праксе. Квалитетно васпитање, образовање и њега у раном дјетињству постаје приоритет националних образовних политика широм свијета (ОЕЦД, без датума) који има потенцијал да допринесе економском и социјалном развоју, смањи сиромаштво и образовне недостатке. Утичући на развој, учење и постигнућа (Samuelsson и Sheridan, 2009, стр. 9), питање квалитета може створити разлике међу дјецом (Сулва и сур. 2004). Стога, Dahlberg, Moss и Pence (2005, стр. 3) истичу важност развоја „културе квалитета“, која постаје вишедимензионална одредница васпитања и образовања и сагледава се из различитих перспектива и приступа (Clifford, 2005; Douglas, 2005; Katz, 1993; ОЕЦД, 2006; Sheridan, 2001, 2011; Urban, 2005). Стога, иако је квалитет у образовању одређен као дискурзиван и конструисан (Dahlberg, Moss & Pence 2005), истиче се системски и интегрисани приступ (<https://www.oecd.org/education/school/37519079.pdf>).

С друге стране, ослањајући се на постављене Циљеве одрживог развоја 2030, тачније циљ 4.2 да „све дјевојнице и дјечаци имају приступ квалитетном развоју у раном дјетињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање“ (УН, 2015, Гоал 4.2), истиче се захтјев за универзалну доступност правичним образовним системима за сву дјецу у годинама пред полазак у школу (УНИЦЕФ, 2020).

Партиципација у развоју квалитета дјелатности предшколског васпитања и образовања најважније је стратегија на глобалном и локалном нивоу ОЕЦД, <https://www.oecd.org/education/school/earlychildhoodeducationandcare.htm>; УНИЦЕФ, 2020). *Партиципативни приступ квалитету*, дефинисан почетком XXI вијека (ОЕЦД, 2006) као повољна интегративна, инклузивна и системска стратегија за реформу предшколског васпитања и образовања, представља укључивање и координацију свих заинтересованих страна у њено промишљање, постављање, примјењивање, унапређивање и процјењивање путем сарадње и партнерства.

Глобални пројект *Starting strong* који је ОЕЦД покренуо на самом почетку XXI вијека, својом првом публикацијом из 2001. године (ОЕЦД, 2001), оснажио је многе земље свијета да усмјеравају своје ресурсе, али и развију нове, у правцу повећања квалитета васпитања, њега и образовања у раном дјетињству, који постаје приоритет системског дјеловања образовних политика. Обједињавање различитих аспеката квалитета у предшколству, као истраживачка и стручна пракса почиње идејом о педагошком квалитету (Pramling Samuelsson и Sheridan, 2001), које на свеобухватан начин сагледавају дјеловање сљедећих димензија квалитета у предшколском васпитању и образовању (ОЕЦД, 2006):

- **оријентациони квалитет** који представља ниво и врсту пажње коју државе упућују предшколском сектору, кроз процесе развоја легислативе и образовне политике, начине организације институционалног оквира система предшколског васпитања и образовања;
- **структурални квалитет** којим се кроз легислативу, образовну политику и друге документе дефинишу физички, просторни, средински, кадровски, материјални и други услови неопходни за организовање процеса васпитања и образовања;
- **квалитет васпитно-образовне концепције и праксе** (истиче јасно постављену курикуларну оријентацију, циљеве и вриједносни систем на којима се заснива пракса предшколског васпитања и образовања, усмјереност праксе ка одређеним стратегијама рада, подстицања учења и активности дјеце и слично);

- **квалитет интеракције и квалитет процеса** као кључни фактор који обједињује и даје смисао свим осталим аспектима, расвјетљава педагошке релације и сложене процесе интеракције дјеце међусобно и дјеце и васпитача у васпитно-образовним процесима и процесима његе и бриге за добробит дјетета, те у процесима учења и подстицања развоја, усмјерава се на свијест одраслих о дјечијој перспективи и педагошком слушању;
- **операционални квалитет**, који представља квалитет управљања на различитим нивоима, усмјереност управљања предшколском установом ка тимском раду, планирању професионалног развоја и развоја квалитета дјеловања васпитача и стручних сарадника;
- **квалитет исхода повезаних са дјечијим постигнућима** посматра и прати утицаје и ефекте предшколског васпитања и образовања на благостање и ниво развоја и постигнућа које дјеца показују током боравка у институционалном васпитном процесу;
- **процес формалног процјењивања** који се у различитим земљама различито системски успоставља, иако се највећим дијелом оријентише ка процјењивању, тј. мјерењу квалитета рада институција, оцјењивању рада особља и нивоа квалитета, док се ангажованост дјеце прати кроз систематска посматрања, процесе документовања и друге недирективне технике;
- **стандарди који се односе на домет и укључивање родитеља и заједнице** кроз развој капацитета институције за изградњу веза и партнерства са породицама и заједницом, постојање програма и услуга у вези са потребама породица, унапређење услова за васпитање дјеце у породичном окружењу, дјеловање специјализованих програма и друго.

Експертизом и широким консензусом дефинисано је шест кључних подручја квалитета рада установа предшколског васпитања и образовања као основа на којима су дефинисани стандарди и показатељи квалитета. Међународне препоруке истичу сљедеће области квалитета у систему предшколског васпитања и образовања:

Питање *приступа свој дјечиј квалитетном васпитању и образовању* је препозната вриједност широм свијета, иако још увијек, проценти обухвата дјеце узраста од три до пет година у великом броју земаља варирају и крећу се од око 20% до 100% (извор ОЕЦД, 2020, *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, видјети више у ОЕЦД, 2021, стр. 20). Европски просјек је нешто више од 90% обухвата дјеце тог узраста. У овом сегменту, могућности поређења различитих образовних система у односу на једнакост приступа су умањене, имајући у виду комплексну разноликост начина на које се предшколско васпитање и образовање реализује широм свијета (у смислу трајања, времена, мјеста, педагошког и курикуларног приступа на којима се заснива васпитање и образовање и слично). То захтијева координацију различитих нивоа власти и институција (УНИЦЕФ, 2020), као и подстицање развоја инфраструктуре која дјечи може понудити различите и флексибилне програме, укључујући и могућности бесплатног приступа „за породице које живе у сиромаштву и социјалној искључености“ (Савјет, 2019, стр. Ц 189/5). Стога, Савјет ЕУ (2019, стр. Ц 189/11) даје препоруке у овој области, усмјерене на двије изјаве о квалитету: *Услуге су доступне и цијеновно прихватљиве свим породицама и њиховој дјечи; Услуге се пружају на начин да се подстиче учествовање, поспјешује социјална укљученост и прихвата разноликост.*

Добро обучени и компетентни *професионалци*, који раде у сектору предшколског васпитања и образовања (васпитања, стручни сарадници, техничко и помоћно особље, управа и други), представљају кључну карику осигурања квалитета и чине базични фактор постизања благостања и подршке учењу, развоју и постигнућима дјеце (УНИЦЕФ, 2020; Савјет, 2019). Њихов професионални развој и планирање каријере, захтијева стратешко планирање и дјеловање кроз свеобухватне програме иницијалног образовања и усклађивање с другим професијама у нивоима стицања квалификација, континуирани професионални развој и усавршавање, подршку и осигурање повољних материјалних, финансијских, организацијских и социјалних услова за рад. За развој процедуралног квалитета, посебно је наглашен и значај педагошког руковођења (ОЕЦД, 2021, стр. 39) које треба да се заснива на посматрању дјеловања особља у односу на дјецу и са дјецом, а усмјерено је ка изградњи сарадничке културе међу особљем, такође са породицама и заједницом. Савјет ЕУ даје препоруке кроз двије изјаве о особљу (2019, стр. Ц 189/11): *Квалификовано особље учествује у иницијалном и трајном оспособљавању које му омогућује да обавља своју професионалну улогу, У повољним радним условима, уз стручно вођење, пружају се могућности за посматрање, промишљање, планирање, тимски рад и сарадњу с родитељима.*

*Курикулум, као темељни стуб квалитета у предшколском васпитању и образовању, даје општа начела и смјернице особљу за подстицање учења и развоја дјеце, као и за партнерство са породицама и изградњу релација са заједницом. Постављајући јасне циљеве и вриједности васпитно-образовног процеса који се „повезује са дјечијим правима, са обогаћивањем искустава или са краткотрајним или дуготрајним исходима учења“ (ОЕЦД, 2021, стр. 35) представља „прву фазу образовног континуума“ (2021, стр. 35). Препоруке Савјета дате су у двије изјаве (2019, стр. Ц 189/12, 13): *Курикулум се заснива на педагошким циљевима, вриједностима и приступима којима се дјеци омогућује да у потпуности остваре свој потенцијал за постизање друштвеног, емоционалног, когнитивног и физичког развоја те добробити; У курикулуму се од особља захтијева сарадња с дјецом, колегама и родитељима те промишљање о властитом раду.**

*Праћење (мониторинг) и вредновање су димензије квалитета којима се одржава висок ниво квалитета у предшколском васпитању и образовању. Механизми праћења су базирани на јасно и свеобухватно дефинисаним и мерљивим стандардима квалитета, транспарентним подацима и повратним информацијама, осигуравају да систем предшколског васпитања и образовања добро функционише, да одлуке које се доносе буду засноване на подацима и реалним потребама, осигуравајући дјеци повољно окружење за развој и учење (УНИЦЕФ, 2020). У студији *Starting strong III* (ОЕЦД, 2012) мониторинг се, заједно с прикупљањем података и истраживањем, издваја као један од пет стубова неопходних за повећање квалитета у предшколском васпитању и образовању. Ова димензија квалитета укључује компоненте као што су стандарди програма, системи мониторинга, опсервације праксе у институцијама, подршка за унапређење квалитета базирана на подацима и механизмима управљања укупним системом осигурања квалитета (УНИЦЕФ, 2020). У овој области, Савјет даје сљедеће препоруке (2019, стр. Ц 189/13): *Праћењем и вредновањем прикупљају се информације на релевантном локалном, регионалном и/или националном нивоу како би се допринијело сталном побољшању квалитета политика и пракси; Праћење и вредновање у најбољем су интересу дјетета.**

*Управљање, руковођење и финансирање је област квалитета система предшколског васпитања и образовања гдје се осигуравају транспарентни, таргетирани, координисани, адекватни и јасни механизми, планови и стратегије управљања системом и осигуравање финансијских улагања коришћењем различитих извора финансирања (из националних, локалних, пројектних, корпорацијских, приватних, међународних и других извора). Успостављањем и усклађивањем свеобухватних јавних политика које укључују најбољи интерес дјетета, систем предшколског васпитања и образовања се повезује са другим услугама од значаја за подршку развоју и учењу дјеце предшколског узраста и њихових породица, као што су социјалне и здравствене службе, школе и друге службе у заједници. Управљање се односи и на процес транзиција из једног система у други, из предшколског у основношколски, на шта посебну пажњу усмјерава студија *Starting strong V* (ОЕЦД, 2017). Поред управљања на министарском нивоу, које претпоставља успостављену структуру и координисано руковођење, ова област квалитета укључује посвећеност у процесима руковођења на локалном нивоу и нивоу предшколских установа, те повезаност с ресурсима и релевантним институцијама, као што су: институти, универзитети, професионална удружења, цивилно друштво и други (УНИЦЕФ, 2020). У овој области, Савјет даје сљедеће препоруке (2019, стр. Ц 189/14): *Одговорни дијеле јасно разумијевање својих улога и одговорности и знају да се од њих очекује да сарађују с партнерским организацијама; Законодавством, прописима и/или финансирањем подржава се напредак према општем праву на висококвалитетан, цјеновно прихватљив предшколско васпитање и образовање, а о напретку се редовно извјештавају релевантне стране.**

Грађење партнерства са породицама и заједницом осигурава активну улогу родитеља и породице у систему предшколског васпитања и образовања и доприноси ангажовању у заједници у правцу развоја услуга у вези са родитељством, растом, развојем и учењем дјеце узраста до поласка у школу. Квалитетан систем кроз различите активности и програме укључује породице и заједницу као стратешке partnere, гради капацитете за укључивање породица и заједнице у васпитно-образовни систем и подстиче развој позитивног кућног окружења погодног за рани раст и учење (УНИЦЕФ, 2020).

**СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА РАДА
ПРЕДШКОЛСКИХ УСТАНОВА**

1. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА: ОКРУЖЕЊЕ

СТАНДАРД 1.1. Окружење предшколске установе је сигурно и омогућује сваком дјетету осјећај сигурности, заштиту и повољне услове за здрав боравак у њима.		Дескриптор		
		Досљедно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ				
1.1. а) Здравље и сигурност	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Просторије, намјештај и опрема у којима бораве дјеца и одрасли су чисти, сигурни за дјецу и особље, редовно се одржавају и задовољавају прописане здравствено-хигијенске услове.				
❖ Испоштовани су оптимални стандарди физичког окружења по питању величине и других просторних услова просторија у којима бораве дјеца.				
❖ Простори се плански дезинфикују, санитарни чворови и улазни простор свакодневно.				
❖ Предшколска установа има успостављену сарадњу са надлежним здравственим установама ради систематизованог и планског обављања превентивних здравствених прегледа дјеце (посјете педијатра, стоматолога, рани скрининг вида и слуха, преглед стопала и кичме и слично).				
❖ Спровode се активности антропометријских мјерења дјеце које се систематизују и документују према утврђеним процедурама.				
❖ Омогућују се и реализују савјетодавни разговори родитеља са стручним лицима у вези са документованим здравственим статусом дјетета, засновано на доказима.				
❖ Постоје дефинисане процедуре установе везане за превенцију и поступање у случајевима насиља, занемаривања и злостављања, укључујући вршњачко насиље, које су јасне особљу и родитељима и примјењују се у складу са етичким кодексом.				
❖ Превентивно се поступа ради спречавања појава угрожености здравља и сигурности дјеце и одраслих, превентивне мјере су јасне особљу и примјењују се.				

❖	Постоје дефинисане процедуре, планови установе и прописане улоге особља за осигуравање услова за сигурност и здравље, ради реаговања у случајевима кризних догађаја, инцидената ¹³ и у хитним ситуацијама ¹⁴ које су јасне особљу и родитељима и примјењују се ¹⁵ .				
❖	Осигурана је обука особља за пружање прве помоћи те да су материјали за пружање прве помоћи увијек доступни на лицу мјеста.				
❖	Постоји писани план за пријављивање и управљање свим инцидентима или неуобичајеним догађајима који пријете здрављу, сигурности или добробити дјеце или особља. План укључује и поступке за оспособљавање особља за поступање у оваквим случајевима.				
❖	Систематизовано и плански се промовишу здрави животни стилови, правилан раст и развој и физичко-здравствене навике сваког дјетета.				
❖	Примјењује се законска легислатива у вези са забраном пушења на јавним просторима, која се у установи односи на све отворене и затворене просторе гдје бораве дјеца или који су доступни дјеци.				
❖	Сваком дјетету се пружа могућност да задовољи своје индивидуалне потребе за сном и одмором.				
❖	Осигурано је да су унутрашњи и вањски простори гдје бораве дјеца визуелно прегледни за особље, адекватни су за надзор.				
❖	Примјењује се писани план о начинима чишћења и одржавања на годишњем и мјесечном нивоу.				
❖	Материјали за чишћење, детерџенти, лименке под притиском, пестициди, помагала за хигијену и здравље, отрови и други токсични материјали чувају се у оригинално означеним spremnicima и употребљавају се у складу с упутствима произвођача и за предвиђену сврху. Такви се материјали чувају на мјесту недоступном дјеци и одвојено од складиштених намирница и хране.				
❖	Штетне или потенцијално штетне биљке у просторијама и у дворишту вртића не смију бити доступне дјеци.				

¹³ Инциденти који се рјешавају по плану за хитне случајеве: изгубљено или нестало дијете; сексуално или физичко злостављање или занемаривање дјетета; озљеде које захтијевају хитну медицинску или стоматолошку бригу; тешку болест која захтијева хоспитализацију; смрт дјетета уписаног у установу или смрт родитеља/старатеља дјетета, његоватеља/васпитача, укључујући смртне случајеве који се јављају изван радног времена. Важно је осигурати и помоћ особљу установе/вртића како да се носи са стресним ситуацијама.

¹⁴ Хитне ситуације као што су на примјер: крварење, опекотине, тровање, гушење, озљеде, укључујући убоде инсеката, животиња и људи, шок, конвулзије или неконвулзивни напади, мишићно-коштане озљеде као што су уганућа, преломи и слично, хитни стоматолошки случајеви, озљеде главе, алергијске реакције, озљеде ока, губитак свијести, струјни удар, утапање.

¹⁵ Општим планом за случај кризног догађаја одређује се:

- ✓ Ко је одговоран за: - добијање информација - окупљање / контактирање / информисање особља - информисање родитеља – организовање кризне интервенције - контакте с медијима.
 - ✓ Како се побринути за дјецу: Шта им рећи и како пружити психолошку прву помоћ ако је потребна? Установити да ли је потребна помоћ особа извана.
 - ✓ Како информисати родитеље: Састанак за родитеље. Писана информација.
 - ✓ Која врста интервенције је потребна: нпр. повећана пажња ка појединој дјеци. Повећана пажња ка неким групама дјеце. Контакт с породицом.
 - ✓ Како одредити приоритете: Шта је важно? Планирати којим ће се редом чинити поједине ствари.
- Подручје интервенције варираће зависно од природе и обима догађаја.

❖ Примјењује се редовна контрола хигијене играчака и додирних површина у складу са прописаним процедурама.				
❖ Подручје за пресвлачење се никада не смије налазити у подручјима припреме хране и никада се не смије користити за привремени смјештај или послуживање хране.				
❖ Реализује се здравствени надзор запослених на начин да се организују годишњи систематски прегледи запослених уз поштовање важећих нормативних аката из области здравствене заштите (здравствени преглед прије запошљавања, годишњи здравствени преглед током радног ангажмана и здравствени преглед након пребољених заразних болести).				
❖ Примјењује се утврђен програм превентивних мјера здравствене заштите дјеце и особља у случајевима појаве заразних болести, епидемије и пандемије.				
❖ По потреби и препоруци надлежних епидемиолошких служби, организују се систематски прегледи дјеце (у сарадњи са надлежним службама и институцијама).				
❖ Постоје протоколи за поступање у вези са сигурносним и здравствено-заштитним мјерама приликом путовања, боравака и излета у природу, приликом рекреативних и културно-умјетничких активности, на љетовањима, зимовањима и другим организованим активностима у установи и изван установе (примјењују се и свима су познати).				
❖ Објекти имају видљиво истакнут писани план за извјештавање и евакуацију у случају пожара, поплава, земљотреса, олујног невремена, мећаве, нестанка струје или друге катастрофе која би могла проузроковати структурне штете на објекту или представљати опасност по сигурност и здравље људи. План укључује и поступке за оспособљавање особља о овом протоколу за хитне случајеве.				
❖ Особље и дјеца перу руке у сљедећим ситуацијама и кад год су руке задрљане: - прије припреме, руковања или послуживања хране, - након употребе тоалета или пресвлачења пелена, - након помагања дјетету у коришћењу тоалета, - прије било које активности руковања и послуживања хране (укључујући постављање стола), - прије и после јела или грицкалица, - након контакта са кућним љубимцима или другим животињама, - након боравка на отвореном и слично.				
❖ Установа омогућује професионални развој свим запосленицима који раде с дјецом у погледу здравог и сигурног окружења и регулаторних захтјева.				

1.1. б) Исхрана дјеце	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Исхрана и јеловници су усклађени са прописаним стандардима и нормативима исхране дјеце предшколског узраста.				
❖ Доследно се слиједе и примјењују правила и прописи који се односе на законе о сигурности хране и санитарној заштити.				
❖ Здрава исхрана осигурава се редовним бројем obroka у складу с препорученим количинама енергије и прехранбених твари у њима као и прописаним санитарним надзором намирница и предмета опште употребе који се користе код исхране дјеце.				
❖ Врши се редован надзор и контрола здравствене исправности намирница, узорака хране и брисева складу са прописаним нормативима и актима прописаним од стране надлежних здравствених установа и актима установе.				
❖ Постоји план/јеловник који се саставља на мјесечној/седмичној основи и доступан је родитељима, особљу и широј јавности.				
❖ Постоји могућност прилагођавања исхране, плана/јеловника који је намијењен дјечи на посебном режиму исхране и са посебним прехранбеним навикама и потребама дјетета (на примјер - дјеца која имају алергије, дијабетес) препоручен од надлежног љекара или здравствене службе. Установа задовољава медицински засновану исхрану или друга прехранбена ограничења код дјеце.				
❖ Систематизовано и плански се промовише здрава исхрана, његују се здраве прехранбене навике, организују се едукативне радионице за родитеље и дјецу, израђују се и дистрибуирају едукативни леци и промовише се улога и значај здраве исхране на правилан раст и развој дјетета предшколског узраста.				
❖ Осигурава се здрава исхрана и пружа едукација о здравој исхрани у сврху спречавања болести, поремећаја исхране и смањења гојазности				
❖ Постоје дефинисане процедуре, планови и прописане улоге особља у спречавању тровања и у случају тровања храном, које се доследно примјењују.				

СТАНДАРД 1.2. Окружење и услови подстичу на учење кроз игру и истраживање, кроз физичке активности сваког дјетета и боравак на отвореном.		Дескриптор		
		Достљедно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ				
1.2. а) Уређеност физичког окружења	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Зграда и просторије установе требају осигурати педагошко-естетску подстицајну средину за васпитање и образовање дјеце ране доби, старости од шест мјесеци до поласка у школу, те задовољити све хигијенско-техничке захтјеве и основна еколошка и естетска мјерила.				
❖ Цјелокупан простор је уређен на начин да одражава осјећај добродошлице, усмјерен је на промовисање сусрета, комуникације и интеракције дјеце и одраслих.				
❖ Физичко окружење унутрашњег и спољашњег простора у складу је с прописаним стандардима и нормативима који се примјењују на предшколске установе.				
❖ Физичко окружење унутрашњег и спољашњег простора адекватно је опремљено и уређено, те задовољава васпитно-образовну функцију и нуди низ развојно примјерених, изазовних, разноликих, креативних, подстицајних и обогаћујућих искустава за сву дјецу (у јасличким и вртићким васпитно-образовним групама).				
❖ Уређеност и опремљеност намјештајем, реквизитима, техничким помагалима, мобилијаром, материјалима, средствима и играчкама служи васпитно-образовној функцији и доступно је дјечи за истраживање и активности (има га у довољном броју и разноврсно је у доступности).				
❖ Материјали (играчки, природни, дидактички, играчке, реквизити и друго) уредно су сложени, комплетирани, употребљиви, доступни, разноврсни и означени.				
❖ У креирању и опремању физичког простора учествују запослени, дјеца и родитељи.				
❖ Вањски простори и игралишта за дјецу су ограђени и сигурни, посједују зелене површине са осунчаним и сјеновитим просторима за игру на отвореном, опремљени су мобилијаром и справама за игру примјереним узрасту дјеце, питком водом и водом за игру, пјешчаницима и слично.				
❖ Приступ мобилијару и опреми за игру ограничен је на узрастне групе дјеце за које је опрема развојно примјерена.				
❖ Сви дијелови опреме за игралиште су пројектовани тако да одговарају димензијама дјечијег тијела.				

❖	Пијесак који се користи у пјешчаницима не смије бити онечишћен, не смије садржавати токсичне или штетне и опасне материјале и након коришћења треба бити прекривен заштитним покровом, како би се спријечило ширење заразе (коју могу проузроковати животиње, нпр. мачке).				
❖	Сви дијелови опреме за игралиште морају бити без оштрих ивица, избочених дијелова, слабости и недостатака у конструкцији материјала. Оштре ивице дрвета, метала или бетона морају бити заобљене на свим ивицама. Дрвени материјали глатко су брушени и редовно се прегледају због трошења.				
❖	Све површине за ходање и друге површине за игру морају бити без рупа и наглих неправилности и избочина на површини.				
❖	Сви простори за активности на отвореном одржавају се у чистом и сигурном стању: уклањањем крхотина, дотрајалих конструкција, сломљене или истрошене опреме за игру, грађевинског материјала, стакла, оштрих стијена, гранчица, отровног биља и другог штетног материјала. Подручја за игру морају бити без мравињака, незаштићених канала, бунара, рупа, масних замки, септичких јама и незаштићених комуналних радова и опреме. Могуће рупе или бушотине унутар овог простора морају бити благовремено правилно попуњене или запечаћене, осигуране.				
❖	Спољашњи простор за игру и боравак на отвореном мора бити добро исушен, без стајаће воде.				
❖	Опрема за игралиште се провјерава једном мјесечно за сљедеће: видљиве пукотине, искривљење или савијање, рђање или лом било које опреме; деформацију отворених кука, ексера, окова, прстења, веза и слично; истрошене љуљашке, вјешалице, конопци и ланци; недостајућа, оштећена или лабава сједала љуљашки; сломљени носачи, тобогани; цементни потпорни темељи који су изложени, напукнути или лабави у тлу; приступачне оштре ивице или тачке; изложени крајеви цијеви који захтијевају покривање сигурносним чеповима; избочени крајеви вијака који су изгубили поклопце; лабави вијци, матице и слично, који захтијевају затезање; расцјепкане, напукле или на други начин оштећене дрвене површине; недостатак подмазивања на покретним дијеловима; истрошени лежајеви или други механички дијелови; сломљене или недостајуће шине, степенице, пречке или сједала; тврде површине, посебно испод љуљашки, тобогана и слично (нпр. мјеста на којима је заштитни материјал помакнут с било које површине испод опреме за игру); уситњена или ољуштена боја; тачке могућег заглављивања, стискања или дробљења, изложени механизми, спојнице и покретне компоненте.				

1.2. б) Коришћење физичког простора у функцији подстицања развоја и учења дјеце кроз игру	Докази за евалуацију, извори података			
❖ Искориштавају се прилике које нуди вањско окружење за учење о природном свијету, експериментисање, креативност, изградњу самопоуздања и стицање нових вјештина.				
❖ Унутрашње окружење је угодан, уредан, естетски примамљив, простран и адекватно освијетљен простор који подсећа на породични дом и у којем се налазе разноврсни центри активности, центри за учење и игру дјеце и одраслих (видјети више у Прилогу 5).				
❖ Унутрашње окружење је уређено као мултифункционални простор, у којем се дјеца могу слободно кретати, истраживати и бирати, уређено на начин који омогућује разноврсне активности са цијелом групом, индивидуални и групни рад, даје дјечи могућност укључивања у различите облике рада и различите врсте игара.				
❖ Играчки и дидактички материјал у радним собама је израђен од квалитетних материјала, примјерен узрасту, разнолик, комплетиран, означен, доступан дјечи и уредно сложен, редовно се обнавља.				
❖ Продукти дјечијег стваралаштва и они који настају у процесу учења и различитих активности дјеце су изложени/видљиви и доступни дјечи, родитељима и особљу.				
❖ Средина за учење одражава актуелна догађања и актуелне васпитно-образовне активности.				
❖ Примјењује се јасна временска организација усклађена с потребама дјеце и родитеља у заједници, са којом су упознати сви релевантни актери.				
❖ Организација рутине васпитно-образовних активности у предшколској установи је флексибилна и заснована је на поштовању најбољег интереса сваког дјетета.				
❖ Настоје се свакодневно организовати активности на отвореном, што укључује и игру и боравак на отвореном дјеце по различитим стабилним временским условима који не могу наштетити дјечи (прохладно, кишно, сњежно вријеме и слично), уз брижну процјену одраслих и адекватну заштиту.				

СТАНДАРД 1.3. Окружење установе је инклузивно.		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Политике и праксе које се примјењује подржавају учешће све дјеце, укључујући дјецу с тешкоћама у развоју и подстичу окружење прихватања које поштује пол, културу, језик, етничку припадност, индивидуалне капацитете и поријекло и састав породице дјетета.				
❖ Постоји јасна стратегија развоја социјалне инклузије (нпр. комуникација са родитељима, поштовање дјечијих осјећаја, изградња ауторитета и повјерења, афирмисање различитости и слично).				
❖ Плански и систематизовано се спроводе активности које имају за циљ уважавање и прихватање различитости.				
❖ Просторије су доступне за дјецу и одрасле особе са инвалидитетом, физичким и другим онеспособљењима, отклоњене су приступне физичке баријере. Установа процјењује и уклања препреке које утичу на приступачност објекту (нпр. приступ паркиралишту, чврсте подне површине, чисте приступне стазе, рампе, рукохвати у тоалетима и слично).				
❖ Испуњавају се сви законски захтјеви и процедуре за прилагођене просторе, доступну неопходну опрему и материјале за боравак и активности дјеце са тешкоћама у развоју.				
❖ Стручни тим је оформљен и дјелује по утврђеном начину израде индивидуализованих програма за дјецу са тешкоћама у развоју.				
❖ Осигуравају се могућности и прилике за оснаживање капацитета особља у грађењу и развијању инклузивног окружења.				

СТАНДАРД 1.4. Социјално окружење и подстицајна педагошка клима пружају осјећај заштићености, прихваћености и добродошлице за свако дијете		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Предшколска установа осигурава окружење за развој и учење које доприноси благостању сваког дјетета. Политике и праксе установе подстичу подршку и поштовање породичног контекста, језика, културе и састава породице сваког дјетета на начине који подржавају дјететово здравље, учење и социјално-емоционално благостање.				
❖ Дјелује се тимски на стварању подстицајне, позитивне педагошке климе и подстицајне атмосфере у којој се свако дијете и чланови породице дјетета осјећају добродошли.				
❖ Стварају се прилике за интеракцију дјеце са дјецом међу различитим узрасним групама и дјеце са одраслима.				
❖ Уважавају се потребе, мишљења, способности, вјештине и интересовања сваког дјетета.				
❖ Користи се брижна, уважавајућа, позитивна и вишесмјерна спонтана и отворена комуникација.				
❖ Присутан је угођај који побуђује пријатно расположење, опуштеност, радост, смијех, одушевљење; подстиче се слобода изражавања, толеранција, неконформизам, демократичност, плурализам идеја и алтернативна мишљења.				
❖ Методама и техникама педагошког усмјеравања охрабрује се свако дијете, у складу са развојним карактеристикама, на позитивно дјеловање, развој самоконтроле, одговорности и поштовања себе, других и имовине (нпр. моделирањем и подстицањем социјално пожељног, прихватљивог понашања, преусмјеравањем пажње дјеце на прихватљивије активности и подстицање дијалога с дјецом како би се разговарало о проблемима и слично).				
❖ Подстиче се критичко мишљење, исказује се поштовање према сваком члану заједнице, уважава се и његује осјећај припадности и заједништва, а права и приватност сваког појединца се поштују.				
❖ Васпитачи кроз игру и организацију разноврсних активности подстичу интеракцију која води ка препознавању и изражавању емоција међу свом дјецом (на друштвено прихватљив начин).				
❖ Кроз игру и васпитно-образовне активности васпитачи и дјеца доносе заједничка правила понашања у групи која су видљиво истакнута у заједничком простору и представљена на доступан и адекватан начин дјечи и родитељима.				

❖ Односи на релацији васпитач/дијете и дијете/дијете подстичу позитивне емоције и код дјеце стварају осјећај опуштености, угодности, радозналости, сигурности и прихваћености.				
❖ Свако дијете има слободу избора садржаја и активности.				
❖ Плански се дјелује на развој активног слушања и самопоуздања, самопоштовања, позитивног мишљења о себи и другима, избјегавању приговарања, критизирања и омаловажавања личности, задовољавању интелектуалних, социјалних, комуникацијских, моралних, естетских и других потреба.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници поштују и штите приватност сваког дјетета (уважавајући дјечије „тајне“ и перспективе).				
❖ Захтијева се од особља да сарађује с породицама у осмишљавању одговарајућих планова процјене и/или интервенције у раној фази када дијете има потешкоћа у понашању, социјалној интеракцији, транзицији и/или с напретком у развоју/учењу.				
❖ У свим установама за бригу о дјечи и свим запосленима, забрањено је сљедеће понашање: • физичко кажњавање, укључујући ударање, чупање, тресење, штипање и друге мјере које производе физичку бол; • ускраћивање или пријетња ускраћивањем могућности воде и хране, одмора или употребе тоалета; • увредљив или вулгаран језик; • било који облик јавног или приватног понижења, укључујући пријетње физичким кажњавањем; • било који облик емоционалног злостављања, укључујући одбацивање, терорисање, игнорисање, изолацију или корумпирање дјетета.				

Подстицајно/стимулативно окружење – је физичко и социјално окружење предшколске установе гдје се посебна важност усмјерава на сигуран, подстицајан и пријатан простор, који пружа дјетету прилике да развије своје пуне потенцијале, подстиче на учење, истраживање, даје могућност да стиче нова искуства, да вјежба способности, комуницира. Подразумијева сигурну, хигијенски уредну и удобну зграду вртића, адекватне величине и уређењем простора, са добром организацијом времена, опремљености материјалима и средствима доступним дјечи, неструктурираним материјалом, дидактичким средствима, сигурним, уређеним и опремљеним двориштем.

Педагошки стандарди и нормативи – су нормативни акти којима се прописује и уређује дјелатност у области предшколског васпитања и образовања.

Скале за процјену окружења – представљају методолошке инструменте којима се мјери уређеност окружења предшколске установе у односу на одређене параметре и показатеље. Скалама се мјери квалитет окружења као релативно стабилна компонента предшколске установе у једном дужем временском периоду, иако морају бити подједнако осјетљиви и на промјене које се догађају у окружењу предшколске установе. Параметри могу бити: најбољи интерес дјетета, уређеност унутрашњег и спољашњег простора, подстицајност окружења за учење, раст и cjеловитост развоја предшколског дјетета, подстицајност за интеракцију и комуникацију, рутине, педагошке активности, особље, породица и други. Најпознатија и свјетски валидирана скала за процјену квалитета окружења је ECERS (*Early Childhood Environment Rating Scale*), коју су израдили Телма Хармс (Thelma Harms), Ричард Клифорд (Richard Clifford) и Деби Крајер (D. Cryer) за потребе Head Start програма 1980. године. Од тада је скала ревидирана, проширена и обнављана у више наврата како би одговорила на захтјев за „развојно примјереном праксом“, културолошку различитост, питања укључивања породица и индивидуалне потребе дјече. Скала је проширена и са одјељком за мјерење одрживог развоја у вртићима (*OMEP's Education for Sustainable Development Rating Scale*).

Вртић усмјерен на дијете - вртић у којем је дјетету омогућено учешће, иницијатива и самосталан избор активности, слободно и креативно изражавање, развијање критичког размишљања/мишљења, подстицање иницијативе у доношењу одлука, самосталности, одговорности те бриге за ближње и околину. На тај начин дјеца остварују свој пуни потенцијал у складу с интересима и способностима.

Подстицајна педагошка клима/окружење/атмосфера – представља „укупност услова који одређују каквоћу живљења и учења дјече у васпитно-образовној установи“ (Вујичић, 2008, стр. 3) и заснива се на грађењу позитивних и квалитетних интерперсоналних односа међу учесницима васпитно-образовног процеса (Степановић и Ђерманов, 2015). Као релативно трајни квалитет дјечијег вртића и педагошке групе (макро и микро аспект педагошке климе), утиче на понашања, учење и развој дјече и одраслих. Подстицајна педагошка клима омогућује укљученост, градњу осјећаја припадности, комуникацију, међусобно повјерење свих и активно слушање, осигурава пријатно и стимулативно радно окружење у којем појединац може слободно изразити своје мишљење и осјећаје. Подизање нивоа квалитета педагошке климе представља један од централних задатака развоја културе евалуације васпитно-образовних установа.

Култура установе/етос – као педагошка концепција појављује се у литератури раних осамдесетих година, у форми термина „етос школе“ (Вујичић, 2008). Као вишедимензионалан феномен, животна филозофија и специфичан стил, култура (етос) установе уједињује вриједности, обрасце, увјерења, мишљења, понашања, животне погледе на свијет, ритуале, значења, претпоставке и традиције, укључујући и курикуларне основе, које су се кроз историју постојања предшколске установе развиле, под утицајем особености социјалног и друштвено-историјског утицаја и утицаја појединца у установи. Представља „вриједност у акцији“ и темељ организацијске културе, чиме пружа релативно ограничен простор у коме се сваки члан идентификује са културом, развија осјећај колективне припадности, гради и усклађује механизме понашања и изражавања ставова, засноване на нормама и правилима унутар дјеловања културе установе.

„Заједница која учи“ – општеприхваћена синтагма у теорији и пракси предшколског васпитања и образовања којом се сугерише развојност и флексибилност предшколске установе као подстицајног окружења које одговара на изазове и потребе појединаца, али и времена и контекста у коме се налази. Полазећи од претпоставке да је предшколска установа у цјелини, као и сви њени дијелови, у сталном развоју, истиче се вриједност континуираног процеса рефлексije појединаца и тимова, посматрања, освјештавања, праћења, истраживања, анализе и поређења, промишљања, мијењања постојећег мишљења, увјерења и личних теорија, пракси, стилова рада и организације у правцу отворености ка процесу цјеложивотних промјена и учења. Рефлексija се усмјерава такође, ка имплицитној педагогији и процесима који су „мање“ видљиви у васпитно-образовним установама.

Социјална инклузија – друштвени, научни и професионални одговор на успостављање владавине права (УН конвенције о људским и дјечијим правима, те о правима особа са инвалидитетом). Представља изградњу капацитета, ресурса и других услова у друштву, којима се омогућује да све особе, без обзира на различитости/ограничења властитих могућности и потенцијала, имају подједнаке услове живота и дјеловања, како би досегнули оптимални ниво личног благостања, укључености и припадности заједници и живјели пуним капацитетима. Инклузиван вртић је дио свеукупне парадигме социјалне инклузије и гради се као окружење које је отворено и прилагодљиво за различитост и разноврсност дјечијих потреба, могућности, предиспозиција и интересовања на начин да гради атмосферу прихватања, подстицања (и стимулације дјечијег развоја) и равноправног учешћа дјеце и одраслих (родитеља, других професионалаца). Укључује модел интеграције дјеце са потешкоћама у развоју и учењу у редовни цјелодневни развојни програм предшколског васпитања и образовања.

2. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА: КУРИКУЛУМ

СТАНДАРД 2.1. Осигурава се квалитетан оквир за су-стварање и примјену курикулума ради грађења васпитно-образовног процеса у предшколској установи.		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Васпитно-образовни рад се заснива на службено прописаном курикулуму.				
❖ Курикулум је развојно и језички примјерен и узима у обзир степен развоја, индивидуалне интересе, тип личности, темперамент, језик, културно и породично поријекло и стилове учења дјетета.				
❖ Годишњи програм рада је усклађен са званичном методологијом за израду програма рада.				
❖ Примјењује се и подстиче холистички приступ учењу и развоју дјетета уз флексибилност и аутономију у васпитно-образовном процесу и приступу.				
❖ Предшколски програм који се примјењује заснива се на интересима, идејама, могућностима и потребама сваког дјетета, усмјерава се према њиховим интересовањима, вјештинама, потенцијалима и способностима, уз уважавање принципа узрасте и индивидуалне примјерености.				
❖ У програм васпитно-образовног рада су интегрисане језичке, културолошке, прехранбене, здравствено-хигијенске и друге специфичности дјеце у групи.				
❖ Предшколска установа подржава и интегрише сложену међусобну смислену интеракцију између разноврсних активности и рутине, учења и очекиваних исхода и развоја компетенција свих учесника васпитно-образовног процеса.				
❖ Подстиче се развој и грађење узајамних подржавајућих односа између вртића и породичног окружења.				
❖ Предшколска установа је заједница која учи, за њу је значајна заједничка визија и мисија, тимско учење и системско размишљање.				
❖ Распоред дневних активности прилагођен је реалним потребама дјеце.				
❖ Специјализовани програми се припремају и реализују у складу са интересовањима дјеце, у сарадњи са родитељима, уз претходно добијену сагласност надлежног министарства образовања, уколико је законом прописано.				
❖ Курикулум је осмишљен тако да укључује искуства у вези са мултикултуралном свијести. Систематизовано и плански се промовише важност поштовања простора и контекста у коме се живи.				
❖ Установа осигурава прилике за континуирани развој особља којим се пружају најактуелније информације и научни докази о развоју и раном учењу дјеце раног и предшколског узраста.				

СТАНДАРД 2.2. Предшколски програм је заснован на узајамној повезаности и међуутицају игре и учења.		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Игра је основна васпитно-образовна метода у предшколској установи; планирање и непосредни васпитно-образовни рад се темељи на игри и активном учењу.				
❖ Вриједност игре показује се у свим аспектима програма и дјеца имају прилику путем игре пренијети искуства у разумијевање.				
❖ Видљива је усклађеност спонтане игре, игре инициране од стране дјеце, те дневних активности које воде васпитачи, са потребама, интересовањима, могућностима и узрастом дјеце.				
❖ Поштују се и његују индивидуални приступи учењу сваког дјетета, уз истовремено подстицање сарадничког учења у групи вршњака.				
❖ Предшколски програм подстиче ангажман и укљученост сваког дјетета у процесе учења (кроз планирање исхода, разноврсност планираних активности, индивидуалне пројекте и слично).				
❖ Васпитачи прате и обогаћују дјечију игру и сегменте игара које су актуелне у програму.				
❖ Активности и задаци се планирају уз уважавање различитих стилова учења дјетета.				
❖ Игре и активности укључују сва подручја развоја дјеце и осмишљена су по принципу интегрисаног учења.				

СТАНДАРД 2.3. Интеракције/односи између васпитача и дјеце/ односи између дјеце. (Видјети више у Прилогу 7)		Дескриптор		
		Досљедно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ				
2.3. а) Интеракције између васпитача и дјеце.	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Васпитачи граде односе с дјецом у којима се дјеца осјећају прихваћена и поштована, на начин да се поштују и уважавају дјечија права, индивидуалности и специфичности сваког дјетета, начин њиховог мишљења, изражавања, исказивања потреба, ставова, идеја и друго.				
❖ Васпитачи уважавају приједлоге и идеје дјеце у процесу планирања активности и подстичу их на учешће.				
❖ Васпитачи подстичу свако дијете на различите модалитете/видове комуникације и подстичу свако дијете да се изрази.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници се према сваком дјетету односе с поштовањем и достојанством, подстичући код дјеце развој самопоштовања, самопоуздања, емпатије и развој критичности и самокритичности.				
❖ Васпитачи и дјеца се заједно играју, учествују у истраживању и рјешавању различитих проблема.				
❖ Да би се постигли оптимални васпитно-образовни резултати за дјецу, програм примјењује обрасце и праксе које омогућују максималну интеракцију особља/дјетета, спровођење програма, досљедност и сталност особља.				

2.3. 6) Интеракције између дјеце	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Свако дијете се подржава да гради и одржава односе са другом дјецом и гради осјећај прихваћености и припадности групи, осигурава се да дјеца имају сталне могућности међусобног неформалног комуницирања.				
❖ Дјеци се пружају прилике да промишљају у циљу разумијевања својих права и одговорности и одговорности и права других.				
❖ Васпитачи подстичу комуникацију између дјеце, подстичу дјецу да помажу једни другима, дају подршку сваком дјетету приликом интеракције с вршњацима, у мањим или већим групама. Пружају се могућности за активности малих и великих група, које воде до сарадње, тимског рада и заједништва.				
❖ Васпитачи дају континуирану и планирану подршку дјетету да се укључи у заједницу својих вршњака, да науче и поштују правила понашања о којима су заједно договорили. Подстиче дјецу да мирно преговарају и рјешавају сукобе уз интервенцију одраслих и усмјеравање само кад је то потребно.				
❖ Васпитачи правовремено и примјерено реагују на различита емоционална стања/изражавања и специфичне потребе и реакције сваког дјетета.				
❖ Код дјеце се подстиче уважавање индивидуалности и различитости. Осигурава се да дјеца имају сталне могућности препознавања, прихватања и уважавања сличности и разлика између себе и других.				
❖ У групи, између дјеце, се његују позитивни односи, сарадња, емпатија и развија се међусобно повјерење. Дјеци се пружа подршка и могућност да развију социјалне вјештине и склоности како би успоставили, развијали и унапређивали вршњачке односе.				
❖ Креира се подстицајно окружење у којем су дјеца љубазна једна према другој у дјелима и ријечима. Гради се клима у којој дјеца познају границе и очекивања; ниједно дијете се не исмијава, не омаловажава, не малтретира или игнорише.				
❖ Васпитачи планирају активности и осигуравају прилике за интеракције дјеце са дјецом различитих група и узраста (дружење међу групама) и осталим особљем установе.				
❖ Интеракције међу дјецом подстичу се коришћењем искустава учења која укључују кооперативну игру, рјешавање сукоба и интеракцију у великим и малим групама, групама сличних интересовања и дјецом различитих узраста.				

		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
СТАНДАРД 2.4. Континуирано се врши интегрисани процес који спаја планирање, организовање окружења за учење и игру, праћење, документовање и рефлектовање васпитно-образовног процеса. (Видјети више у Прилогу 7).				
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
❖ У различитим плановима васпитача и стручних сарадника (етапни, процесни, дневни планови...) видљива је усклађеност дневних активности са узрасним карактеристикама и индивидуалним потребама дјеце, гдје се потенцира учење кроз животна искуства и примјену разноврсних облика и метода рада (пројектни рад, истраживања и слично).				
❖ Курикулум је осмишљен тако да укључује искуства у вези са дјечијим социјалним, емоционалним, интелектуалним, језичким, креативни и тјелесним развојем.				
❖ Курикулумом се успоставља двосмјерна комуникација између породичног окружења и вртића, тако да се породични контекст и догађаји узимају у обзир у планирању дјететовог дана, а вртићка искуства комуницирају и повезују с породичним ситуацијама или приликама.				
❖ Васпитач прилагођава и усклађује годишњи план с резултатима праћења развоја и учења дјеце.				
❖ Процес планирања заснива се на принципима индивидуализације и диференцијације, разноликости, аутономности васпитача да одговори на индивидуалне потребе сваког дјетета и васпитно-образовне групе у цјелини.				
❖ Васпитач дневни план структурира тако да осигурава уравнотеженост статичних и динамичних активности, те активности које иницирају дјеца и васпитачи.				
❖ Педагошка документација усклађена је с важећим законским и подзаконским актима.				
❖ Педагошка документација је смислена и заснива се на реалном процесу (што значи да прати процес) који се одвија у васпитно-образовној групи.				
❖ Васпитачи прате цјеловити развој дјетета и напредовање дјеце у групи, о чему воде и документацију.				
❖ Основна процеса планирања је континуирана и систематизована рефлексија о учењу дјеце и развоју (индивидеуе и васпитно-образовне групе) и она је видљива из педагошке документације коју воде васпитачи.				
❖ Акцијска и друга истраживања практичара саставни су дио процеса планирања васпитно-образовног процеса.				
❖ У предшколској установи периодично се врши процјена напредовања дјеце, заснована на опсервацији, праћењу дјеце и увидом у дјечије портфолије.				

СТАНДАРД 2.5. Транзиције – прелази. Предшколска установа има јасан план уписа дјеце и континуирано и систематски дјелује на адаптацију и лакши прелаз дјеце из једног система у други (породични дом – јаслице или вртић – основна школа).		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
		Д	П	Р
❖	Предшколска установа гради окружење у коме ће се свако дијете и родитељ осјећати добродошло.			
❖	Сачињава се план уписа дјеце за наредну педагошку годину, транспарентан је и доступан у локалној заједници (веб страница установе, јавна гласила...).			
❖	Конкурси/огласи за упис дјеце у предшколску установу се објављују јавно.			
❖	Сачињени су транспарентни критеријуми за пријем дјеце и предности приликом уписа у предшколску установу, доступни су јавности.			
❖	План и начин адаптације дјетета прави се у сарадњи са родитељима и прилагођава се сваком дјетету индивидуално.			
❖	Васпитачи заједно са стручним сарадницима, уз сарадњу са породицама дјеце, плански дјелују на адаптацији током процеса преласка дјеце из једног система у други (из породичног дома у јаслице или вртић, из једне групе у другу, из вртића у основну школу).			
❖	Установа олакшава прелазе дјеци и породицама дијељењем релевантних информација и штампаних и видеоматеријала, дијељењем искустава других породица и васпитача, препоруком релевантне литературе и организацијом различитих активности за породице и дјецу.			
❖	Установа сарађује са релевантним професионалцима и особљем у заједници по питању рјешавања транзицијских потреба дјеце с инвалидитетом и/или дјеце с тешкоћама у развоју.			
❖	Поштују се процедуре и етички принципи отворене комуникације и сарадње са укљученим професионалцима и нивоима система током транзиције, одржава се поступак повјерљивости и учествује у успостављању и примјени система за сигурно и одговорно дијељење информација о дјеци и породицама.			
❖	Предшколска установа учествује у заједничком финансирању прилика и могућности професионалног развоја особља у вези са прелазима за дјецу и породице.			

СТАНДАРД 2.6. Инклузија, индивидуализовани програми, специјализовани програми. Спроводе се индивидуализовани и специјализовани развојни програми, у складу са потребама дјече и породица.		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Политике и праксе програма установе подржавају укључивање дјече с тешкоћама и посебним здравственим потребама, водећи се најбољим интересом дјетета.				
❖ Предшколска установа користи одговарајуће алате за процјену како би се помогло у идентификовању дјече која могу захтијевати додатне специјализоване програме и интервенције.				
❖ Захтијева се од стручног особља да сарађује с родитељима/ члановима породице у осмишљавању одговарајућих планова процјене и/или интервенције у раној фази када дијете има потешкоћа у понашању, социјалној интеракцији, транзицији и/или с напретком у развоју/учењу.				
❖ Стручни тим израђује индивидуализоване планове развоја и учења укључене дјече с тешкоћама у развоју ¹⁶ и даровите дјече, у чијој изради учествују стручни сарадници, васпитачи, родитељи и други професионалци из заједнице чије услуге и подршку дијете и породица користе, те се осигурава праћење напредовања дјече за коју је израђен план.				
❖ Ангажује се довољан број стручног кадра и асистената за спровођење, праћење и евалуацију организованих програма и евалуацију утицаја на дијете и групу.				
❖ Организују се едукативне радионице за дјецу и родитеље/породице, у циљу јачања родитељских компетенција.				
❖ Установа располаже знањем, алатима и инструментима за вршење опсервације и процјене усвојености развојних вјештина код дјетета.				
❖ Нуде се посебни и специјализовани програми на основу испитаних потреба дјече и родитеља и могућности осигурања капацитета и ресурса неопходних за спровођење програма.				
❖ Простор и прилаз просторима је прилагођен потребама дјече са тешкоћама у развоју.				

¹⁶ Дјеца с тешкоћама у развоју – дјеца с урођеним или стеченим стањима организма која према својој природи захтијевају посебан стручни приступ како би се омогућило изражавање и развој сачуваних способности, а тиме и што квалитетнији живот. У дјецу с тешкоћама у развоју убрајају се: дјеца оштећеног вида, дјеца оштећеног слуха, дјеца с поремећајима говорно-гласовне комуникације, дјеца с промјенама у личности условљеним органским чиниоцима или психозом, дјеца с поремећајима у понашању, дјеца с моторичким оштећењима, дјеца са смањеним интелектуалним способностима, дјеца с аутизмом и у аутистичном спектру, дјеца с АДХД-ом и другим неуроразвојним тешкоћама, дјеца с комбинаваним сметњама, дјеца са здравственим тешкоћама и неуролошким оштећењима (дијабетес, астма, болести срца, алергије, епилепсија и сл.). (Стандарди квалитета рада психолога, АПОСО, 2020.)

❖ Осигурава се стручна подршка породици дјетета са тешкоћама у развоју.				
❖ Особље се оспособљава и подржава у осигуравању услова или пружању препорука за потребне услуге.				
❖ Смањује се број дјеце у васпитно-образовној групи уколико у групи бораве дјеца с тешкоћама у развоју, у складу с педагошким стандардима и нормативима.				
❖ Предшколска установа у сарадњи с друштвеном заједницом учествује у осигурању прилика и могућности професионалног развоја особља у циљу стварања инклузивног друштва и укључивања у инклузивне токове друштва.				
❖ Осигуравају се могућности усавршавања и реализације различитих врста и облика размјене знања и информација између стручних сарадника, васпитача, другог особља и породица у области раног препознавања ризика, одступања од типичног развоја дјетета и важности ране стимулације и интервенције, те се пружа подршка при изради индивидуалних/индивидуализованих развојних програма.				

Предшколско васпитање и образовање – оснаживање дјетета да се развије до својих оптимума кроз процесе раног учења и формирања личности дјетета од рођења до поласка у школу, који се одвија у свим окружењима у којима дијете живи. Институционално предшколско васпитање и образовање је саставни дио васпитно-образовних система. Он је први, посебан и специфичан степен васпитно-образовних система који се бави васпитањем и образовањем дјеце, а заснива се на принципу најбољег интереса дјетета. Обавеза надлежних образовних власти је да осигурају приступ свим нивоима васпитања и образовања како би осигурали остваривање права на образовање (*Смјернице за имплементацију заједничког језгра, 2021, стр. 5*).

Холистичко васпитање и образовање узима у обзир развојну психологију и теоријске увиде у процесе учења дјетета. Осим развоја дјететових емоционалних, социјалних, когнитивних вјештина, од посебног је значаја и важности формирање властитог идентитета и развој самопоуздања. Садржаји би требало да буду ситуацијски уклопљени у аутентичне, свакодневне ситуације као саставни дио цјелокупног васпитно-образовног процеса.

Васпитање и образовање усмјерено на дијете - поштовање права сваког дјетета, веће уважавање значаја раног дјетињства и улагање у дјецу у заједници.

Институционално предшколско васпитање и образовање – васпитно-образовни процес који се систематизовано и интенционално спроводи у институционалном контексту дјечијег вртића, односно, предшколске установе. Условљен је циљевима, принципима, функцијама, курикулумом, педагошко-методичким смјерницама организације васпитно-образовног процеса, специфичностима узраста дјеце, начином иницијалног образовања васпитача и стручних сарадника и њиховим професионалним усавршавањем, педагошком традицијом и другим факторима. Као свеобухватан континуирани процес, реализује се унутар система образовања једне земље и као такав регулисан је законском легислативом. Обично се организује у два подсистема: рано васпитање, њега и образовање за дјецу од 6 мјесеци до три године (организацијског назива јаслице) и предшколско васпитање, њега и образовање за дјецу у узрасту од три године до поласка у школу. Може имати различите моделе организације у односу на трајање и намјену: цјелодневни предшколски програм, те програм у скраћеном дјеловању (на примјер, програм предшколског васпитања и образовања у години пред полазак у школу).

Циљеви предшколског васпитања и образовања – мање или више идеално представљени искази о томе каква се личност дјетета у раном дјетињству кроз васпитање жели развити и формирати код сваког члана заједнице у овом узрасту. Усмјерава избор курикуларног приступа, облика, метода, садржаја и средстава васпитно-образовног рада. Представља смјерницу ка којој се усмјерава организација система предшколског васпитања и образовања и мреже предшколских установа у једном друштву.

Вриједности – систем универзалних и општеважећих и релативно трајних форми којима се означава вјеровање, унутар једне заједнице и човјечанства у цјелини, о томе шта је ваљано, исправно, добро, пожељно, корисно, односно, непожељно и некорисно. Представљају основни систем универзалних и општеважећих вриједности система циљева васпитања и образовања и постулате на којима се заснивају принципи у процесу васпитања и образовања. Дефинисане вриједности су: Вриједности раног дјетињства, Уважавање и хуманост, Партиципација дјеце, Одрживост, Холистички приступ дјеци, Уважавање и разноликост, Једнакост у приступу васпитању и образовању и Инклузивни приступ (*Смјернице за имплементацију Заједничког језгра, 2021, стр. 5*).

Рано учење – процес који почиње рођењем дјетета, иако постоје подаци научних истраживања који указују да се процес учења догађа током интраутериног развоја. Представља процес стицања искустава, њиховог богаћења, уобличавања и грађења у системе знања путем успостављања активних односа са особама у непосредном и ширем окружењу и дјеловањем на предметима и симболичким системима. Кроз животна искуства дјеце и блиске емотивно подржавајуће релације и

респонзивне одговоре социјалног окружења (мајка, родитељи, браћа, сестре, васпитачи и други), укључено у свјесне и несвјесне процесе учења, који могу бити спонтани и изазвани унутрашњим развојним потребама и мотивима за сазнањем, које је окружење изазвало, подстакнуло, обликовало и уредило и дјеловањем институционалног васпитања и образовања (предшколског курикулума), дијете развија појам о себи, другима и свијету које га окружује. Рано учење подстиче све снаге дјетета, укључујући когнитивне, емоционалне, физичке, социјалне снаге, развој говора и подстицање комуникације и покретање стваралачке снаге.

Циљеви учења и подучавања – представљају дио свеукупног процеса васпитања и образовања, и као такви, једно су од фундаменталних педагошких питања. Односе се, истовремено, „на природу и суштину човјека и његовог очовјечења, на природу и суштину друштва и његове структуре“ (Савићевић, 2002, према Милутиновић, 2007, стр. 376). Двојакост циљева учења и подучавања утиче да се они постављају широко, у виду општих циљева образовања који имају функцију референтног оквира, координације и регулације у систему образовања, усмјеравајући процес васпитања и образовања ка одређеним педагошким стратегијама подучавања и другим елементима. Са друге стране, особа поставља своје циљеве учења и тада, они представљају саставни дио избора, мотивације, тока, стила учења и процеса властитог раста и развоја, те грађења система знања, вриједносног система и личности конкретне особе.

Вршњачко учење – двострана, узајамна формална или неформална учешћа активност и методичка стратегија, у којој неколико дјеце истог или сличних узраста у раном дјетињству дијеле идеје и искуства, размјењују мишљење, подучавају једни друге.

Активно учење - методички процес изградње знања, ставова и вјештина (компетенција) путем различитих стратегија у васпитно-образовном процесу усмјерених ка активности и активном учешћу дјетета, којима се у процесу учења наглашава истраживање, откривање, посматрање, анализа и синтеза, евалуација, дискусија и други ментални процеси. Оријентисано је ка постављању проблема, те активном трагању за различитим могућностима током рјешавања проблема и проблемских ситуација индивидуално или у тимовима.

Курикулум – представља смјернице за васпитаче, предшколске установе, образовни систем и друштво у цјелини, којим се планира и програмира васпитно-образовни процес, обликују методичке стратегије неопходне за подучавање и учење, како би се осигурало да свако дијете има приступ једнаком нивоу квалитета институционалног васпитно-образовног процеса током одређеног узрадног периода. Садржи циљеве, садржаје подучавања и учења, односно, исходе и стандарде знања, методичке смјернице, начине процјењивања ефикасности.

Развојна подручја – представљају аспекте дјечијег развоја дефинисане у курикулуму и односе се на когнитивни, социјални, емоционални, физички, говорни, стваралачки и психички развој дјетета од рођења до узраста пред полазак у школу. У васпитно-образовном раду приступа им се интегрисано и цјеловито.

Интегрисани курикулум – приступ којим предшколски курикулум интегрише његу, васпитање и образовање, планиране активности и спонтане интеракције током институционалног васпитно-образовног процеса. Представља захтјев да се интегришу и смислено уједине искуства дјеце кроз разноврсне врсте активности, игру и учење, њихова лична искуства и садржаје образовања. Интегрисан предшколски курикулум дјелује цјеловито, пратећи цјеловитост дјечијег развоја и учења, те се заснива на планирању које спаја различите активности из свих развојних подручја предшколског програма у цјеловит процес.

Отворени курикулум – одређује курикулум као оквир, односно, структуру предшколског програма која подстиче дијете да учи и развија се током институционалног васпитања и образовања путем избора, активног учешћа и кроз разноврсност интеракција с другом дјецом и одраслима. Усмјерава се ка иницијативи дјетета/дјеце и васпитача. У приступу отвореног курикулума, његује се и подстиче способност дјетета да прави изборе између различитих образовних могућности који се нуде кроз активности, обликовање окружења и

грађење педагошке климе подстицајне за учење и истраживање, што захтијева висок ниво иницијативе и ангажованост одраслог током праћења и документовања васпитно-образовног процеса и процеса учења дјеце, што је темељ цикличног процеса планирања предшколског програма.

Узрасно примјерена развојна пракса – је методички приступ који промовише оптималан развој и учење сваког дјетета током институционалног васпитно-образовног процеса који је заснован на поштовању дјечијих потенцијала и интересовања, те примјени игре током учења и подучавања. Обликујући повољно окружење за учење, подстичу се сви аспекти дјечијег развоја у циљу физичког, когнитивног, социјалног и емоционалног благостања, а дијете се посматра као вриједни члан заједнице која учи.

Специјализовани предшколски програми – програми који се организују у предшколским установама у циљу подршке и подстицања специфичних потенцијала дјеце, утемељених на њиховим интересовањима, потребама и способностима. Могу бити интересни програми које воде посебно обучени професионалци, као што су језички, драмски, умјетнички, плесни, математички, научни, спортски програми, програми учења страних језика, информатике и развоја других вјештина предшколске дјеце. Могу бити организовани са посебном намјером подршке надареној дјечи или дјечи са тешкоћама у развоју.

Зона наредног развоја – у контексту предшколског васпитања и образовања, „зона наредног развоја“ коју је у теорију увео руски психолог Лав Виготски дефинишући је „као удаљеност између актуелног развојног нивоа који се одређује независним рјешавањем проблема и нивоа потенцијалног развоја кроз рјешавање проблема уз вођење одраслог или сарадњу са вичнијим вршњацима“ (Vygotsky, 1978, стр. 86, навод Kilpatrick, 2010, стр. 363), представља програмски и методички приступ којим васпитачи иницирају активности које ће дјеци помоћи да кроз активну улогу постижу оно чему самостално још нису дорасли. Учествовањем и сарадњом са васпитачима и искуснијим вршњацима, дјеца се у предшколској установи укључују у „заједницу која учи“, а предшколски курикулум је својеврсни медијатор који одређује задатке које припадници неке заједнице реализују кроз социјалну интеракцију, медијацију и сарадњу.

Исходи – представљају централну позицију савремених предшколских курикулума широм свијета. Исходима се дефинишу развојне промјене и постигнућа дјетета у свим аспектима развоја на одређеним узрасним нивоима. То су конкретни циљеви учења и развоја дјетета, произишли из уопштених циљева предшколског васпитања и образовања, прекретница у психофизичком и менталном развоју дјеце, структурираног и за дјецу прихватљивог наслеђа до којег је човјечанство дошло и садржаја из дјететовог најужег социјалног миљеа. Представљају све оно што предшколско дијете зна, умије и може урадити или ће моћи урадити уз искуснијег вршњака или одраслог.

Игра – комплексна људска активност, у предшколском узрасту водећа/доминантна активност, која се одликује кроз добровољност, слободу избора, унутрашњу мотивацију, добро расположење, нелитерарност и играчки контекст. Сматра се идеалним начином учења предшколске дјеце, у којима се мобилишу све њихове снаге и покрећу процеси као што су креативност, самосталност, стицање искустава, процеси спознавања свијета у себи и око себе. У контексту предшколског васпитања и образовања, игра се интегрише у предшколски курикулум као развојно оптимално окружење за учење и подучавање. Васпитачи, посматрајући дјечију игру и играчке ситуације, долазе до сазнања о дјечијим интересовањима, могућностима, знањима и вјештинама, које уграђују у васпитно-образовни процес путем избора исхода и играчких активности које даље подстичу дјечије учење иницирано током игре. На тај начин, предшколски програм инициран игром, даље развија дјечију игру, усмјеравајући дијете ка активностима, аутентичном ангажману и све богатијим садржајима учења.

Подучавање – систематизован и континуиран процес дјеловања васпитача у институционалном васпитању и образовању у правцу подстицања процеса учења сваког појединачног дјетета и педагошке групе у цјелини, утемељен на интеракцији неколико важних елемената: дијете, особа која учи – окружење – садржаји образовања – васпитач. Васпитач користи посебно биране стратегије и методе подучавања, придржавајући се методичких принципа, те кроз различите приступе планирању васпитно-образовног процеса, ствара повољне ситуације за индивидуално и групно

учење у краћем и дужем временском периоду. Подучавање је саставни дио цикличног процеса *планирања – организовања учења - документовања – евалуације*. У савременом предшколском курикулуму, посебна пажња у процесу подучавања придаје се обликовању социјалног и материјалног окружења, односно, дјеловања окружења као „трећег васпитача“.

Интеракције – у процесу васпитања и образовања, који се одвија у предшколским установама, дјеца и одрасли ступају у различите интеракције, у којима се међусобно упознају. Путем интеракција, дјеца граде осјећај свог идентитета и припадности друштву у коме живе, развијају важне особине личности као што су алтруизам, емпатија, осјећај за перспективе других, обликују вјештине социјалног прилагођавања, прихватања и повезаности, бригу за друге, а кроз дружење и релације са другом дјецом и одраслима, стичу животна искуства која постају саставни дио система знања, дјечијих теорија и погледа на свијет. Савремени приступи у предшколском курикулуму наглашавају важност педагошког дјеловања, подучавања и учења путем интеракција у игри и осталих активности у дјечијем вртићу.

Планирање и програмирање – интегрисани континуирани процес којим се обликује и су-ствара предшколски курикулум педагошке групе заснован на исходима учења и развоја, тематским областима и садржајима који омогућују учење и развој дјеце. Може бити дугорочно, средњорочно (етапно) и краткорочно (микро) планирање. Заснива се на поштовању општих педагошких принципа којима се одређује његова интегративност, цјеловитост, поступност и развојност, те методичких принципа којима се усмјерава ка поштовању индивидуалности сваког дјетета, познавању и праћењу потреба, интересовања и могућности сваког дјетета, балансирања иницијативе и активности дјеце и васпитача, принципу дјеловања окружења као „трећег васпитача“ и укључивања игре у васпитно-образовни процес. Током процеса планирања, васпитачи узимају у обзир заступљеност различитих врста активности дјеце и одраслих, као што су активности учења, учешће активности, слободне активности, игре и играчке активности, активности у објекту предшколске установе, у дворишту и ван установе и друге.

Тематско планирање – методички приступ пројектовања васпитно-образовних садржаја у одређеном временском оквиру, који се заснива на избору пригодне теме и њене разраде на тематске области, подтеме и тематске јединице. Изабрани исходи учења и развоја интегришу се у тематски план и представљају основу даљем избору и организовању различитих врста активности, играчких активности, садржаја, средстава, играчког и другог материјала у изазове и ситуације за учење, истраживање, експериментисање и подучавање.

Пројектни приступ планирању и подучавању – представља процес дубинског проучавања и истраживања одређене теме коју бирају дјеца или се договарају са васпитачима и стручним сарадницима. Разликује се од тематског планирања у односу на поступке планирања и његове реализације (видјети више у Harris Helm и Katz, 2001). Пројектни приступ има своје особености и фазе. Пројект почиње избором теме кроз препозната дјечија интересовања и трагањем за знањима и питањима које дјеца о теми пројекта имају. Централна активност је истраживање и игра, а процес планирања и организовања активности истовремено је интегрисан са процесом документовања, уз помоћ кога се визуализују дјечији путеви сазнавања у самосталним и групним активностима у објекту вртића и у локалној заједници, уз помоћ различитих ресурса и медија. Завршна фаза пројекта је представљање процеса и продуката учења која служи и као својеврсни вид евалуације и рефлексije.

Праћење и процјењивање (Праћење исхода и формативно праћење) – су повезани континуирани процеси којима се долази до информација о различитим аспектима васпитно-образовног процеса (избор исхода, методичких стратегија, ефикасност начина планирања и слично) и процеса напредовања дјеце у предшколском курикулуму. Може бити формално и неформално, интерно и екстерно. Формално се врши кроз примјену педагошке документације коју углавном одређују образовне власти. Неформално процјењивање организују васпитачи и стручни сарадници и ради се путем рефлексije, дискусије, чек листа, анкета, протокола посматрања, те кроз анализу портфолија, анегдотских записа и других техника.

Индивидуализација/диференцијација – облик подршке сваком дјетету у односу на његове/њене образовне потребе који подразумева низ психолошко-педагошких и методичких поступака и активности, примјену стратегија подучавања и учења, метода рада васпитача, средстава и играчких материјала којима се оне подржавају. Суштина је да „се створе услови за развој индивидуалних потенцијала (...), али да се притом не постављају идентични захтјеви свима и не очекују исти образовни резултати (Бојовић, Михајловић де Оливеира и Тодовић, 2021, стр. 64). То је начин прилагођавања начина рада васпитача и захтјева који се постављају у односу на специфичност потреба и понашања конкретног дјетета и односе се на пол, могућности и способности дјетета, стилове и темпо учења, самосталност дјетета, вријеме које је потребно да се досегне до одређеног исхода, начин како дијете учи и слично. У циљу индивидуализације и диференцијације, васпитачи примјењују провјерене и ефикасне начине у избору и припреми активности учења које одговарају достигнућим нивоима развоја, могућностима и стиливима, па прилагођавају своје поступке и методе рада.

Индивидуално прилагођен програм (ИПП) – представља праксу предшколске установе у инклузивном васпитању и образовању, која подразумева сарадњу и тимско дјеловање васпитача, стручних сарадника и других професионалаца, приликом његове израде, примјене, праћења и процјењивања. ИПП омогућује да се васпитно-образовни процес прилагоди потребама дјетета с тешкоћама у развоју. ИПП није замјена за cjеловит развојни предшколски курикулум, него је његова допуна у оним аспектима гдје је дјетету потребна додатна подршка у процесу учења и развоја. Као документ, одређује циљеве и исходе учења за дијете, те методичке стратегије, методе и активности, као и ресурсе, посебне мјере и подршку неопходну да се ти циљеви остваре. Укључује родитеље као партнере.

Облици рада васпитача – представљају основни методички елемент васпитно-образовног процеса и одређују се као систематски, плански и конзистентно примијењени начини и форме организовања активности дјете у васпитно-образовном процесу у циљу подучавања одређених образовних садржаја на темељу изабраних исхода предшколског курикулума. Уобичајено се дијеле на: облик рада са цијелом групом (колективни облик рада), индивидуални облик рада, рад у паровима (тандем) и облик рада у тимовима (рад у мањим групама). Избор облика рада у вези је са узрастом, потребама и могућностима дјете, исходе, тип активности (игра и учеће активности), садржај, расположивост и уређеност простора и материјала.

Методичке стратегије и методе рада васпитача - представљају основни методички елемент васпитно-образовног процеса и подучавања и одређују се као систематски, плански и конзистентно примијењени поступци или начин рада васпитача приликом обликовања образовних садржаја и стварања ситуација учења у којима подучавају дјецу или подстичу процес њиховог активног учења. Методичке стратегије су дугорочнији поступци који се не везују искључиво за једну учешћу активност, него обједињују цјелину процеса учења (метода сазнавања кроз праксу, рад на пројектима, истраживачке, откривачке и проблемске методе, интерактивне методе, укључивање дигиталних технологија у дјечије активности и слично), док су методе конкретни поступци васпитача у току организовања учешће активности (вербална метода, метода демонстрације, метода практичних активности и друге). Избор методичких стратегија и метода разликује се у односу на врсту садржаја, исходе, степене менталних процеса које васпитач жели да подржи у току подучавања и подразумева умјешност васпитача у њиховом избору и комбиновању.

Рутине – представљају саставни дио васпитно-образовног процеса и функционисања предшколске установе. То су познате, смислене и јасне активности, понашања и ритуали којима се уређује боравак и живот дјете и васпитача у предшколској установи. Укључују вријеме доласка и одласка дјете из предшколске установе, вријеме обједовања и спавања, поступке приликом одржавања хигијене просторије и личне хигијене и друге важне елементе боравак у установи. Важне су за развијање свијести о припадању, самосталности дјетета те представљају форму социјализације. За дјецу, оне морају бити успостављене на начин да их разумију, да су развојно прилагођене и усклађене са начином дјечијег учења.

Прелази између активности током дана – вријеме и поступци које васпитачи систематизовано планирају у дугорочном смислу, као што су распоред и смјена одређених врста активности дјеце и одраслих, боравак и активности на отвореном, прелазак из једног центра учења у други и слично, или их планирају у ходу у односу на тренутне потребе и могућности дјеце у педагошкој групи. Саставни су дио васпитно-образовног процеса и заснивају се на потреби да се смјена активности и игара дјеце одвија са што мање прекидања и ремећења и на начин да их дјеца разумију, прихвате и усвоје као своје обрасце понашања.

Прелази – транзиције из једног у други систем – представљају прелазе дјеце из породице у предшколску установу и из предшколске установе у основну школу. Треба да су подржани двосмјерном и отвореном комуникацијом свих учесника, постепеним и осмишљеним укључивањем дјеце у нову заједницу, чиме се остварују основне претпоставке за успостављање континуитета у васпитању и образовању у најбољем интересу дјетета. Укључивање дјеце у предшколску установу, а потом и основну школу, су веома значајни и осјетљиви догађаји у животу дјетета и породице током предшколског узраста.

3. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА: ОСОБЉЕ, КАДАР ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

СТАНДАРД 3.1. Квалитет професионалних компетенција особља. Компетенције и квалификације васпитача, стручних сарадника и другог особља рефлектују се на квалитет функционисања предшколске установе.		Дескриптор		
		Досљедно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
		Д	П	Р
❖ Васпитно - образовни радници и стручни сарадници ¹⁷ посједују квалификације и испуњавају захтјеве професије који су дефинисани и прописани званичним законским и подзаконским актима те општим актима предшколске установе.				
❖ Техничко, помоћно и административно особље предшколске установе посједује квалификације и задовољава захтјеве и прописе који су дефинисани званичним законским и подзаконским актима те општим актима предшколске установе.				
❖ Особље поступа у складу с дефинисаним пословима и одговорностима и специфичностима радног мјеста.				
❖ Запослен и ангажован је прописан, довољан број васпитно-образовног, административног, помоћног и техничког особља, а који је у складу са законским и подзаконским актима и општим актима установе.				
❖ Поштују се и спроводе прописани педагошки стандарди и нормативи у погледу броја дјеце и броја васпитача у васпитним групама те квадратуре простора.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници у предшколској установи су квалификовани и континуирано се стручно усавршавају, раде на самоевалуацији, промишљању и документују властите праксе те изради плана личног професионалног развоја.				

¹⁷ Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини (2007)

Члан 29. (Профил стручњака) (1) Профил за обављање дужности васпитача дефинисан заједничким језгром програма за предшколско васпитање и образовање, степен стручне спреме и осталим условима за обављање васпитачке дужности ближе је дефинисан стандардима и нормативима предшколског васпитања и образовања. (2) Различите програме предшколског васпитања и образовања у јавном и приватном сектору реализују васпитачи, специјализовани стручњаци различитих профила (педагози, специјални педагози, логопеди, психолози, љекари, социјални радници) с високом стручном спремом. (3) Његу и бригу о заштити и унапређењу здравља дјеце у узрасту од шест мјесеци до поласка у школу реализују медицински радници са завршеним факултетом, високом или средњом медицинском школом.

Члан 54. (Прелазни период за успостављање стручних стандарда) (1) Ступањем на снагу овог закона, васпитачи који раде с дјецом у васпитно-образовном процесу морају имати високу стручну спрему у области предшколског васпитања. (2) Васпитачи који имају више од 20 година стажа са вишом и средњом школском спремом могу остати у васпитно-образовном процесу до одласка у пензију. (3) Прелазни период за запослене с неодговарајућом стручном спремом регулише се законом који утврде надлежне образовне власти.

❖ Рад особља у предшколској установи се документује у досје радника. Васпитачи и стручни сарадници воде свој професионални портфолио.				
❖ Подстиче се професионалност, мотивисаност, одговорност, узајамно поштовање и сарадња међу особљем, влада позитивна клима.				
❖ Тимско дјеловање, сарадња и заједничко учење, отворена комуникација и критичка рефлексивност основни су постулати којим се руководе васпитачи, стручни сарадници и друго особље и видљиви су током различитих активности које се спроводе у установи.				
❖ Постоји јасан, транспарентан механизам којим се граде/примјењују/унапређују стандарди струке и стандарди квалитета рада.				
❖ Стварају се услови у осигурању континуитета борава дјеце и васпитача у одређеној васпитно - образовној групи (промјена се догађа из оправданих разлога).				
❖ Предшколска установа има стручне органе који се формирају, дјелују и уважавају у складу с прописаном легислативом и политиком квалитета.				
❖ У предшколској установи се даје подршка и промовише рад струковних и стручних организација и удружења који имају за циљ промоцију и јачање професионалних компетенција васпитача, стручних сарадника и другог (административног, помоћног, техничког и другог) особља.				
❖ Предшколска установа подстиче развој професионалних компетенција запослених и опредељена је да стимулише и промовише васпитаче који се у свом раду посебно истичу (посебна признања, иновативност, учешће у пројектима и др.), напредују и стварају нове вриједности за предшколску установу и дјелатност.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници познају и поштују Конвенцију о правима дјетета и другу међународну легислативу у вези са заштитом и остваривањем права дјетета; дјелују у складу с професионалном етиком и одржавају високе стандарде етике и понашања према дјечи, родитељима и колегама.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници дјелују као савјесни и одговорни грађани, промовишу основне вриједности, укључујући демократију, владавину права, слободе појединца и узајамно поштовање, уважавање особа различитог социо - економског статуса, поријекла, вјерске и националне припадности и друго; моделују и поучавају дјецу основним вриједностима.				

СТАНДАРД 3.2. Предшколска установа промовише, подстиче и осигурава професионални развој особља. (Видјети више у Прилогу 7, Прилогу 8, Прилогу 9, Прилогу 10, Прилогу 11, Прилогу 12.).		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Израђује се годишњи план професионалног усавршавања, заснован на интересовањима и потребама запослених и установе.				
❖ План стручног усавршавања васпитно-образовних радника и стручних сарадника предвиђа различите облике и начине стручног усавршавања и усмјерен је на унапређивање квалитета васпитно-образовног рада, професионалних компетенција и цјеложивотног учења.				
❖ Подстиче се покретање различитих истраживања практичара (акцијска истраживања) у функцији унапређења/ развоја струке и професионалних компетенција васпитача и стручних сарадника.				
❖ Васпитачима и стручним сарадницима осигуравају прилике за усавршавање кроз истраживања, рефлексiju, процјењивање и стално надограђивање праксе као и могућности учешћа у различитим радним групама, на округлим столовима, у пројектима и слично.				
❖ У предшколској установи се води рачуна о менталном здрављу запослених; организују се радионице, савјетовања и семинари на тему професионалног сагоријевања, ношења са стресним и кризним ситуацијама и слично.				
❖ Саморефлексија се примјењује као алат који доприноси развоју квалитета и осигурава континуирани процес промјене, омогућујући члановима тима да боље упознају себе, освијесте своје слабе и јаке стране као и могућности за развој компетенција.				
❖ Стручна литература и друге врсте стручних ресурса се користе и плански обнављају како би се омогућило стручно усавршавање и професионални развој васпитача и стручних сарадника.				

СТАНДАРД 3.3. Примјењују се транспарентне процедуре запошљавања и ангажовања довољног броја квалификованог стручног васпитно-образовног, административног, техничког и помоћног особља (а у функцији одржавања или унапређења квалитета).		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Пријем радника је усклађен са важећом законском регулативом (законским и подзаконским актима и општим актима установе).				
❖ Приправници који се запошљавају у предшколској установи улазе у транспарентан систем подршке установе (приправнички стаж, менторство) о чему се води документација прописана легислативом и правилницима предшколске установе.				
❖ Предшколска установа може ангажовати асистенте и волонтере, у складу с важећим законским и подзаконским актима. ¹⁸				
❖ Предшколска установа може ангажовати особље као сараднике у васпитно-образовном раду који раде под надзором васпитача, ради одржања законски препорученог распона броја дјеце на број одраслих особа, или асистенте који пружају подршку дјечи с тешкоћама у развоју, на основу оправдане потребе, у складу са законским и подзаконским актима и општим актима установе.				

¹⁸ Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини (2007). Члан 30. Асистенти и волонтери. У реализацији програма васпитно-образовног рада могу учествовати и лица с високом, вишом и средњом стручном спремом васпитно-образовног и медицинског смјера у својству асистента и волонтера.

СТАНДАРД 3.4. Подстиче се развој сарадничких односа на релацијама васпитач - васпитач, васпитач - стручни сарадник, васпитач, стручни сарадник - помоћно и друго особље. (Видјети више у Прилогу 7, Прилогу 8, Прилогу 9, Прилогу 10, Прилогу 11, Прилогу 12).		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Подстиче се интеракција међу васпитачима кроз индивидуалне разговоре, савјетовања, размјену искустава и планирање заједничких активности (у циљу богаћења знања и стицања и размјене искустава).				
❖ Васпитачи на нивоу групе дјелују тимски и постављају заједничке циљеве те доносе заједничке одлуке које су у најбољем интересу одређене васпитно-образовне групе.				
❖ Васпитачи сарађују са стручним сарадницима кроз савјетовања, стручна вијећа, едукације те различите пројекте.				
❖ Васпитачи користе знања и ресурсе стручних сарадника приликом опсервације дјете и израде те доношења индивидуализованих програма.				
❖ Стручни сарадник педагог, поред осталог, врши функцију промовисања и подржавања професионалног развоја и напредовања васпитача па дијели одговорност за ефикасност васпитно-образовног процеса у установи.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници развијају позитивне односе с помоћним и другим особљем, указујући на улогу и значај сваког појединца у изградњи квалитета рада предшколске установе.				
❖ Сви запослени, особље (васпитно-образовно, техничко и помоћно, административно) заједнички дјелују и ангажују се у постизању квалитетних помака у васпитно-образовном раду.				
❖ Подстиче се рад у тиму, тј. групи људи с комплементарним знањима и вјештинама, како би се остварили циљеви за које су заједнички одговорни.				
❖ Сви чланови заједно истражују и унапређују цјелокупни развој и напредак установе, као и сам процес учења, васпитања и образовања, што резултира стварањем квалитетног тима и развоја сарадничких односа.				

Квалитет особља – одређен је квалификацијом, мотивацијом повољним радним условима, оптималним бројем особља, те односом дјече и одраслих и континуираним усавршавањем.

Васпитач – особа која је образовањем стекла потребне квалификације за васпитно-образовни рад са дјецом предшколског узраста, односно, до поласка у школу. Посједује личне особине и професионалне компетенције уз помоћ којих организује комплексан процес васпитања, њега и образовања дјече од шест мјесеци до поласка у школу.

Његоваатељ – особа која је образовањем стекла потребне квалификације за послове њега дјече предшколског узраста и бриге за здравље и психофизичко благостање дјече на узрасту до три године.

Стручни сарадник у предшколском васпитању и образовању – особа која је образовањем стекла потребне квалификације за обављање послова који произилазе из функција предшколске установе, а односе се на васпитно-образовни процес, процес подршке психофизичком, когнитивном и социјалном благостању дјече у предшколској установи, стручне подршке васпитачима и подршке породици у подстицању одговорног родитељства. Стручни сарадник је дио тима предшколске установе и са васпитачима и са другим стручњацима дјелује у најбољем интересу дјетета и напретку предшколске установе. У предшколској установи могу бити запослени професионалци из више сродних, хуманистичких подручја: педагог, психолог, социјални радник, дефектолог (олигофренолог, логопед и др.), медицински радник, нутрициониста и други стручњаци, што се ближе одређује законским оквирима.

Формално образовање и стицање квалификација – односи се на законски одређени поступак стицања стручних квалификација и звања. Реализује се у високошколским установама у складу са акредитованим наставним планом и програмом за одређену професију.

Професионални развој – континуирани, дугорочни и плански процес у коме стручно лице (васпитач, педагог, психолог, социјални радник и други), путем подршке и стручне помоћи активно дјелује на проширивању и даљем развоју својих професионалних и личних компетенција. Професионални развој се одвија у циклусима: иницијално образовање, приправништво, континуирано професионално усавршавање.

Лични план професионалног развоја – саставни елемент процеса формалног, неформалног и информалног професионалног развоја, који укључује планирање тока, временског оквира и других ресурса неопходних за реализацију активности у циљу унапређивања и проширивања компетенција, те анализу и процјену његове успјешности. Заснива се на дефинисању радних и животних циљева и задатака, сагледавању и пројектовању доступних ресурса, времена, стручне помоћи и неопходних финансијских средстава да се план реализује.

Стручно усавршавање/Цјеложивотно учење – усавршавање и оспособљавање које се реализује након завршетка формалног образовања и стицања квалификација. Може бити регулисано у односу на захтјеве везане за одређену професију (специјализација), а може бити одређено законским оквиром као и интерним документима и захтјевима у односу на врсту дјелатности и послова те установу у којој је стручно лице запослено. Стручно усавршавање је неформални и информални вид професионалног развоја, који се реализује путем програма и обука којима се развијају и проширују специфичне професионалне и личне компетенције, а заснива се на идеји цјеложивотног учења, развоја путем искуственог учења и примјеном нових вјештина и знања у пракси.

Ментор – стручни савјетник, квалификован и специјализован за неку стручну област, водитељ, учитељ који на свог ученика преноси искуство и знање током одређеног периода личног професионалног развоја. Ментор има вјештине и знања из области образовања одраслих и комуникацијске вјештине како би могао реализовати програм стручне подршке. Менторство у дјелатности предшколског васпитања и образовања регулисано је законском легислативом.

Приправник – почетник у струци, особа/радник на почетку службе, која се оспособљава за самосталан рад у струци за коју се школовала. Статус и обавезе приправника у дјелатности предшколског васпитања и образовања регулисане су законском легислативом и одређене процедурама. Након приправничког стажа, приправник полаже стручни испит.

Волонтер – особа која добровољно и бесплатно обавља неку службу, због личног ентузијазма, стицања професионалног искуства, стручног усавршавања или стицања формалних услова неопходних за радни стаж.

Квалификације – стечени академски ниво након успјешно завршеног студијског програма који додјељује надлежна образовна установа (завршен први циклус студија, мастер струке, доктори наука). Квалификације означавају ниво професионалних компетенција те распон знања и вјештина неопходних за обављање дјелатности предшколског васпитања и образовања.

Стандард занимања (васпитач и стручни сарадник) - документ у којем су јасно исказани кључни послови и компетенције потребне за одређено занимање. Циљ стандарда занимања је стварање детаљне слике о специфичним вјештинама и знањима која морају посједовати особе неког одређеног занимања. Стандард занимања је основа за развој стандарда квалификација (захтијеваних исхода учења), али и темељ за развој наставних планова и програма (НПП).

Стандарди квалитета рада предшколске установе - документ у коме се дефинишу правила, смјернице или карактеристике за функционисање установе ради постизања оптималног нивоа уређености. Стандарди означавају утврђену мјеру или мјерило, правило, вриједност, који се узимају као узор или обрасци који служе за упоређивање које треба достићи. Стандарди су најчешће прописани и утврђени законима или другим прописима који регулишу функционисање и дјелатност предшколске установе. Најчешће представљају идеал који се не може увијек и/или одмах досегнути, али указују на пут или правац којим се треба кретати да би се унаприједио квалитет рада.

Компетенције - динамична комбинација психофизичких, когнитивних и метакогнитивних, емоционалних и социјалних вјештина, знања и разумијевања које особа умије да примени у пракси и животу, а подразумеива самосталност и одговорност. Развијају се путем формалног образовања и кроз животно искуство особе те у систему неформалног и информалног образовања.

Професионалне компетенције васпитача - знања, вјештине и способности за успјешно обављање дјелатности васпитања и образовања дјеце предшколског узраста. За савремено предшколско васпитање и образовање важне су следеће професионалне компетенције васпитача и стручних сарадника: разумијевање конструктивистичке филозофије васпитања и образовања и основних принципа предшколства, индивидуализација и диференцијација, компетенције посматрања и праћења дјеце у складу с резултатима развоја и учења, компетенције подстицања партнерства с породицом и локалном заједницом, компетенције у вези са планирањем на принципима интегрисаног курикулума, компетенције избора и примјене стратегија подршке развоју и учењу кроз игру, компетенције за креирање окружења за развој и учење кроз игру, комуникацијске компетенције и вјештине примјене квалитетне/ненасилне комуникације у васпитању, компетенције за уважавање различитости и демократских принципа у васпитању и образовању, компетенције тимског рада и дјеловања, заинтересованост и посвећеност за унапређење квалитета и стални професионални развој, компетенције примјене дигиталних технологија у васпитно-образовном процесу, компетенције неопходне за поступање у односу на професионалну етику и одговорност.

Личне компетенције васпитача/додатне вјештине – специфична знања, вјештине, црте личности и карактера, те способности васпитача за успјешно обављање дјелатности васпитања и образовања дјеце предшколског узраста. Поред емпатије, алтруизма, мотивације, одговорности, позитивног селф-концепта, реалне слике о себи и високо-развијених социо-комуникацијских вјештина, личне компетенције васпитача у вези су са познавањем страних језика, свирањем музичких инструмената, умјетничким наклоностима (драма, сликање, плес, пјесништво и друге), иновативности и подузетништвом, мотивацијом за цјеложивотно учење и друге.

Рефлексивна пракса – промишљање о властитој професионалној пракси и усмјеравање промишљања на властито дјеловање, путем тумачења понашања у пракси, што резултира подизањем васпитног дјеловања на метаниво (Шагуд, 2006). Може се реализовати на три нивоа (Shon, 1990; Шагуд, 2006): „рефлексивна пракса“ – која се догађа током саме акције, „рефлексивна на акцију“ – разумијевање акције након њене реализације и „рефлексивна као акција“ – што се још назива „знање у акцији“, представља интуитивно знање о акцији.

Рефлексивна пракса – одвија се кроз циклус: планирање (утврђивање проблема, промишљање о проблему и његово рјешавање; акција (примјена планираних стратегија у циљу промјена); проматрање и рефлектовање о посљедицама уведених промјена. Посебно мјесто у рефлексивној пракси васпитача заузимају саморефлексивна и претварање рефлексивног процеса у рефлексивну праксу (Книгхт, 1996, према Шагуд, 2006). Реализује се у три нивоа: разумијевање процеса на интелектуалном нивоу; примјена теорије у пракси и процјена практичних посљедица и аспеката промјена.

Рефлексивни практичари – једно од основних обиљежја савременог васпитача и подразумева дјеловање васпитача уз континуирану рефлексивну праксу. Васпитачи континуирано анализирају властиту праксу и унапређују своје компетенције како би досегли и одржали висок ниво квалитета у професији у складу с промјењивим захтјевима савременог свијета.

Послодавац - физичка или правна особа која запошљава радника и за коју радник у радном односу обавља одређене послове.

Стручни органи и савјети - стручни органи који обављају стручну функцију у предшколским установама. Баве се питањима у вези са функционисањем васпитно-образовног рада. Формирање, надлежности и начин рада савјета уређује се законском легислативом.

Стручни савјет - чине сви запослени васпитачи и стручни сарадници у предшколској установи, којим предсједава директор. Бави се питањима организације и рада установе, унапређивањем њеног рада, те питањима квалитета васпитно-образовног процеса, што укључује приједлог годишњег програма рада установе и друге важне документе од значаја за функционисање установе, праћење и анализирање примјене предшколског курикулума, партнерства са породицом и локалном заједницом и друго.

Стручни органи – формирају се у предшколској установи и чине их васпитно-образовни радници (васпитачи и стручни сарадници) на нивоу једног дјечијег вртића или по узрасним групама у којима се реализује васпитно-образовни процес (јасличке, вртићке и слично). Баве се уже стручним питањима од важности за функционисање васпитно-образовног процеса у дјечијем вртићу и педагошким групама (планирање, примјена програма, документовање, евалуација, напредовање дјетета, планирање и реализација програма стручног усавршавања и слично).

Тимско дјеловање/сарадња – заједнички рад који укључује васпитаче, стручне сараднике и друге запослене у предшколској установи, заснива се на развијању и његовању заједничког разумијевања постављених циљева. Базира се на сарадњи, дијелењу информација, договору, планирању и подјели одговорности међу учесницима тима.

4. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА : УПРАВЉАЊЕ, РУКОВОЂЕЊЕ И ФИНАНСИРАЊЕ

		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
СТАНДАРД 4.1. Стручно, професионално и демократско руковођење установом огледа су у њеној ефикасности и квалитету услуга које пружа.				
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
❖	Директор је одговоран за руковођење предшколском установом и за реализацију њених програмских активности. ¹⁹			
❖	Предшколска установа је континуирано посвећена стратешком планирају свог развоја и унапређењу квалитета.			
❖	Предшколска установа је посвећена градњи културе квалитета која представља заједнички циљ, што се постиже успостављањем и дијељењем визије и мисије, вриједности и увјерења која су за ту установу својствена.			
❖	Сви запослени, дјеца и родитељи су укључени у процесе развоја предшколске установе.			
❖	Организациона структура је дефинисана са процедурама и носиоцима одговорности, што је усклађено са законским и подзаконским актима и општим актима предшколске установе.			
❖	Предшколском установом управља управни одбор у чијој је надлежности да установа ради у складу са важећим законским и подзаконским актима и у складу са својим овлашћењима.			
❖	Годишње програме рада и извјештаје о раду установе за протеклу годину, на приједлог стручног савјета установе, усваја управни одбор предшколске установе и доставља до краја септембра текуће године надлежним образовним властима и оснивачу на разматрање и усвајање. ²⁰			
❖	Управни одбор одговоран је за утврђивање и спровођење политике предшколске установе, генерално управљање предшколском установом и ефикасно коришћење кадровских и материјалних потенцијала. ²¹			

¹⁹ Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини, Члан 37.

²⁰ Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини, Члан 27.

²¹ Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини, Члан 36.

❖	Директор је добар организатор, упознат је са основном дјелатношћу и функцијом установе, транспарентно води све послове институције из своје надлежности; посједује развијену емоционалну интелигенцију (добро и праведно поступа са запосленицима, похваљује и награђује успјехе и постигнуте резултате, обавезе и задатке делегира праведно и јасно, правовремено указује на грешке и пропусте, демонстрира емоционалну стабилност...)²²				
❖	Услуге које установа пружа подложне су сталном унапређењу квалитета и стварању услова за цјеложивотно учење дјете, васпитача, стручних сарадника и осталог особља.				
❖	Директор подстиче и осигурава праведне услове за професионално усавршавање и напредовање стручног кадра и осталог особља.				
❖	Директор руководи организацијском структуром установе и способан је разумјети њихов утицај на квалитет праксе, усклађује своје дјеловање са одликама тих структура и подстиче њихово квалитативно мијењање боље.				
❖	Директор демонстрира спремност подстицања оних облика професионалног усавршавања запослених који су у функцији оснаживања цјеловитог схватања природе васпитно-образовног процеса и који су усмјерени на подстицање учења цијеле организације.				
❖	Гради се култура професионалног учења која доприноси развоју вјештина вођења у свакодневној пракси, култура континуираног и истраживачког карактера која оснажује заједничко учење свих, укључујући и директора установе.				

²² Видјети више у Прилогу 12

СТАНДАРД 4.2. Управљање и руковођење заснива се на развоју професионалних односа и тимова, аутономији одлучивања, повећању колективне одговорности, дијелењу лидерства и уважавању професије.		Дескриптор		
		Последно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Рад стручних служби, формирање и функционисање стручних органа и тимова у складу је са законским, подзаконским и општим актима предшколске установе, заснива се на уважавању и сарадњи.				
❖ Директор уважава мишљење запослених и указује им повјерење.				
❖ Директор показује отвореност за промјене, подржава иновативност, учешће у пројектима на свим нивоима (на примјер: локалном, регионалном, државном, међународном).				
❖ Директор је усмјерен на цјеложивотно учење, ради на свом професионалном развоју и развоју компетенција.				
❖ Директор успјешно сарађује са оснивачем установе и локалном заједницом, породицама дјеце, другим установама и институцијама, предузећима и пословним субјектима, министарствима, организацијама цивилног друштва, невладиним организацијама и свима онима који на било који начин могу допринијети функционисању и унапређењу рада предшколске установе.				
❖ Особље се професионално и одговорно односи према раду.				
❖ Професионалне улоге и одговорности су јасно дефинисане у циљу ефикасног доношења одлука и функционисања установе.				
❖ Административно особље и службе функционишу у складу са законском легислативом, законским смјерницама и општим актима предшколске установе.				
❖ Осигуравају се средства од оснивача и иста се користе за потребе организације у складу са законским и подзаконским актима, у најбољем интересу установе и дјеце.				
❖ Управа и руководство посвећени су континуираном унапређењу услова рада и поштовању педагошких стандарда и норматива као и свих одредби из области радног права.				
❖ Промовише се самоодговорност појединаца, заједничка одговорност и осјећај одговорности свакога члана тима према тиму и тима према сваком члану.				
❖ Директор препознаје и оснажује дјеловање појединаца, тимова и група које раде на увођењу позитивних промјена, у циљу унапређења колективних развојних капацитета установе.				

СТАНДАРД 4.3. Финансирање дјелатности и транспарентност рада установе.		Дескриптор		
		Последно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Финансирање дјелатности је у складу са законским и подзаконским актима и општим актима предшколске установе.				
❖ Управа предшколске установе поштује процедуре израде финансијског плана и извјештаја о утрошеним средствима.				
❖ Установа осигурава средства потребна за запошљавање квалификованог особља и пружање активности на развоју особља.				
❖ Набавка потрошног материјала и материјала за активности и игре дјеце заснована је на најбољем интересу дјеце, цјеновној приступачности и законским регулативама.				
❖ Набавка роба, радова и услуга се врши у складу са важећим законским и подзаконским актима.				
❖ Установа активно учествује у изналажењу додатних средстава за побољшање услова рада (учествовање у јавним позивима, домаћим и међународним пројектима...).				
❖ Установа сарађује с јавним и приватним организацијама, институцијама и образовним установама како би задовољила свеобухватне потребе дјеце и породица, у циљу помоћи једних другима у пружању и унапређењу услуга, оснаживању ресурса и јачању заговарачких напора.				
❖ Са другим институцијама, организацијама и агенцијама се колаборативно и кооперативно учествује у различитим друштвеним иницијативама, програмима и пројектима, како би се путем услуга или препорука задовољиле и заговарале шире потребе особља, установе, дјеце и њихових породица.				

СТАНДАРД 4.4. Развијен је систем информисања о активностима и важним питањима из живота и рада предшколске установе.		Дескриптор		
		Последно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Промоција предшколске установе и њен углед одраз су заједничког ангажовања запослених.				
❖ Систем рада и дјеловања је транспарентан, а све важне информације из живота и рада установе доступне су запосленима, породицама, локалној заједници (огласна табла за запослене, огласна табла за родитеље, сајт предшколске установе, налози на друштвеним мрежама, You Tube канал и слично).				
❖ Израђују се адекватни информативни и едукативни материјали који су доступни широј јавности.				
❖ Предшколска установа дјелује у складу са законским, подзаконским актима, правилницима и другим актима установе о томе како, када и на који начин се врши увид у одређену документацију.				
❖ Сви подаци и видеоматеријали се пажљиво чувају и прикладно размјењују уз поштовање повјерљивости (нпр. дефинисани правилници о употреби видеонадзора и други акти, који су у складу са законском регулативом).				
❖ Архивска грађа установе води се, чува се и складишти у складу са важећим законима, прописима и општим актима установе.				

Образовна политика – односи се на педагошку дисциплину која се емпиријски, аналитички и нормативно бави стратегијом развоја васпитања, образовања, система и школовања у неком подручју. Истовремено, дио је јавне политике којом се у друштву уређује стратегија развоја образовања с гледишта приоритета укупног друштвеног развоја. Може бити усмјерена на неко конкретно подручје или на општу стратегију развоја образовања. Осмишљава и даје смјернице за дуже временско раздобље у одређеном подручју система васпитања и образовања.

Акциони план – документ на основу којег се одређују приоритетни циљеви, дефинишу конкретни задаци и мјере, те се пројектују путеви, начини и активности како да се они досегну. То је средство за планирање и контролу којим се идентификују ресурси и могуће препреке у постизању циљева, одређују се задаци и јасне смјернице дјеловања у односу на мјесто, врсту активности, временски оквир и заинтересоване стране које ће спроводити дефинисане циљеве (мјере).

Мрежа предшколских установа – административно средство којим се дефинише број и просторни распоред предшколских установа на одређеној географској територији у којима се обавља дјелатност предшколског васпитања и образовања, те служи као методолошки оквир за оптимизацију и управљање засновано на подацима и показатељима. Може укључити све предшколске установе без обзира на карактер власништва, величину и педагошке особености (врсту предшколског програма) и представља базу података за планирање, праћење, надгледање (мониторинг), процјене трендова и других аспеката дјелатности предшколског васпитања и образовања. Уређена је законском легислативом, којом се поближе одређују критеријуми евиденције мреже предшколских установа.

Предшколске установе - су носиоци дјелатности предшколског васпитања и образовања у складу с плановима и програмима чије заједничке основе прописују надлежне образовне власти, а у складу с педагошким стандардима и нормативима за опрему, дидактичка, здравствено-хигијенска, естетска и друга средства (извор Оквирни закон БиХ). Могу бити јавне и приватне предшколске установе, у којима се примјењује цјеловит развојни програм предшколског васпитања и образовања, програм васпитања и образовања у години пред полазак у школу, као и други специјализовани програми у односу на интерес и потребе дјеце, породице и заједнице. Предшколска установа има низ комплексних функција, које укључују васпитно-образовну дјелатност, допуну породичном васпитању, осигуравање исхране, његе, превентивно-здравствене заштите и социјалне заштите дјеце и породица. Као синоним користи се термин „дјечији вртић“.

Оснивач – домаће или страно физичко или правно лице (надлежне образовне власти, јединица локалне самоуправе, владине, невладине и друге организације, привредна лица и други) која осигуравају обавезне услове за оснивање и рад предшколске установе у складу с принципима, стандардима и нормативима утврђеним законом и осталим условима и критеријумима утврђеним прописима у области васпитања и образовања.

Руководилац/директор предшколске установе – руководи и заступа установу и одговоран је за законитост рада и реализацију њених програмских активности.

Управни одбор - орган управљања у јавној предшколској установи и одговоран је за утврђивање и спровођење политике предшколске установе, генерално управљање предшколском установом и ефикасно коришћење кадровских и материјалних потенцијала. Формирање, надлежности и начин рада управног одбора предшколске установе уређује се законском легислативом.

Мисија - мисија дефинише разлоге постојања предшколске установе. Представља основни оквир пословања и развоја те њене основне задатке и функције. Одређена је сврхом постојања, функцијама, циљевима предшколског васпитања и образовања, стратегијом дејства, интересима и потребама њених корисника (дјеце, породице, заједнице, васпитно-образовних радника, менаџмента и других).

Визија – замисао неког будућег стања и догађаја. Јасно и привлачно постављена пројекција као дугорочан, рационалан и емотиван циљ, визија указује на правац развоја и куда се креће предшколска установа.

Заједничке вриједности/циљеви - циљеви предшколске установе дефинишу приоритете и жељена будућа стања и резултате предшколске установе који се теже реализовати кроз планске, сврсисходне и организоване активности и акције у одређеном временском периоду. Као покретачи активности, циљеви су основа планова, процеса праћења њихове реализације и процјене ефикасности предузетих активности. Могу бити краткорочни, средњорочни и дугорочни.

Стратегија – начин како ће се постављени циљеви остварити.

Стратешко планирање – алат успјешног вођења предшколске установе којим се израђују и спроводе планови њеног развоја, доносе одлуке и покрећу активности у циљу постизања дефинисаних циљева. Систематски, планирани, континуирани и транспарентни процес управљања промјенама, који се реализује у одређеним фазама: израда мисије и визије, анализа и сагледавање постојећег стања и нивоа развоја установе, постављање циљева, акционих планова и одлука о стратегијама дјеловања, мониторинга и процјене ефикасности.

Развојни план установе – алат континуираног процеса развојног планирања предшколске установе којима се управљају промјене и унапређује квалитет у свим сегментима рада и функционисања. Заснива се на препознавању потреба свих актера и осмишљавању начина њиховог задовољавања. Повезан је са израдом мисије и визије предшколске установе, постављањем циљева и избора стратегија развоја у одређеном временском оквиру. Доноси се уз партиципацију свих актера и поштовањем демократских начина одлучивања. Развојни план установе садржи извјештаје о поступцима самоевалуације и других анализа (SWOT) којима се идентификују предности и ограничења у реализацији, постављају циљеви, вриједности и приоритети у области у којој се желе постићи промјене, а руководећи се дефинисаним стандардима квалитета рада предшколске установе.

Планирање уписа дјеце у предшколску установу – у складу са интерним актима предшколске установе и пројекцијама броја дјеце у локалној заједници, предшколска установа и надлежне власти доносе одлуке о броју и начину уписа дјеце у наступајућу радну годину. Упис дјеце је јавно објављен и транспарентан поступак, уређен законском и подзаконском легислативом.

Вођење - стручно, професионално и демократско вођење предшколске установе и у установи, које се базира на поштовању принципа аутономије одлучивања, дијељењу лидерства, повећању колективне одговорности, промоцији самоодговорности, континуираном повећању мотивације за рад. Вођење се (према Слунски, 2019, стр. 3) заснива на претпоставци да сви укључени у васпитно-образовни процес имају могућност доприноса остваривању заједничке визије установе, у складу са својим способностима, улогом и тренутном позицијом (директор - стручни сарадници – васпитачи – дјеца – родитељи).

5. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА: ГРАЂЕЊЕ ПАРТНЕРСТВА

		Дескриптор		
		Досљедно	Понекад	Ријетко
СТАНДАРД 5.1.				
Установа је посвећена изградњи и његовању партнерства у циљу подршке добробити, учењу и развоју сваког дјетета.				
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Предшколска установа предузима активну улогу у јавним политикама против насиља, дискриминације и стигматизације.				
❖ Постоји јасна политика и план активности на медијском промовисању рада предшколске установе и сензибилизације заједнице на важност васпитања и образовања у раном дјетињству.				
❖ Установа развија партнерство са родитељима и локалном заједницом и пружа могућност дјечи, породицама, васпитачима и другим запосленим за исказивање приједлога, иницијатива, сугестија.				
❖ Успостављена је сарадња са родитељима/старатељима кроз родитељске састанке, индивидуалне разговоре, радионице, предавања, савјетовања и слично.				
❖ Породице дјеце су заштићене у смислу приватности и повјерљивости информација које добијају и уступају установи. Постоје јасни етички принципи дјеловања особља у сарадњи и грађењу партнерства са породицама.				
❖ Годишњим планом рада установе предвиђена је реализација програма јачања родитељских компетенција.				
❖ У активностима које васпитачи и стручни сарадници планирају, предвиђене су иницијативе за подстицање и развијање родитељских компетенција за одговорно родитељство и учење дјеце у породичном дому.				
❖ Активности сарадње и грађења партнерства се континуирано и систематизовано планирају и заснивају на актуелним потребама, могућностима и интересовањима родитеља/старатеља и породица.				
❖ Породице се осјећају добродошло да износе своје приједлоге и сугестије у раду установе и прихваћени су као партнери и као конструктивни, добронајерни критичари.				
❖ Породице учествују у разним активностима и пројектима установе у складу са својим могућностима, у договору са представницима установе.				
❖ Предшколска установа има јасно дефинисану визију у којој се истиче професионално и стручно мишљење особља, уз уважавање мишљења и ставова родитеља.				

СТАНДАРД 5.2. Предшколска установа укључује активно родитеље/старатеље и породице у свој рад.		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
		Д	П	Р
❖ Родитељи/старатељи су активни и прихваћени као партнери у тимовима у различитим заједничким активностима које организује установа (волонтирање, расправе, семинари, радионице, активности промоције, приредбе, излети, радне акције и друго).				
❖ Родитељи/старатељи су смислено и уз поштовање права гласа укључени у процесе доношења одлука.				
❖ Установа има обавезу да помогне организацију и дјеловање савјета родитеља у својству представљања интереса и заштите права, у складу с општим актима установе. ²³				
❖ Осигурана је транспарентна, формална заступљеност и партиципација родитељима/старатељима дјеце у доношењу одлука о раду установе (путем савјета родитеља, које кандидује представника родитеља у управни одбор установе).				
❖ Особље предшколске установе - васпитачи, стручни сарадници и управа помажу родитељима током организовања и рада интересних група (групе за самопомоћ и слично).				
❖ Особље у организацију рада вртића и васпитно-образовних група на различите начине укључују и родитеље/старатеље и чланове шире породице. Подстиче се сарадња и са члановима шире породице (баке, дједови...) као важним особама у одрастању и развоју дјеце.				

²³ Члан 38. Оквирног закона о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини: (1) Родитељи имају право основати савјет родитеља, а предшколска установа има обавезу да им у томе помогне. Чланове овог савјета бирају родитељи. (2) Начин и процедура оснивања и рада савјета родитеља утврђује се општим актом предшколске установе. (3) Савјет родитеља: а) промовише интересе предшколске установе у локалној заједници, б) презентује ставове родитеља управном одбору предшколске установе, ц) подстиче ангажман родитеља у раду предшколске установе, д) информиса управни одбор о својим ставовима када оцијени да је то потребно или на захтјев управног одбора, о сваком питању које се односи на рад предшколске установе и е) кандидује представника родитеља у управни одбор.

СТАНДАРД 5.3. Предшколска установа гради партнерства са другим институцијама и организацијама у локалној заједници у циљу остварења програмских циљева.		Дескриптор		
		Доследно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Предшколска установа отворено и активно сарађује са културним, образовним и другим владиним и невладиним институцијама (педагошки заводи, факултети, центри за социјални рад, донатори, удружења родитеља, васпитача и друга професионална удружења и друге институције) те пословном заједницом.				
❖ Предшколска установа равноправно учествује у мрежи јавних и приватних предшколских установа у локалној и широј заједници и има развијен циљ умрежавања с другим предшколским установама у земљи и иностранству.				
❖ Информације о реализованим програмским активностима/пројектима и успостављеној мрежи сарадње с другим установама и институцијама у циљу афирмације развоја партнерстава у локалним заједницама су транспарентне и јавно доступне.				
❖ Установа је препозната и цијењена у локалној заједници.				
❖ Локална заједница има могућност да потпомаже рад установе.				
❖ Васпитачи у организацији васпитно-образовног рада сарађују с другим институцијама у локалној заједници.				

Сарадња/партнерство – тимско дјеловање и активна сарадња између предшколске установе и породице, која се заснива на принципима равноправности, поштовања и укључивања, у циљу да се изграде односи, пружи подршка родитељима и породици и развија повољно окружење за учење и цјеловит развој дјете у породичном дому и предшколском окружењу. Заснива се на толеранцији, активном слушању и узајамном повјерењу, јачању заједништва, партиципације и дијелењу заједничких вриједности, постављању заједничких циљева у процесу узајамног учења и дјеловања. Васпитачи и стручни сарадници кроз различите форме партнерства укључују родитеље/старатеље и породице у активности у вртићу, локалној заједници и шире како би допринијели унапређењу квалитета и промовисали значај квалитетног предшколског васпитања и образовања за свако дијете.

Друштвена свијест о вриједности предшколског васпитања и образовања – скуп представа и идеја, вриједности и норми понашања, које дијеле припадници неког друштва или друштвених група о суштини, значају, улози, друштвеној и индивидуалној вриједности и особеностима дјелатности предшколског васпитања и образовања.

Учесници (заинтересоване стране) – особе које имају заједнички интерес за одређену активност, програм или одлуку.

Друштвена заједница – уже или шире социјално, географско окружење у коме се налази и дјелује предшколска установа. Предшколска установа гради односе и везе са друштвеном заједницом.

Локална заједница – је територијална и друштвена цјелина у којој грађани живе и чине мање или више чврсту и трајну везу међусобних односа, контаката, интеракције, узајамности, сарадње и разноликости облика живота. Користећи заједничке и властите ресурсе, у њој грађани задовољавају највећи дио својих животних потреба, остварују циљеве и рјешавају животне проблеме. Предшколска установа је важан подстицај развоја локалне заједнице.

Учешће родитеља у раду вртића и активностима

Савет родитеља – тијело у предшколској установи коју оснивају родитељи уз подршку стручне службе предшколске установе, у циљу промовисања и заступања интереса, ангажмана и активне партиципације у доношењу одлука које се односе на родитеље/старатеље и дјецу.

Волонтирање родитеља – вид укључивања и учешћа родитеља у раду предшколске установе у циљу повећања квалитета њеног дјеловања и приближавања породици. Стручни сарадници и васпитачи заједно са менаџментом предшколске установе покрећу активности позивања и организовања родитеља како би помогли и подржали сусрете и активности кроз активан боравак у педагошкој групи, односно, установи путем организовања заједничких акција, простора/центра за родитеље у дјечијем вртићу и слично.

Заступање - специфична стратегија дјеловања у социјалном раду и у другим професијама, путем које се професионално и систематски представљају интереси клијента (појединца или групе грађана) у циљу да се изврши утицај на доносиоце одлука у неправедном и неодговарајућем систему.

Промовисање - афирмација, популаризација вриједности, друштвених феномена, дјелатности, организације, активности и слично.

Удружења васпитача - специфична форма професионалног организовања дјелатника. Струковно удружење или организација у дјелатности предшколског васпитања која није под надлежношћу владе или оснивача предшколске установе. Дјелује самостално и на принципима волонтеризма и добровољности, залаже се за циљеве у вези са подизањем квалитета струке васпитача и стручних сарадника у дјелатности предшколског васпитања и образовања на националном и интернационалном нивоу.

6. ОБЛАСТ КВАЛИТЕТА: ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ

СТАНДАРД 6.1. Успостављени су јасни и транспарентни механизми и процедуре праћења, спољашњег вредновања и унапређивања квалитета рада.		Дескриптор		
		Доследно	Тонекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Предшколска установа учествује у евалуацијским политикама осигураним од надлежних образовних власти за реализацију спољашњег вредновања васпитно-образовног система и контролним механизмима стручног надзора, педагошког праћења и унапређивања рада, како би се осигурало да установа ради у складу са стандардима и нормативима и законом.				
❖ Министарства образовања и педагошки заводи спроводе спољно вредновање рада предшколске установе, у складу са важећим законским и подзаконским прописима, узимајући у обзир и резултате самоевалуације.				
❖ Представници родитеља, оснивача, локалне заједнице и различитих владиних удружења могу учествовати у процесу спољашњег вредновања.				
❖ Установа осигурава континуитет на прикупљању документације и података, интерпретацији резултата о квалитету рада кроз отворени дијалог, у заједничком циљу развоја установе.				
❖ Установа унапређује постојеће и развија нове облике праћења и вредновања уз едукацију запослених за праћење и документовање процеса.				

СТАНДАРД 6.2. Установа посједује и примјењује јасне и транспарентне механизме и процедуре континуираног унутрашњег праћења, вредновања и унапређивања квалитета рада.		Дескриптор		
ПОКАЗАТЕЉИ		Доследно	Понекад	Ријетко
		Д	П	Р
❖ Предшколска установа има успостављен систем процеса унутрашњег самопроцјењивања (путем унапријед договорених индикатора и познатих носитеља активности).	Докази за евалуацију, извори података			
❖ Посвећена је континуираном унапређењу и изради развојног плана и извјештаја према договореним критеријумима и саморефлексији (консензус свих укључених актера на нивоу установе).				
❖ Предшколска установа примјењује механизме континуиране или периодичне процјене, праћења, документовања и рефлектовања у процесу израде извјештаја о самовредновању.				
❖ Подстиче се учешће и посвећеност свих запослених на изради планова развоја установе који садрже јасне циљеве, активности, очекиване исходе и носиоце активности.				
❖ Унапређење услова и квалитета процеса васпитања и образовања, напредовање дјеце и ефективност предшколских програма, имају централно мјесто у процесу самовредновања.				
❖ Стручни органи предшколске установе врше анализу резултата савјетодавно – инструктивног рада и анализу реализације годишњег програма рада.				
❖ Предузимају се мјере за унапређење васпитно-образовног рада и квалитета рада установе на основу анализе резултата праћења и самовредновања и резултата спољашњег вредновања.				
❖ Осигуравају се могућности и подршка васпитачима да своју праксу истражују, интерпретирају, заједно са осталим укљученим професионалцима рефлектују, вреднују и континуирано унапређују.				
❖ Примјењују се утврђени алати за саморефлексију о инклузивном окружењу предшколског васпитања и образовања.				
❖ Развијају се и унапређују алати за саморефлексију о инклузивности коју спроводе васпитачи уз подршку стручног тима на нивоу установе.				
❖ Успоставља се култура дијалога на свим нивоима ради увођења и унапређења процеса самовредновања.				

СТАНДАРД 6.3. У предшколској установи се вреднује васпитно-образовни процес, постигнућа дјеце, рад васпитача и стручних сарадника и рад установе у цјелини.		Дескриптор		
		Последно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ		Докази за евалуацију, извори података		
❖	Осигурава се професионални дијалог и подршка васпитачима и другим стручним радницима ради рефлексије и увида у то што остварују успјешно и што би могли обављати још успјешније, у циљу развијања критичности и самокритичности.			
❖	Осигурава се подршка особљу у изради плана личног професионалног развоја (и идентификацији подручја за побољшања које у пракси треба постићи те подручја у којем се евентуално требају додатно усавршити).			
❖	Налазе и резултате вањског вредновања и самовредновања васпитачи и стручни сарадници користе за професионално оснаживање, засновано на објективним показатељима, за постизање бољих резултата и веће задовољство послом.			
❖	У предшколској установи се вреднује процес и прије крајњег исхода.			
❖	Успостављена је синергија свих оних који учествују у промјенама које воде ка осигурању и унапређењу квалитета рада.			

СТАНДАРД 6.4. Спроводи се формативна рефлексивна у циљу уклањања евентуалних недостатака, унапређења васпитно-образовне праксе и унапређења рада установе у цјелини.		Дескриптор		
		Последно	Понекад	Ријетко
ПОКАЗАТЕЉИ	Докази за евалуацију, извори података	Д	П	Р
❖ Користе се сугестије и инпути особља, управног одбора, породица и представника заједнице, законодавни акти, налази истраживања и/или други релевантни ресурси који утичу на васпитање и образовање у раном дјетињству како би се ажурирале и ревидирале политике квалитета.				
❖ У предшколској установи стручни кадар евалуира властиту васпитно-образовну праксу и постигнућа, користећи се самовредновањем и спољашњим вредновањем.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници критички пропитују и преобликују своје приступе и праксе те планирају стручно усавршавање засновано на самопроцјени и спољашњу процјени.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници користе формалне, неформалне и информалне прилике за професионални развој у складу с процијењеним потребама.				
❖ Васпитачи и стручни сарадници имају критичког/рефлексивног пријатеља с којим могу отворено разговарати и чије мишљење узимају у обзир као конструктивну помоћ за планирање личног професионалног развоја.				
❖ Предшколска установа пружа подршку и осигурава прилике за развој капацитета особља у процесима самовредновања и спољашњег вредновања.				

Квалитет - својство, одлика, карактеристика, способност, вриједност, ниво каквоће. Вишедимензионални и динамични концепт, који се у дјелатности васпитања и образовања одређује као „квалитет као изврсност“, „квалитет као избегавање грешака“, „квалитет као испуњење постављених циљева“, „квалитет као трансформација“, „квалитет као праг“, „квалитет као вриједност за новац“, „квалитет као побољшање“ (према Ђурковић и сар. 2011, стр. 15-17).

Осигурање квалитета – увођење унутрашњих и спољашњих механизма и процедура којима ће квалитет у предшколској установи бити гарантован и унапређиван, што се постиже успостављањем институционалних механизма у циљу континуираног осигурања и подизања квалитета свих сегмената рада предшколске установе. Заснива се на развоју заједничких критеријума (стандард рада) и методологије осигурања квалитета. Подразумијева и „промјену ставова и понашања свих учесника укључених у рад установа, проактивно дјеловање на побољшању свих сегмената рада институције, њеног креативног и иновативног потенцијала“ (према Ђурковић и сар. 2011, стр. 10).

Унутрашње осигурање квалитета – „унутар институционалног осигурање квалитета односи се на средства или процесе којима сама институција јамчи да се стандарди и квалитет образовања које високообразовна институција нуди одржавају и унапређују“ (Свеучилиште у Мостару, 2008, стр. 8-9). Спроводи се континуирано (на примјер сваке радне године или периодично), укључујући сва подручја дефинисаних стандарда квалитета рада предшколске установе, а резултира изразом извјештаја, који се разматрају као саставни дио документације за спољашње осигурање квалитета и акредитације.

Спољашње осигурање квалитета – „односи се на средства или процесе којима неовисна институција (агенција за осигурање квалитета у образовању) јамчи да се стандарди и квалитет образовања које установа нуди одржавају и унапређују“ (Свеучилиште у Мостару, 2008, стр. 9). Спроводи се периодично и на начин како је то прописано правилима и служи као основа акредитације предшколских установа.

Култура квалитета – „култура квалитета је стварање висококвалитетног степена механизма осигурања и провјере квалитета унутар саме институције, те континуиране примјене резултата те провјере. Култура квалитета може се дефинисати и као способност институције или индивидуалног програма да развије систем осигурања квалитета у свакодневном раду институције и тиме постигне континуирано осигурање квалитета, не ослањајући се искључиво на периодичну евалуацију.“ (Свеучилиште у Мостару, 2008, стр. 7).

Тим за квалитет установе - чине представници васпитача и стручних сарадника, руководиоца установе, родитеља и представника друштвене заједнице. Дјелује у складу са мисијом, визијом и вриједностима предшколске установе и стандардима квалитета. Улога тима је брига, популаризација и подршка развоју културе квалитета.

Лиценцирање - формализовани и законски уређен поступак у којем владино тијело издаје службено допуштење установи и/или појединцу за обављање одређене дјелатности.

Цертификовање - поступак којим агенција или овлашћено удружење признаје постигнуће утврђених стандарда квалитета у одређеној области.

Акредитирање предшколске установе – формализован и законски регулисан поступак којим (не)владино или приватно тијело оцјењује квалитет рада предшколске установе на основу дефинисаних стандарда, како би се службено утврдило испуњава ли минималне постављене критеријуме и стандарде. Резултира додјелом статуса признавања. Поступак акредитације подразумева почетну и периодичну самоанализу и вредновање спољашњих колега стручњака и врши се на три нивоа: самовредновање, студијска посјета од стране комисије за акредитацију и оцјена доказа и препоруке.

Вредновање/евалуација квалитета рада предшколске установе - континуирана или периодична процјена у циљу праћења напретка уз адекватно припремљене процедуре и инструменте.

Самоевалуација - је процес вредновања рада, функција и процеса који се реализују унутар предшколске установе у односу на одређене стандарде и параметре, ради прикупљања података, односно доказа, о нивоу испуњености захтјева који су одређени стандардима квалитета рада установа. Дефинишу се добре праксе, уочавају се недостаци, те на тај начин самоевалуација представља рефлексивни алат за унапређивање рада предшколске установе.

Критеријуми/индикатори за вредновање – „оперативне варијабле које се односе на посебне емпиријски мјерљиве карактеристике“ (Свеучилиште у Мостару, 2008, стр. 8), предшколских установа, уз помоћ којих се прикупљају докази о задовољености, односно, нивоу успјешности и испуњености услова дефинисаних стандардима квалитета рада предшколских установа. Служе као смјернице приликом одређивања корективних радњи ради унапређивања квалитета одређеног подручја стандарда.

Праћење развоја и учења дјетета - концепт подршке дјетету, које је укључено у институционално предшколско васпитање и образовање, којим се примјењују стручно и научно засновани поступци у праћењу раста, развоја, учења и других видова активности дјете у предшколској установи у циљу уочавања позитивних тежњи и показатеља промјена у развоју. Процес праћења је интегрисан у свакодневни живот и усмјерен према потребама и интересима дјете. Заснива се на принципу уважавања индивидуалних особености сваког дјетета, поштовању интегритета и најбољих интереса за дијете. Тимови (васпитачи и стручни сарадници) примјењују одговарајуће поступке и технике систематског посматрања активности дјете, манифестација у понашању, прате развојне промјене и анализирају податке у контексту учећих активности и примјену предшколског курикулума којима се дјелује на развојне промјене.

Документовање - је пажљиво и смислено посматрање и евидентирање онога што се дешава у процесу развоја, учења, игре и подучавања дјетета и васпитне групе. У ширем смислу, документовање се односи на цјелокупни контекст предшколског васпитања и образовања у предшколској установи; у ужем, усмјерава се највише на дјецу и ток активности у васпитној групи у односу на одређени временски период и примјену предшколског курикулума. Укључује два повезана захтјева (LTScotland, 1996/2006): - документовање садржаја и продуката дјечијег индивидуалног и групног учења и документовање током процеса дјечијег и групног учења.

Формативно праћење/процјењивање - повезано је са процесом праћења напредовања и учења дјете у педагошкој групи и често се назива „процјењивањем за учење“ (Featherstone, 2011). Васпитачима служи да дођу до информација о дјечијим потребама, могућностима, току учења и напредовања како сваког појединачног дјетета тако и педагошке групе у цјелини. Основа је избора теме и исхода у процесима планирања васпитно-образовног рада.

Сумативно процјењивање/оцјењивање - повезано је са процесом доношења коначног суда о развијености неког показатеља, усвојености знања, досегнутости до одређеног исхода или слично.

4. ЛИТЕРАТУРА

- Антулић Мајцен С., Прибела Ходап С. (2017). *Први кораци на путу према квалитету. Самовредновање установа раног и предшколског одгоја и образовања*. Загреб: Национални центар за вањско вредновање образовања.
- Бојовић, Ж., Михајловић де Оливеира, Д. З., и Тодовић, О. (2021). Индивидуализација у настави – концептуално-методолошки изазов за дидактичку теорију и наставну праксу. *Иновације у настави*, XXXIV(1), 63–79.
- Burchinal M., et al., (2010). Threshold analysis of association between childcare quality and child outcomes for low-income children in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 166–176.
- Вујичић, Л. (2008). Култура одгојно-образовне установе и квалитета промјена одгојно-образовне праксе. *Педагошки истраживања*, 5(1). 7 – 21.
- Dahlberg, G., Moss, P., i Pence, A. (2005, 1999). *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*. Philadelphia, PA: Falmer Press, Taylor & Francis Inc.
- Douglas, F. (2005). A critique of ECERS as a measure of quality in early childhood education and care. U H. Schonfeld, S. O'Brien, i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education*. Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education
- Katz, L.G. (1993). Five perspectives on quality in early childhood programs. *Learninghouse on Early Education and Parenting. Catalog # 208*. <http://ceep.crc.uiuc.edu/eeearchive/books/pivepers.html>
- Kilpatrick, J. (2010). Influences of Soviet research in mathematics education. U A. Karp, i B. R. Vogeli (Eds.). *Russian mathematics education. History and world significance* (359-368). Singapore – Hackensack – London: World Scientific Publishing.
- LTScotland. (1996; 2006). *The Reggio Emilia Approach to early childhood education*. Glasgow: Learning and Teaching Scotland. www.LTScotland.org.uk
- Милутиновић, (2007). Појам циљева образовања и учења. *Педагошка стварност*, 53(5–6), 375–384.
- OECD. (2001). *Starting Strong. Early childhood education and care. Education and skills*. OECD Publishing, Paris.
- OECD (2012b). *Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264123564-en>
- OECD. (2004). *Starting strong. Curricula and pedagogies in early childhood education. Five curriculum outlines*. Paris: Directorate for Education.
- OECD. (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD Publications.
- OECD. (2012). *Education today 2013. The OECD perspective*. OECD Publishing. DOI:10.1787/edu_today-2013-en
- OECD. (2017a). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276253-en>
- OECD. (2017b). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276116-en>
- OECD. (2021). *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.
- OECD. (bez datuma). Enhancing Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC). http://www.oecd.org/document/0/0,3746,en_2649_39263231_45149440_1_1_1_1,00.html
- Pramling Samuelsson, I., i Sheridan, S. (2009). Preschool quality and young children's learning in Sweden. *International Journal of Child Care and Education*, 3(1), 1-11.

Свеучилиште у Мостару. (2008). *Водич кроз осигурање квалитете -за студенте и наставнике*. <https://www2015.sum.ba/sites/default/files/kvaliteta/VodicOsiguranjeKvalitete.pdf>

Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., i Taggart, B. (2004). *The effective provision of pre-school education (EPPE) Project: Findings from the early primary years. Sure Start. Evidence & research*. November 2004. Department of Education and Skills. <https://dera.ioe.ac.uk/18189/2/SSU-SF-2004-01.pdf> Hayes

Слуњски Е. и сарадници (2019). *Мудрост вођења: приказ истраживања и алати развоја праксе вођења*. Загреб: Елемент д.о.о.

Степановић, Ј., и Ђерманов, Ј. (2015). Педагошка клима у контексту унапређивања процеса одгоја и образовања. *Живот и школа, LXI*(2). 183-191. <https://hrcak.srce.hr/162169>

Sheridan Sheridan, S. (2001). *Pedagogical quality in preschool: An issue of perspectives*. Göteborg, Sweden: Acta Universitatis Gothoburgensis. <http://gupea.ub.gu.se/dspace/>

Sheridan, S. (2011). Assessment of the pedagogical quality in Swedish preschools. Presentation. Moscow 2011. <http://gupea.ub.gu.se/dspace/>.

Schon, D. (1990). *Educating the reflective practitioner*. San Francisco: Josey – Bass.

Танкерслеу, Д., & Брајковић, С. (2012). *Теорија у пракси, приручник за професионални развој одгајатеља*. Загреб: Пучко отворено училиште Корак по корак.

Туна, А., Танкерслеу, Д., Брајковић, С., Цинцилеи, Ц., Ханџар, С., Иболуа, Е., Рајабова, Т., Римкиене, Р., Сабалиаускиене, Р., Снебергер, В., Трикић, З. и Вонта, Т. (2011). *Компетентни одгајатељи 21. стољећа. ИССА-ина дефиниција квалитете педагошке праксе*. International Step by Step Association (ISSA). <https://inskola.com/wp-content/uploads/2021/11/KOMPETENTNI-ODGAJATELJI-21-STOLJECA.pdf>

Thomas, K. (2021). *Developing high-quality pre-primary programs: USAID Education how-to note*. United States Agency for International Development (USAID).

Ђурковић, Б., и сарадници. (2011). *Осигурање квалитета у високом образовању : европска искуства и праксе*. Бања Лука: Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета. <http://www.heg.gov.ba/Dokumenti/Publikacije/?id=3505>

UNESCO (2021). *Global partnership strategy for early childhood, 2021-2030*. Global Partnership Strategy for early childhood, 2021-2030 - UNESCO Digital Library

United Nations (UN). (2015). *Sustainable development goals. SDGs Transform Our World, 2030*. United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> OECD, 2006

Urban, M. (2005). Quality, Autonomy and the Profession. U H. Schonfeld, S. O'Brien, i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education* (str. 30-48). Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education. Dublin, Castle, September, 23th-25th 2004.

Featherstone, A. (2011). *Catching them at it! Assessment in the early years*. London: A&C Black Publishers Limited.

Harms, T., Clifford, R.M., Cryer D. (2005). *Early Childhood Environment Rating Scale* <https://ers.fpg.unc.edu/scales-early-childhood-environment-rating-scale-third-edition>

Harris Helm, J., i Katz, L. G. (2001). *Young investigators. The project approach in the early years*. New York, London: Teachers College, Columbia University.

Clifford, R. (2005). Structure and stability of the Early Childhood Environment Rating Scale. U H. Schonfeld, S. O'Brien i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education*. Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education.

CoRe *Competence requirements in early childhood education and care* (2011). European Commission. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail-/publication/fc7e05f4-30b9-480a-82a7-8afd99b7a723/language-en>

Шагуд, М. (2006). *Одгајатељ као рефлексивни практичар*. Петриња: Висока учитељска школа у Петрињи.

Young, M. E. (1996). *Early child development: Investing in the future*. Washington, D.C: The World Bank. Directions in development.

World Organization for Early Childhood Education (OMEP). (2019). *The OMEP ESD rating scale and tool kit. Early childhood education for sustainability and global citizen education (2nd ed. adapted 2019 from the original ESD Rating Scale)*. <https://omeworld.org/wp-content/uploads/2021/02/2019-Introduction-to-the-OMEP-ESD-rating-scaleENG.pdf> Vujičić, 2008

5. ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1: Листа анализираних докумената оквира и стандарда квалитета рада предшколских установа

1. Препоруке Савјета од 22. маја 2019. о висококвалитетним системима раног и предшколског васпитања и образовања (2019/Ц 189/02). Службени лист Европске уније (Ц 189/4 од 5.6.2019).
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN)
2. Ionescu, M., Tankersley, D., Trikić, Z., Vonta, T. (2018). A systemic approach to quality in early childhood services for children from 3 to 10 years of age. Documentation study on ISSA's work on quality improvement. Leiden: International Step by Step Association - Istočna Evropa (ISSA). Link: https://www.issa.nl/sites/default/files/pdf/Publications/quality/A%20Systemic%20Approach%20To%20Quality%20in%20Early%20Childhood%20Services%20For%20Children%20from%203%20-10%202021018%20V1.0%20FINAL_0.pdf
3. *Siolta the national quality framework for early childhood education – User manual*. (2017). Early Years Education Policy Unit Department of Education and Skills. IRSKA. Link: <https://www.kkccc.ie/wp-content/uploads/2018/01/siolta-manual-2017.pdf>
4. *Guide to the national quality framework* (2018/ drugo revidovano izdanje 2020). Australian Children's Education and Care Quality Authority. Link: <https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2021-11/Guide-to-the-NQF-September-2020-compressed.pdf>
5. *Early learning program accreditation standards and assessment items* (Juli 2019). National Association for the Education of Young Children (NAEYC), SAD. Link: https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/accreditation/early-learning/standards_assessment_2019.pdf
6. *WHITE PAPER Quality standards and quality assurance systems for pre-primary education* (2019). i *BUILD TO LAST A framework in support of universal quality pre-primary education* (2020). UNICEF. Link: <https://www.unicef.org/media/67191/file/Build-to-last-framework-universal-quality-pre-primary-education.pdf>, kao i [White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf \(ecdmeasure.org\)](https://www.ecdmeasure.org/White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf)
7. *MELQO: Measuring early learning quality and outcomes*. (2017). The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248053/PDF/248053eng.pdf.multi>
8. *Quality framework early learning and childcare*. (Juni 2021). Care Inspectorate. Škotska. Link: <https://hub.careinspectorate.com/media/4465/a-quality-framework-for-daycare-of-children-childminding-and-school-aged-childcare.pdf>
9. *Стандарди квалитета рада предшколских установа*. (2012). Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. Србија. Линк: <https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/publikacije/Standardi%20predskolske%20ustanove.pdf>
10. *Приручник за самовредновање установа за рани и предшколски одгој и образовање* (2012). Национални центар за вањско вредновање образовања. Хрватска. Линк: http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrjednovanje/Tiskano/prirucnik_predskolski_odgoj.pdf
11. *Early learning and care assessment for quality improvement – Assessment / Infant Toddlers Preschool Guidelines / Infant Toddlers Preschool*. (2017). Toronto: Children's Services, Early Learning and Care Assessment for Quality Improvements. Link za paket: <https://www.toronto.ca/community-people/community-partners/early-learning-child-care-partners/assessment-for-quality-improvement-aqi/>

ПРИЛОГ 2: Разноврсност намјене стандарда квалитета

Дио презентације са првог састанка Радне групе за дефинисање Стандарда квалитета рада предшколских установа; Упоредна анализа докумената у свијету и региону. Сарајево, 7. 4. 2022. године.

Svrha/namjena standarda kvaliteta

Raznovrsnost namjene standarda	Teorijske preporuke (okvir) za zajedničko razumijevanje oblasti i standarda kvaliteta (EU, UNESCO, UNICEF)
	Pravičan pristup kvalitetnom predškolskom odgoju i obrazovanju (UNICEF).
	Okvir preporuka za uspostavljanje regulatornog sistema poboljšavanja, procjenjivanja, istraživanja i praćenja kvaliteta (na različitim niovima sistema – globalno, na nivou države, na nivou predškolske ustanove) zasnovanog na <i>evidence-based</i> pristupu
	Smjernice / jasni mehanizmi i očekivanja za akreditaciju predškolskih ustanova i monitoring (Australija, Toronto)
	Alat za razvoj kulture (samo)evaluacije i istraživanja kvaliteta u sistemu/predškolskoj ustanovi. Alat za primjenu nacionalnog kurikuluma. Alat za profesionalni razvoj (Hrvatska, ISSA, Irska, Škotska)
	Alat za zastupanje prema obrazovnim politikama i senzibilizaciju važnosti kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja (globalno UNESCO, ISSA, UNESCO, UNICEF)

ПРИЛОГ 3: Структура докумената стандарда квалитета рада предшколских установа

Дијелови презентације са првог састанка Радне групе за дефинисање Стандарда квалитета рада предшколских установа; Упоредна анализа докумената у свијету и региону. Сарајево, 7. 4. 2022. године.

PRIMJERI DEFINISANIH OBLASTI – iz oblasti se direktno izdvajaju standardi kvaliteta

EU OBLASTI:	Pristup, Osoblje, Kurikulum, Evaluacija i monitoring, i Upravljanje i finansiranje.
SAD	Odnosi, Kurikulum, Podučavanje, Procjenjivanje napredovanja djeteta, Zdravlje, Kompetentnost osoblja, priprema (obuka) i podrška, Porodice, Relacije sa zajednicom, Fizičko okruženje, Rukovođenje i upravljanje
ISSA	Pristup, Osoblje i uslovi rada, Kurikulum, Monitoring i evaluacija, Politike i finansiranje
AUSTRALIJA	QA1 Obrazovni program i praksa, QA2 Dječije zdravlje i bezbjednost, QA3 Fizičko okruženje, QA4 Osoblje, QA5 Odnosi sa djecom, QA6 Saradničko partnerstvo sa porodicama i zajednicom, QA7 Upravljanje i rukovođenje
IRSKA	Prava djeteta, Okruženja, Roditelji i porodice, Konsultacije, Interakcije, Igra, Kurikulum, Planiranje i evaluacija, Zdravlje i zdravstvena zaštita, Organizacija, Profesionalna praksa, Komunikacija, Tranzicije, Identitet i pripadanje, Legislativa i regulacija, Uključivanje zajednice
SRBIJA	Predškolski program, godišnji plan i razvojni plan, Odgojno-obrazovni rad, Dječiji razvoj i napredovanje, Podrška djeci i porodici, Etos, Organizacija rada i rukovođenje, Resursi

PRIMJERI DEFINISANIH MODULA/SISTEMA

MODULI/SISTEMI	
UNESCO	MODEL modul ima tri oblasti: Izvršna funkcija (upravljanje kognitivnim procesima, uljučujući procese učenja), Socio-emocionalni razvoj, Preakademske vještine (pismenost i matematika) MELE modul ima 7 oblasti: Okruženje i fizičko uređenje/materijali, Uključivanje porodice i zajednice, Osoblje, Interakcije, Inkluzivnost, Pedagogija, Igra
UNICEF	Interakcija i komunikacija, Vođenje i upravljanje, Fizički i prostorni kapaciteti, Nivoi resursa i distribucija, Usklađenost s vrijednostima i načelima zajednice i društva (U DOKUMENTU: Quality Standards and Quality Assurance Systems for Pre-Primary) Build to Last MIKROSISTEM – PRAVIČAN PRISTUP PVO Primjenjivanje kurikuluma, Razvoj radne snage, Angažovanje porodice i zajednice, Obezbeđivanje kvaliteta, Planiranje i budžetiranje MEZOSISTEM – PODRŽAVAJUĆE OKRUŽENJE ZA PVO Upravljanje na nivou ministarstava, Politike i legislative, Javno mnjenje, Finansiranje

PRIMJERI DEFINISANIH PITANJA

KLJUČNA PITANJA	
ŠKOTSKA	Koliko je dobra naša njega i učenje? Koliko je dobra naša ustanova (seting)? Koliko je dobro naše upravljanje/rukovođenje? Koliko je dobar naš tim / osoblje? Koliko je dobra naša njega i podrška tokom pandemije? Svako ključno pitanje je dalje razrađeno na oblasti, na primjer: Koliko je dobra naša njega i učenje? - Njega i podrška - Djeca su bezbjedna i zaštićena - Igra i učenje - Učešće porodice - Efektivne tranzicije

ПРИЛОГ 4: Примјери индикатора и њихова мјерљивост

Дио презентације са радионице Радне групе за дефинисање стандарда квалитета рада предшколских установа; Структура и елементи стандарда квалитета рада предшколских установа, Сарајево, 27. 5. 2022. године.

PRIMJERI MJERLJIVOSTI STANDARDA

ŠKOTSKA

Da bi se ocijenio kvalitet rada predškolske ustanove, koristi se šestostepena skala za indikatore kvaliteta, koja je detaljnije opisana.

- 6 Izvrsno – izvanredno ili vodeće u sektoru
- 5 Veoma dobro - glavne prednosti
- 4 Dobro – značajne prednosti, sa nekim oblastima koje je potrebno poboljšati
- 3 Adekvatan – prednosti tek nadmašuju slabosti
- 2 Slabo – značajna slabost – potrebne su prioritetne akcije
- 1 Nezadovoljavajuće – značajne slabosti – urgentne akcije su potrebne

TORONTO

Za mjerenje indikatora se daje petostepena skala:

ne zadovoljava očekivanja 1 ili 2, zadovoljava 3, prevazilazi očekivanja 4 ili 5.

ПРИЛОГ 5: Окружење радне собе и материјали

Приредила: Радна група

ОКРУЖЕЊЕ РАДНЕ СОБЕ И МАТЕРИЈАЛИ

Окружење групне, радне собе је организовано по центрима активности како би се подржало активно учење кроз игру и практичне активности дјеце у сваком од подручја учења и развоја. Оваква организација простора групне собе по мањим цјелинама, центрима активности, на индиректан начин позива дјецу на активности и интеракцију један на један и у мањим групама, што погодује квалитету вршњачке комуникације, као и комуникације с васпитачима.

Препоручује се да свака радна, групна соба за дјецу у вртићу, буде организована око центара активности, како би се подржале педагошки осмишљене активности засноване на игри као основним средством и методом за учење мале дјеце. Материјали, средства, играчке и играчки материјали треба да буду доступни дјечи, узрасно и развојно примјерени. Неке материјале центара активности треба ротирати и повремено мијењати, како би се подржала нова искуства, вјештине дјеце и интересовање и мотивација за истраживање у свакој од развојних области. Остале материјале је препоручљиво мијењати зависно од временске дужине пројекта и/или индивидуалних интересовања дјеце. Намјештај, простирке, играчке, материјали и средства морају испуњавати стандарде исправности, сигурности и нешкодљивости за дјечију употребу, да су примјерени за конкретан узраст дјеце која их користе и долазе у додир с њима.

Свака групна, радна соба треба да садржи простор за заједничке активности цијеле групе те простор, намјештај и материјале организоване у мањим организацијским цјелинама, центрима активности. У наставку текста су наведене неке од могућности организације центара активности, а сваки пасус садржи опис центра у односу на неку од намјена за дјецу и васпитаче, те попис припадајућих материјала. Примјери су намијењени за флексибилно коришћење, с тим да се организација простора и времена што је више могуће одређује заједно с дјецом и у односу на њихове потребе и интересе.

Malaguzzi (1998) истиче простор као „неку врсту акваријума који одражава идеје, вриједности, способности и културу оних који у њему живе“. По њему, свако дијете има „сто језика“ за исказивање својих стваралачких потенцијала, а на одраслима је да те потенцијале препознају и креирају подстицајно окружење у којем ће се ти потенцијали даље развијати.

ЦЕНТРИ АКТИВНОСТИ

Центри активности су мали, омеђени, функционално означени простори који су одвојени одговарајућим намјештајем, који подстичу дјецу на интеракције кроз игру, дружење и истраживање. Дјеца с истраживањем почињу веома рано, ангажујући сва своја чула: вид, слух, додир, укус и њух. Како расту, откривајући свијет око себе, тако се и њихови интереси за сазнањем и истраживањем проширују. При уређењу простора, важну улогу имају васпитачи, како би простор организовали у различитим центрима активности, испунили припадајућим материјалима и средствима, уважавајући дјечије развојне и индивидуалне потребе и интересе.

Напомена: Приликом организације простора обратити пажњу да се одвоје „тихи“ центри (манипулативи, описмењавање, простор за приватност, ликовни центар и „бучни“ центри (блок и породично-драмски, пијесак и вода). Вријеме за тише и бучније (статичније и динамичније) активности треба да буде избалансирано током дана.

Простор за заједничке активности (за јутарње окупљање)

Простор за јутарњи састанак (заједничке активности) може садржати: простирку за удобно сједење на поду, плутану таблу на зиду (или фланелографе/фланел табле), спремнике са картицама и материјале за обиљежавање и/или биљежење (заокруживањем, писањем, показивањем), музичке или неке друге инструменте за употребу током кретања и/или музицирања, штафелај или таблу за држање папира (Flipchart табла) или магнетну таблу за интерактивне активности; полицу или спремник за очигледна средства и тематску литературу (енциклопедије, сликовнице, слике, карте...).

Простор гдје дјеца могу: добити предвидиве дневне планове активности; вјежбати вјештине слушања и изражавања кроз активности као што су јутарње вијести; развити осјећај за временску оријентацију кроз учешће у активностима биљежења на календару; истражити језичке и математичке концепте у процесу дешифрирања порука и симбола и слично.

Простор гдје васпитачи могу: представити дјеци и учинити мотивишућим и предвидивим дневни план подстицајних активности и времена (стварање менталне мапе дана); интерактивно се бавити раном писменошћу дјеце; оснажити осјећај заједништва (доследно поштовање правила која су развијена заједно са групом, пјевање пјесме дана, заједничке пјесме за окупљање и сл.), практиковање одговорности (нпр. „дијете дана“, помагачи и сл.), самосталности у избору активности и центра активности, оснажити вјештине слушања и изражавања (постављањем питања које захтијевају критичко мишљење) и дијељења идеја и осјећаја (вјештине рјешавања сукоба приликом рјешавања проблема и других важних питања сарадње у групи); оснаживање дјечијих компетенција уопштено.

Центар за почетно читање и писање (почетно описмењавање)

Простор за почетно читање и писање може садржати: библиотечки центар са широким избором литературе: књигама различитог садржаја и димензија, сликовницама и часописима (енциклопедије, велике књиге, мале књиге, књиге и сликовнице различитог садржаја и жанра, тактилне сликовнице, сликовни рјечници, информативне књиге и сликовнице, аудио књиге, сликовнице коју су дизајнирала дјеца); центар за слушање са слушалицама, збирке касета, дискова са причама и пјесмама, касетофон и CD плејер, постери, мини позориште с гињол луткама и луткама за прсте и сл.; центар за почетно писање са широким избором папира различитих димензија, облика, текстура и намјена, с линијама и коцкицама и без, прибор за писање и цртање, „пиши-бриши“ таблама, наљепницама, етикетама, ковертама; реквизити, алати и материјали за израду сликовница као што су наљепнице слова абегеде/азбуке, траке за увезивање, бушилице и хефталице за папир, велике спајалице, часописи, новине, каталози и други рекламни материјали; центар са рачунаром уз приступ одговарајућем софтверу и сигурним веб страницама; подне јастуке или друга удобна сједала.

Простор гдје дјеца могу: упознавати различите књижевне жанрове, разгледати књиге, сликовнице и друге писане материјале, „читати“ појединачно или у пару, у малој групи; креирати, измишљати, дизајнирати и илустровати приче; реконцептуализовати познате приче; креирати своје приче и сликовнице на папиру или на рачунару; драматизовати, драматизовати уз помоћ лутке, других реквизита и мини позоришта; слушати приче и пјесме са касета, CD-ова или посјетити познате веб странице са причама и пјесмама за дјецу; играти едукативне игре...

Простор гдје васпитачи могу: омогућити и осигурати окружење богато писаним материјалом у радној соби (абегеда/азбука, знакови, различити симболи, графикони, наљепнице, упуте, сликове упуте, слико-приче) сликовни материјали за таблу за заједничко окупљање, за јутарњи састанак (дан, датум, мјесец, година, вријеме, имена дјеце, присутни, одсутни и сл.); записи бројалица/разбрајалица, пјесмица, серија слика, слико-прича, групних правила. Васпитачи истичу дјечији рад у простору вртића и радне собе, охрабрују дјецу и стално пружају прилике дјеци да подијеле са вршњацима и другима своје креације, радове, илустрације, импресије, запажања и сл. Васпитачи

могу уредити овај простор тако да организују мини библиотеку са удобним мјестом за разгледање и читање сликовница, часописа за дјецу и књига, са CD плејером и колекцијама разноврсних прича, пјесама; са рачунаром и опремом за слушање и почетно читање и писање. Повремено ротирати, мијењати и допуњавати збирке, укључујући нове ауторе. Прије него што се омогући и да дјеци на коришћење, потребно је прегледати све материјале, веб странице и аудиозаписе како бисмо били сигурни да су одговарајући и потпуно сигурни за дјецу. Васпитачи могу подстицати дјецу да сарађују у пару док су за рачунаром. Снабдјети, опремити центар за описмењавање са разноврсним прибором за писање (графитне оловке, оловке у боји, фломастери, маркери различитих боја и дебљине, различите врсте и димензије папира; мини прибора за израду књига као што су картони, хефталице, бушилице папира, спајалице, дебљи конци, траке, маказе, љепило за папир и др.).

Манипулативни (и математички) центар

Простор за манипулативне (и математичке активности) може садржати: специјализовани дидактички материјал (мала математика, мала геометрија, логички блокови, обојени штапићи, обојени борићи, бројевни низови, бројевне слике, слагалице, уметаљке, лото геометријских облика, тетогу, танграм, разне врсте домино играчака, серије предмета разних величина, лутке-купе, рачунаљке, стони грађевински материјал и слично); природни материјали и предмети свакодневне употребе (средства која иначе немају дидактичке сврхе) и њихови модели, апликације и слике, различити симболички материјали, те широк избор играчака и средстава за игре у циљу математичких манипулација, истраживања и експериментисања, рјешавање проблема, загонетки и досјетки; материјали и spremници за бројање (картонске кутије за јаја, посуде за лед...), разврставање, сортирање, узорковање, мјерење, материјали који олакшавају сортирање и класификацију; реквизите, алате и материјале као што су мјерне траке, ваге, лењери, сатови, касе и „новац“, „печате“ и јастучиће за печате, абакус; магнетне и тактилне бројчане и геометријске облике; књиге и сликовнице о бројању, узорцима, облицима, сликовнице и књиге с математичким садржајем, као и књиге са причама које тематизују математику и математичке концепте; биљежнице, материјале за цртање и писање, прецртавање и слично. Манипулативна средства се сматрају предметима који се користе за столом, а дјеца користе руке и очи како би се играла с њима. Манипулативне игре могу бити различите слагалице, коцке, лото. Користе се више индивидуално него у групама или паровима. Овај центар треба да садржи и материјале за вјежбање финог моторичког развоја (перле за низање, везице, чистаче за луле (заштићене жице за обликовање) мале грађевинске играчке и коцкице, пластелин, глину, маказе, уметаљке и слагалице различитих нивоа сложености, бушилице за папир, часописе и рекламне каталоге за резање и кидање, дрвене даске са клиновима за уметање, лутке или моделе са различитим начинима закопчавања (копче, дугмад, рајсфершлус, чичак трака, пертле и сл.). По могућности, овај центар опремити дигиталним фотоапаратом, штампачем (принтером), рачунаром.

Простор гдје дјеца могу: истраживати, упоређивати количине, дужине, тежине, запремине и резултате мјерења, разврставати, груписати, класификовати, сортирати збирке малих предмета по једном или више атрибута (дугмад, чепови за боце, копче, перле, природни необликовани материјали као што су каменчићи); истражити карактеристике подударања и преклапања; вјежбати операције са скуповима; представљати податке изведене из свакодневних догађаја; предвиђати и процјењивати а затим провјеравати претпоставке (нпр. процијените колико количински у корпи има јагода, затим испразните посуду, пребројите, како би се тестирала претпоставка и то колико је процјена била близу стварном износу, количини); играти друштвене игре с коцкицама како би се увјежбало бројање (као што је „Не љути се, човјече“) и оријентација у простору и времену...

Простор гдје васпитачи могу: различитим подстицајима кроз игру развијати математичко мишљење и предматематичке вјештине и способности дјете, логичко рјешавање проблема, усвајање основних рачунских операција, повезивање симбола са количином, класификовање према задатим критеријумима, препознавање појма једнакости, неједнакости, репродуковање простих односа - појединачно или с малом групом дјете - путем логичких операција са конкретним предметима, кроз скупове, бројеве, величине, геометријске облике, мјерења и мјере и друго; користити математички вокабулар у интеракцији с дјетом; осигурати довољно предмета и средстава којима дјеца могу манипулисати, а односе се на актуелне теме и концепте; редовно ажурирати средства и мијењати фокус активности у центру активности; припремати учеће активности за цијелу групу најмање једном седмично за проширење и продубљивање математичких представа и појмова.

Блок центар, центар грађења

Простор за блок центар може да садржи: велики сет дрвених блокова, конструктивних елемената; сетове малих блокова; шупље конструктивне елементе; додатне реквизите (фигуре људи, животиње, саобраћајни знакови, возила); пластичне цијеви; картонске цијеви; спремнике за додатне елементе; означене спремнике и за материјале за писање/цртање; књиге, фотографије, тлоцрти или нацрти зграда, путева, мостова и других грађевина и конструкција, сликовнице и приручници за поправке, информативне материјале који садрже фотографије различитих архитектонских рјешења грађевина, грађевинских радника, мајстора, алата, намјенских возила и сл.

Простор гдје дјеца могу: истраживати и упознавати науку кроз забаву, игру и једноставне експерименте (закони физике, механике, као што су кретање тијела, убрзање, гibaње, гравитација, акција и реакција, закон инерције, итд); препознавати и упоређивати облике, количине, масе, разговарати о сличностима и разликама између и међу облицима са вршњацима или васпитачима; градити структуре из маште или по узору коришћењем слика или фотографија као референци; користити различите материјале и облике блокова за градњу конструкције, замјену блокова за друге блокове (двие троугласте призме за правоугаоник; представљати свој рад објашњењима, описима, цртањем структура и дискусијом о процесу; мјерити дужине, истраживати брзину и удаљености и слично. Градећи и конструирајући, дијете такође развија перцепцију, фину моторику, машту, планира, уочава, итд.

Простор гдје васпитачи могу: успостављати и остваривати интеракције са поједином дјетом или малим групама дјете; подстицати дјетцу да препознају геометријске облике и њихове специфичне карактеристике (атрибуте); подстаћи дјетцу да истраже карактеристике и односе између дводимензионалних и тродимензионалних облика и тијела; користити блокове као нестандартизоване јединице за мјерење предмета и раздаљина у радној соби; подстакнути дјетцу да истраже законитости („Шта си урадио да саградиш тако високу кућу, а да не падне?); проширити дјечији вокабулар и језик док разговарате о конструкцијама („Мислите ли да је ваша зграда довољно чврста да издржи временске непогоде?“); дозволити грађење у фазама на начин да изграђене структуре остану подигнуте неколико дана; фотографисати и колекционирати дјечије конструкције и структуре; додати реквизите као што су оловке и папир у блок центар, центар за грађење; додати повремено у складу с темом и интересом украсне траке, гранчице, лишће, плодове биљака, саобраћајне знаке, возила, животиње, људе, капе и униформе, заштитна одијела разних занимања); додати референтни материјал (мапе, информативне сликовнице, каталоге, књиге, слике и карте, фотографије и сл.).

Породично-драмски центар (центар за породично-драмске игре, игре улога)

Простор за породично-драмски центар може да садржи: плишане играчке животиња и лутке које представљају различите културе, са одјећом и другом опремом за лутке; мини намјештај (сто, столице, полице, огледало, шпорет, фрижидер, судоперу, мали кауч, отворене вјешалице за одјећу, спремници); моделе малих кућних апарата (телефон, калкулатор, миксер), реквизите за кување (платнена или пластична „храна“, шерпе, лонци, тањири, салвете, чаше, прибор за јело, калупи за колаче, мјерице за састојке); картице с рецептима, јеловницима, дјечије кухарице; реквизити за игру куповине и продаје, за одржавање реда и хигијене (метла, лопатица, модел усисивача); реквизите и одјећу за оба пола и родно неутралну одјећу, шешири, мараме, капе; реквизити и додаци за симулацију различитих ситуација из познатих окружења, друштвено – имагинативне игре (из породичног дома и заједнице као што су кухиња, канцеларија, трговина, ресторан, посластичарница, продавница ципела, амбуланта, апотека, супермаркет); материјали за цртање и писање; постери здраве хране, избор књига и сликовница који укључују садржаје друштвених наука; календар, телефонски именик, рекламни каталози, часописи, огласне табле, тастатура, честитке, коверте и сл.

Простор гдје дјеца могу: играти симболичке игре са вршњацима, игре улога и симулирање различитих ситуација и проблема те рјешавања проблема; инкорпорирати математичке садржаје и активности за вјежбање вјештина бројања, сипања, мјерења, придруживања (постављање стола придруживањем један на један); користити касу и имитацију кованица новца, вагу, метар, апарате и помагала прикладна и сигурна за употребу (по потреби и уз надзор одраслих); користити играчка средства за рад која се користе у одређеним занимањима; инкорпорирати вјештине писмености читањем сликовница и књига о различитим улогама у кући и заједници; „писање“ рецепта, „рачуна“, прављење листе за куповину или примање наруџбе (ресторан); драматизовати различите сценарије (продавница хране, фризерски салон, школа); играти улоге различитих особа и занимања (отац, сестра, беба, поштар, полицајац, ватрогасац, учитељ, лекар, апотекар и слично).

Простор гдје васпитачи могу: подржавати развој индивидуалних социјалних вјештина дјеце (обраћање, поздрављање, захваљивање, уљудно и љубазно понашање, придруживање игри, пожељети добродошлицу дјетету које се придружује игри мале групе; играње улога вође и улоге суиграча у тиму, групи); развијати емпатију код дјеце; продубљивати дјечију игру циљаним интервенцијама и идејама; богатити дјечији рјечник увођењем нових ријечи, појмова и вокабулара у вези са одређеном темом игре; вјежбати вјештине активног слушања; проширивати говор и комуникацију; стимулисати и развијати критичко мишљење дјеце...

Центар за ликовно изражавање (Арт центар)

Простор за Арт центар може садржати: материјале који ће дјечи омогућити слободу изражавања на различите начине; дјечије столове и столице смјештене на лако перивој подној подлози, штафелаје и/или преносиве табле за сликање; полице с ликовним прибором и алатима (фломастери, графитне оловке, оловке у боји, угљен, креда, акварел боје, темпера боје, боје за сликање прстима, пастел боје, четке различитих дебљина и намјена, хефталнице, бушилице, љепило, маказе, калупи, дозери за боју, посуднице за воду); полице са папирима и другим материјалима за сликање, цртање и писање; полице и спремници за колаж (природни и рециклирани материјали, љепила) и обликовање (пластелин, глина, тијесто за игру, чистачи за луле, вуна, восак, стиропор или пинг-понг лопте, украсни детаљи, новински папир, рециклирани картони и пластика, предмети за истраживање саодноса са глином, тијестом и сл.), материјал за цртање на отвореном и и разне визуелне материјале са умјетничким техникама, медијима и умјетницима, постери, разгледнице, календари на којима је представљена нпр. културна разноликост средине; књиге и сликовнице о умјетности и умјетницима, визуелни референтни материјали о умјетницима, умјетничким темама или цртачким, сликарским и вајарским умјетничким техникама (цртеж, колаж, акварел, угљен, пастели, оловке у боји, темпера, глина, камен и сл.). У овом центру је потребно осигурати таблу или фланелограф, простор намијењен за излагање дјечијих ликовних радова и других стваралачких

креација. Ради практичности (честог прања руку, прибора, брисања столова и сл.), овај центар се смјешта близу санитарног чвора. Активности дјеце јасличког и млађег вртићког узраста увијек треба да буду под надзором одрасле особе, због сигурности.

Простор гдје дјеца могу: изразити се и комуницирати слободно, креативно; изразити своје осјећаје, машту, искуство, мисли, запажања и импресије; изразити своју креативност кроз различите ликовне технике и форме; цртати, сликати, резати, лијепити, експериментисати са мијешањем боја, густоћом, употребљавати различите ликовне приборе, истражити различите материјале, средства и ликовне технике; правити дводимензионалне и тродимензионалне форме; бити укључени у креативни процес стварања умјетности; научити и користити умјетнички вокабулар; развијати и усавршавати вјештине практиковања употребе различитих средстава и графичких техника као што су отискивање, штампање и слично; искусити и разговарати о умјетности различитих људи, из различитих времена и простора.

Простор гдје васпитачи могу: омогућити дјеци приступ разним материјалима за стваралачко изражавање насупрот шаблонским и активностима прецртавања и бојења; демонстрирати одговарајућу употребу и одржавање ликовног прибора и материјала; демонстрирати употребу различитих техника (нпр. како се обликује глином); користити вокабулар визуелних умјетности; користити дјечије радове и радове умјетника за дискусију о различитим концептима и ликовним елементима; конкретизовати и вербализовати запажања о ликовном раду и активностима дјеце; посматрати и охрабривати дјечије рјешавање проблема и упорност током креативног процеса; изложити дјецу широком спектру визуелне умјетности и умјетника; изложити дјечије ликовне радове с описима, умјесто излагања комерцијално купљених украса за табле и уопштено за вртиће; осигурати одлагање у дјечије портфолије тако да дјеца могу учествовати у избору и чувању и с временом поново погледати свој рад. Активности у овом центру су погодне за вјежбање крупне и fine моторике (вјежбање држања оловке, киста, туша, спужви, фломастера), за стваралачке пројекте и групни рад (израда мурала, постера, спајање појединачних слика у једну, постављање изложбе ликовних радова). Васпитачи могу лако корелирати, усклађивати и проширивати умјетничке активности и активности у овом центру са активностима у свим другим развојним подручјима.

Музички центар

Простор за музички центар може садржати: Офров инструментариј и друге мелодијске и ритмичке музичке инструменте (бубњеви, тамбуре, звона...), инструменте које су израдила дјеца и васпитачи; инструменте из различитих култура и разних историјских периода, звучне играчке и предмете, збирке CD-ова или касета и CD плејер или/и касетофон, књиге с причама, пјесмама, постери са нотним записима, картице, графикони, албуми и постери музичких инструмената, хора, оркестра; реквизити за кретање и плес (шалови, заставе, траке); информативне књиге о музици и покрету; инструменте из различитих култура и разних историјских периода.

Простор гдје дјеца могу: развијати слушну перцепцију, истраживати звукове, мелодије и ритам; запажати и разликовати звукове и звучне карактеристике (темпо, боја); стварати звукове; упознати различите врсте музичких инструмената и специфичности звука које производе.

Простор гдје васпитачи могу: подстицати дјецу на креативно изражавање кроз музику, помоћи дјеци при развијању вјештина слушне перцепције, слушања, мелодичног пјевања, ритмичког кретања, развијања музичких појмова, свирања на инструментима, стварања музике, развијања музичког укуса; уважавати музику, развијати самопоуздање дјетета у слушању, разумијевању и стварању музике и плеса; користити музички вокабулар за обогаћивање рјечника дјетета; користити различите материјале (лименке, посуде, боце, рижу, пијесак, звончиће) како би с дјецом направио различите инструменте на којима или с којима дјеца могу свирати; подстакнути дјецу на импровизацију у стварању музике и плесних покрета; лако повезати музичке активности са свим другим врстама активности (нпр. ликовно стварање уз позадинско слушање музике, повезаност стварања звука уз говорне аспекте омогућује богаћење рјечника дјетета, кретање различитом брзином и сл.).

Центар за науку (центар за истраживање природе и сензорни центар)

Простор за научни центар може садржати: прикладне инструменте и алате за посматрање (лупу, микроскоп, калеидоскоп, двоглед, термометар, вагу, огледала, стаклене призме), поређење и мјерење; живе животиње и живе биљке, слике, фотографије, моделе и играчке живих бића; акваријуме, тераријуме, хербаре; плодове и сјеменке биљака, кесице са сјеменкама, реквизите и стерилну земљу за садњу биљака, хербаријуме и збирке природних материјала (камење, шкољке, коре дрвећа, маховина, итд.); колекције различитих предмета (природних, купљених, рециклираних); примјерци и/или модели једноставних машина и дијелова машина (зупчаници, ременици, точкови, итд.); материјали који дјеци омогућавају истраживање разних појава и својстава материјала, попут магнетских својстава, мириса, звукова, текстура, пропусности, тежине; свеске, спремнике и средства за биљежење запажања; књиге, сликовнице и постере о биљкама и животињама; информативне књиге с вјеродостојним илустрацијама, часописе, илустрације, фотографије, карте, постере, филмове; прибор за писање и цртање.

Простор гдје дјеца могу: посматрати, испитивати, предвиђати и истраживати широку лепезу карактеристика живе и неживе природе и твари; водити бригу о кућном љубимцу и собним биљкама; научити о изгледу, начину живота и животињским стаништима; експериментисати и илустровати запажања о развоју биљке из сјемена, биљежити прогрес; класификовати инсекте, животиње, стијене и биљке, плодове и сјемене биљака по одређеним атрибутима; истражити природне, вјештачке и рециклиране материјале (различите врсте и текстуре папира, текстила); користити једноставне инструменте и апарате у групној соби, вртићу (термометар, вентилатор, конопац за веш на точкићу за качење дјечијих ликовних радова); постављати питања, правити предвиђања, истраживати проблеме и разговарати о рјешењима са вршњацима и васпитачима; користити се компјутерском технологијом и писаним и сликовним материјалима (едукативним постерима, књигама, енциклопедијама и сл.) за истраживање и продубљивање знања и интереса за теме из различитих области.

Простор гдје васпитачи могу: осигурати очигледна средства, пригодне живе и неживе твари за дјецу да посматрају, истражују, упоређују и класификују; учинити доступним средства за цртање и „писање“ и спремнике за прибор, књиге, видеоматеријал, компјутерски софтвер и веб странице које помажу да се одговори на питања дјеце; израдити и изложити KWL табеле (шта знам, шта желим да сазнам, шта сам научио/ла); графиконе процеса настале на основу дискусија у групи, рађене заједно с дјецом; вјеродостојне слике или постере усклађене с темама које се проучавају; пружити прилике за различита сензорна искустава (нпр. истраживање свјетлости и сјенки у различито доба дана, звукова, текстура, мириса и сл.); показати дјеци начине коришћења „научних“ алата и охрабривати их да постављају питања и промишљају о природним феноменима и темама.

Центар за пијесак и воду

Центар за пијесак и воду може садржати: намјенски дизајниран сто за игру 4-6 дјеце са уграђеним спремником за воду, стерилни пијесак, земљу или неки други материјал (као нпр. лишће, пиљевина, кинетички пијесак, снијег) за пуњење, сипање, хватање и мјерење с предметима различитих величина. Сто треба бити довољно стабилан и у висини струка, како би се омогућило природно држање дјетета у игри. Центар може садржати заштитну одјећу као што су заштитне непромочиве кецеље за дјецу, реквизите као што су гумене и пластичне цијеви, цједиљке, лијевци, дозери, сунђери, предмети који тону или плутају, боце са спреј затварачима, пумпе, млинови за воду, предмети за прављење мјехурића од сапунице, лопатице, грабуљице, кантице, сита, калупи за пијесак, слова и бројке од пјене, фигурице играчке водених и копнених животиња, фигуре људи, превозна средства, лутке за купање и сл.

Препоруке за спољашњи пјешчаник: спољашњи пјешчаник може заштитити дјецу од надражујућих посљедица пијеска и могућности поврјеђивања. Врло је важно заштитити пјешчаник када се не користи јер је изложен загађивачима. Такође је важно да дјеца послје игре с пијеском редовно перу руке, истресу накупљени пијесак из одјеће и обуће. Код игара и активности с водом важно је пазити да дијете није мокро, да има резервну одјећу, како би се могло пресвући у случају да се скваси, да вода није хладна (иако би требало омогућити повремено и краткотрајне игре у којима дијете може истраживати с хладном водом и ледом). Игре и активности са пијеском и водом се организују на отвореном за вријеме топлијих дана или у затвореном простору у близини санитарног дијела радне собе или неког другог прикладног простора у вртићу.

Простор гдје дјеца могу: истраживати својства различитих твари и супстанци, својства воде; упоређивати њихове карактеристике; истраживати са сипањем, пресипањем, количинама, запреминама и капацитетима, топиовошћу и разградивошћу твари, мјерењем, дозирањем; претпоставкама и пропитивањима претпоставки; илустровати и забиљежити експерименте, процесе и резултате; разговарати о искуствима са другом дјецом и са васпитачима.

Простор гдје васпитачи могу: допуњавати, мијењати, ротирати средства, материјале и реквизите за игру током цијеле године како би изазвало, одржало и продубило интересовање дјеце о актуелним темама у групи и пројектима; сврсисходно организовати центар са пијеском и водом у односу на учеће активности и истраживања којима се подстиче дубље разумијевање одређених феномена и актуелних тема; охрабрити дјецу да разговарају о томе током игре; подстакнути дјецу да објасне и нацртају/забиљеже своја искуства и образложење, уз подршку одрасле особе; снимати, фотографисати, документовати процесе, анегдоте и дискусије, открића.

Центар за активности на отвореном (спољашњи центар)

Спољашњи простор, центар за активности на отвореном може садржати: опрему за развој крупне моторике (пењање, спуштање, балансирање/равнотежа, љуљање, клацање, пузање); преносиву опрему (лопте, обручеви, вреће са пијеском, конопци, чуњеви, играчке за јахање, креда за тротоаре, саобраћајни знаци, сетови са предметима за посматрање природе, писање или цртање); отворени пјешчаник; простор за трчање, прескакање, скакање, скривање, грађење, скакање, плес, играње игрица, тимске игре; мјесто за врт - копање, садњу и баштованство, истраживање природе, сакупљање природних материјала, играње са водом; подручје за тихе и мирне активности на отвореном (читање и причање прича, писање и цртање)... Опрема мора удовољавати високим сигурносним стандардима и стандардима квалитета, чија се стабилност, сигурност за употребу и исправност редовно прегледа и одржава.

Простор гдје дјеца могу: трчати, пузати, пењати се, провлачити, љуљати се, балансирати, шетати, бавити се физичким кооперативним играма, активностима с елементима спорта; возити скутер, бицикл, крупне играчке на точковима; уживати у слободи кретања и играња на отвореном простору, активно се укључити у манипулисање, истраживање и доживљавање природе свим чулима.

Простор гдје васпитачи могу: планирати активности за јачање постојећих и стицање нових моторичких способности и вјештина дјеце; за упознавање непосредне околине и културе заједнице; саобраћаја и саобраћајне културе; планирати активности којима ће се развијати повјерење, самопоштовање и самопоуздање код дјеце; развијати код дјеце интерес за посматрање и истраживање свијета, непосредног природног и друштвеног окружења, живих бића; развијати и мотивисати дјецу на поштовање и бригу о околини. Васпитачи са дјецом успостављају сигурносна правила за боравак на отвореном и брижно их надзиру.

Подручје приватности

Простор за осамљивање, подручје приватности, може садржати: мекани намјештај за мирне активности једног или двоје дјеце.

Простор гдје дјеца могу: одморити, опустити се док слушају приче или музику, „читати“ сами себи, размишљати или се напосто осамити по жељи сл.

Простор у вези с којим васпитачи могу: његовати поштовање подручја приватности и подстакнути дјецу на исто. Охрабрити дјецу да користе овај простор за опуштање, рјешавање проблема, размишљање итд.

ПРИЛОГ 6: Стандарди учења и развоја дјетета у узрасту пред полазак у основну школу (АПОСО, 2021)

Стандардима учења и развоја дјетета у доби пред полазак у школу заснованим на Заједничком језгру цјеловитих развојних програма у предшколском васпитању и образовању настоји се ближе формулисати шта се може разумно очекивати да ће дјеца (под утицајем похађања предшколских програма организованих у подстицајном физичком и социјалном окружењу) моћи знати и којим вјештинама овладати у доби до поласка у основну школу. Они представљају конкретне циљеве учења и развоја дјетета који су произашли из уопштених циљева предшколског васпитања и образовања, из знања о прекретницама у психофизичком и менталном развоју дјецe и структурираних знања и садржаја из дјететовог најужег социјалног миљеа и непосредног окружења.

ЗДРАВЉЕ И ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ	
Компонента: Развој моторике и чула	
Исходи и стандарди	Дијете ће моћи да:
Исход 1: Истражује чулима предмете и материјале; искуствена сазнања користи у мисаоним процесима и активностима.	✓ користи чула за регулацију покрета; ✓ користи чула за интеракцију с околином; ✓ усклађује покрете и кретање с вањским подражајима и доживљајима подражаја; ✓ се креће у складу с ритмом музике (нпр. прати покретом задати ритам); ✓ именује својства додирнутих материјала; ✓ разликује и именује извор звука; ✓ разликује слатко, слано, горко, љуто; ✓ разликује и именује основне и изведене боје; ✓ препознаје своју десну и лијеву страну; ✓ оријентише се и креће у простору; ✓ оријентише се и креће у простору; ✓ показује намјерно припремљене, шаљиве грешке на слици.
Исход 2: Користи природне облике кретања за развој функционалних и моторичких способности и вјештина (пузање, ходање, трчање, пењање, скакање, дизање, ношење, бацање и хватање).	✓ примјењује спретно основне облике кретања у којима учествује цијело тијело (хода, трчи, котрља се, скаче, плива...); ✓ се креће и изводи покрете уз координацију тијела; ✓ улаже напор и прилагођава своју снагу задатку или физичкој активности; ✓ изводи више радњи истовремено (нпр. трчи и удара лопту, повезује трчање и скакање, пење се и силази низ степенице држећи предмет у једној руци...); ✓ одржава равнотежу (нпр. стоји на једној нози извјестан период, скакуће на једној нози, хода по ивици, пење се уз степенице с ноге на ногу...); ✓ изводи физичке вјежбе са или без реквизита (нпр. Удари лопту до одређене тачке с извјесном прецизношћу, баци куглу средње величине с одређеном прецизношћу, објема рукама хвата лопту из различитих висина...); ✓ придружује се заједничким физичким активностима са елементима спорта (нпр. фудбал на мале голове).

Исход 3: Комбинује и координише психомоторичке радње и активности да постигне/развија/усавршава сложеније облике кретања и дјеловања.	✓ усклади и повеже задате радње; ✓ се користи предметима и играчкама различите намјене и нивоа сложености (нпр. ниже крупније и ситније перле...); ✓ саставља дијелове мотива у цјелину (нпр. слаже слагалицу...); ✓ гради пирамиду од 10 коцкица; ✓ прилагођава свој покрет специфичностима прибора (нпр. реже маказицама папир, исправно лијепи на папир, оштри оловке...); ✓ раставља и саставља играчке и предмете за игру; ✓ користи прибор за моделовање у три димензије (нпр. за моделовање, склапање предмета...); ✓ држи папир једном руком док другом црта, пише; ✓ држи и листа књигу/сликовницу, страницу по страницу.
Исход 4: Показује графомоторичку способност.	✓ координише психомоторичке вјештине потребне за писање слова и бројева (нпр. повлачи различите линије, повлачи линије од тачке до тачке, прецртава мотиве...); ✓ користи разне приборе за писање, цртање и сликање остављајући трагове на папиру адекватним притиском (нпр. фломастери, бојице, кистови...); ✓ држи оловку правилно; ✓ обликује пластином слово/слова свог имена; ✓ преписује по узору слова и бројеве.

Компонента: Заштита и безбједност	
Исходи и стандарди	Дијете ће моћи да:
Исход 1: Штити себе и друге од повређивања у конкретним ситуацијама.	✓ показује да посједује (само)заштитне вјештине усмјерене против опасних активности; ✓ показује да посједује (само)заштитне вјештине усмјерене против опасних ситуација; ✓ показује да посједује (само)заштитне вјештине усмјерене против опасних предмета и уређаја; ✓ показује да посједује (само)заштитне вјештине у односу према другим особама; ✓ уочава очигледне знакове болести.
Исход 2: Изражава способност самопроцјене у односу на другу особу, објект или догађај.	✓ показује да посједује заштитне вјештине усмјерене против опасних активности, ситуација и предмета; ✓ бира безбједно окружење; ✓ демонстрира вјештине процјене и избегавања опасних активности и ситуација у којима су могуће повреде; ✓ тражи помоћ када је то потребно (нпр. када се осјећа угрожено, уплашено, беспомоћно...); ✓ разликује добро од лошег и насилног понашања; ✓ процјењује факторе који доприносе намјерним и ненамјерним повредама (укључујући несреће на моторним возилима, заштита од пожара и заштита од оружја).

Компонента: Здрав начин живота	
Исходи и стандарди	Дијете ће моћи да:
Исход 1: Иницира и учествује у активностима које су важне за унапређење властитог здравља и благостања.	✓ се придржава препорука за здраву исхрану и учествује у физичким активностима; ✓ иницира игру и дружење на начин да позива у игру дјецу која тренутно нису активна; ✓ управља властитим емоцијама; ✓ држи тијело правилно, уз подсјећање; ✓ храни се самостално користећи прибор за јело; ✓ облачи се и свлачи самостално; ✓ обува се и изува самостално.
Исход 2: Примјењује основна начела личне хигијене и хигијене простора	✓ демонстрира елементарне здравствене и хигијенске вјештине; ✓ покаже способност рутинског обављања свакодневних активности (нпр. устајање, умивање, прање зуба, храњење...); ✓ користи тоалет потпуно самостално; ✓ одржава личну хигијену; ✓ поспрема играчке и собу.
Исход 3: Придржава се начела правилне и редовне исхране.	✓ одабира храну која подржава здравље и смањује ризик од болести и будућих хроничних обољења; ✓ контролише унос слаткиша, али и воћа и поврћа, једе и оно што мање воли.

ЛИЧНОСТ ДЈЕТЕТА И ИНТЕРАКЦИЈА

Компонента: Однос према себи

Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Показује свјесност себе и свог идентитета кроз сопствене способности, карактеристике личности, особине и могућности.	✓ препознаје себе као дјечака/дјевојчицу; ✓ се описује: своје физичке особине, знаке посједовања (нпр. имам свој бицикл) и преференције (нпр. волим да једем јабуку); ✓ објашњава себе као јединствену особу са специфичним карактеристикама.
Исход 2: Гради реалну и позитивну слику о себи, показује самосвијест, самопоуздање, самопоштовање, одговорност, повјерење у своје снаге и способности.	✓ демонстрира позитивно вјеровање у себе и властите способности (нпр. показује самоповјерење у властите снаге и потенцијале); ✓ изражава понос за властита постигнућа; ✓ исказује позитиван такмичарски дух; ✓ прихвати да остане само краће вријеме у сигурном окружењу, уз надзор.
Исход 3: Посједује ниво емоционалне свијести и сигурности која одговара узрасту и добном сазријевању и испољава их у свим аспектима развоја.	✓ примјењује учтивост у опхођењу и дјеловању према другим особама; ✓ испољава емоционални капацитет за успостављање блискости према више од једне особе; ✓ препознаје емоције (нпр. срећа, туга, страх) и описује своја осјећања; ✓ испољава емпатију (нпр. исказује бригу за друге...); ✓ дјелује на начин да испољава саосјећање и бригу за друге особе (нпр. спремни су да помогну млађем дјетету у вртићу); ✓ користи и тумачи невербално понашање.
Исход 4: Изражава мисли и дјелује на начин да може утицати на свој положај у окружењу.	✓ предлаже игре, само одабира активности којима жели да се игра и забави (нпр. бира само центар активности у којем жели да се игра тај дан у вртићу); ✓ бира пријатеље/другарице и другаре; ✓ иницира игре и активности; ✓ процјењује себе и своје поступке (нпр. путем рефлексивног разговора са одраслом особом); ✓ се заузима за себе и друге (нпр. при дискусији о расподјели обавеза, коришћењу времена за одмор и релаксацију...); ✓ изражава негодовање када му се онемогући самоафирмација и иницијатива; ✓ изражава негодовање на онемогућавање самоафирмације и иницијативе.

Компонента: Однос према другима и међусобни односи	
Исходи и стандарди	Дијете ће моћи да:
Исход 1: Успоставља, развија и одржава интеракције с другом дјецом и одраслима.	✓ прилагођава своје понашање према познатим и непознатим особама; ✓ представља се другима (зна да каже сљедеће информације: име и презиме, колико година има, адресу становања); ✓ слуша и памти имена непознатих особа које му се представљају; ✓ игра се с дјецом, има друга/другарицу; ✓ преговара са вршњацима и са одраслом особом; ✓ контролише нагонске импулсе и прилагођава манифестације својих осјећања.
Исход 2: Показује кооперативност и заједничко дјеловање кроз различите активности и критички се односи према мишљењу и ставовима преузетим од других.	✓ сарађује са другима; ✓ слиједи упутства задата групи; ✓ чува своје ствари; ✓ поштује туђу својину; ✓ брине о заједничким стварима; ✓ критички реагује на идеје и сугестије других.
Исход 3: Дјелује у складу с демократским принципима, сарађујући и одлучујући, уважавајући и прихватајући различитости.	✓ преузима одговорност, преговара и учествује у доношењу одлука у групи; ✓ даје и/или слиједи инструкције у тиму, у зависности од улоге коју је преузело у подјели тимских улога; ✓ препознаје, цијени и уважава сличности и разлике међу људима; ✓ уважава туђе гледиште и ставове (нпр. прилагођава се ауторитету или већини групе).
Исход 4: Дјелује у складу са друштвеним, културним и породичним вриједностима, развијајући осјећај припадности заједници.	✓ примјењује правила понашања у групи; ✓ исказује пажњу и бригу, заузима се за себе и за блиске особе; ✓ именује чланове уже породице, њихове улоге и описује одговорности у оквиру породице; ✓ исказује оданост породици, свом тиму, групи; ✓ учествује у групним/породичним обавезама и свечаностима; ✓ тражи да учествује/помаже у радним и свечаним/свечарским активностима у вртићу и код куће; ✓ примјењује етичке стандарде односа у односу на друштвену заједницу.

Компонента: Однос према природи	
Исходи и стандарди	Дијете ће моћи да:
Исход 1: Препознаје важност природе и уважава природу као простор за живот, развој, игру и учење.	✓ показује да примјећује љепоту природе, нарочито неке очигледне природне појаве; ✓ илуструје доживљај боравка у природи; ✓ ревидира своје закључке и мијења понашање на основу нових доказа; ✓ показује самозаштитне вјештине у вези са опасним природним појавама и непогодама; ✓ показује интерес за заштиту околине (нпр. штеди воду, електричну енергију...); ✓ прихвата етичке стандарде односа насупрот природном окружењу.
Исход 2: Показује поштовање и дивљење према животу и свему живом.	✓ уочава и пореди (доводи у везу) конкретну узрочно-посљедичну везу у природи; ✓ доводи у однос појаву у природи на свој живот, живот и рад људи и обрнуто; ✓ проучава изглед и живот животиња (нпр. инсекти, птице у природном станишту, у дворишту, у сликовници, у енциклопедији); ✓ разликује животиње по станишту (домаће, дивље...); ✓ описује неколико очигледних одлика особе, биљке, животиње; ✓ показује уважавање и поштовање према одраслим особама (нпр. у обраћању, у заједничком простору, у средствима јавног превоза...); ✓ показује интересовање за збрињавање биљака и животиња нпр. брине о кућном љубимцу, његује биљку у вртићу или у својој кући); ✓ наброји неколико примјера праведног/неправедног понашања када је у питању однос према људима и животињама, из искуства.
Исход 3: Постаје социјално одговорно и дјелује у складу с принципима рјешавања проблема у животној средини (одрживи развој).	✓ износи претпоставке/претпоставља како ће ствари/догађаји у животној средини да се одвијају; ✓ примјењује савјете и правила о сигурном кретању на отвореном (нпр. прелази преко улице на пјешачком прелазу пажљиво, гледајући у оба смјера у пратњи одрасле особе); ✓ испитује правила и одговорности за третирање и поштовање земље и њених ресурса с поштовањем; ✓ даје критички осврт на неправду (нпр. неправедан поступак) у своме окружењу; ✓ користи правила за прописно одлагање отпада на за то предвиђена мјеста.

ГОВОР, ЈЕЗИК И КОМУНИКАЦИЈА

Компонента: Развој говора и употреба језика

Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Користи интуитивни, унутрашњи и невербални говор примјерен узрасту и добном сазријевању.	✓ користи невербалне видове комуникације да би исказало мисли; ✓ експериментише са гласовима, римује; ✓ изражава задовољство када му се чита и причају приче; ✓ одговара на директне и индиректне сигнале и захтјеве; ✓ прича измишљену причу играјући се гласовима и гласовним квалитетима говора; ✓ примјењује невербалну комуникацију да би задовољило своју потребу, у контексту; ✓ изражава се говором и гласовним квалитетима говора, као што су висина, темпо и боја гласа, како би изразило осјећања, мисли и идеје; ✓ прати односе међу људима и активно учествује у интеракцији (нпр. препознаје намјере других и предвиђа њихове поступке).
Исход 2: Примјењује гласовне структуре језика и интуитивно уочава структуру ријечи и реченица у складу са књижевно-језичким нормама и користи их у усменом говору.	✓ изражава интерес за значење ријечи; ✓ се изражава разумљиво у усменом говору (користи именице, глаголе, придјеве...); ✓ употребљава у усменом говору множину, падеже, везнике, приједлоге; ✓ користи на правом мјесту глаголска времена у говору (уз напомену да још може гријешити при слагању неких глаголских времена, субјекта и предиката); ✓ изговара све врсте реченица; ✓ изражава вербално своју мисао (потребу, жељу, намјеру...); ✓ поставља питања о симболима који означавају гласове; ✓ примјењује грешке у говору других.

Исход 3: Саставља смислене реченице и исказе користећи их у контексту преношења значења, идеја и размишљања.

- ✓ производи смислене исказе од пет-шест ријечи, говори у сложеним комбинацијама ријечи и реченица;
- ✓ прихвата улогу учесника у разговору (нпр. Постављ релевантна питања, повезује исказе са темом разговора...);
- ✓ мијења и прилагођава своје захтјеве у односу на саговорника;
- ✓ производи индиректне захтјеве и оправдања;
- ✓ репродукује занимљиве догађаје/доживљаје;
- ✓ драматизује познате приче, искуствену ситуацију или измишљене догађаје;
- ✓ илуструје властите импресије (нпр. описом, цртањем, сликањем, моделовањем, драмском игром, плесом...);
- ✓ објашњава да се њихове и туђе идеје могу написати, а затим да се могу прочитати (нпр. они сами или неко други);
- ✓ користи разне облике раног писања (нпр. писање, цртање, коришћење низова слова, других симбола...);
- ✓ демонстрира разумијевање сврхе писања (нпр. Биљежење листе за куповину, упутства, прича, писање позивница, разгледница...);
- ✓ представи властита стварна или имагинарна искуства путем писања (са /без илустрација);
- ✓ пише на свој начин познате ријечи попут властитог имена;
- ✓ покуша да прочита или се претвара да чита;
- ✓ исказе потребу да прегледа и понекад измијени своје записе и цртеже;
- ✓ расправља о властитим предвиђањима, објашњењима и генерализацији на основу прошлих и тренутних искустава.

Компонента: Усмено изражавање и слушање

Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Показује говорна и језичка искуства и богати рјечник и реченицу у различитим активностима.	✓ усваја и памти нове ријечи; ✓ користи у разговорима ријечи и фразе научене из прича и из других извора; ✓ вербализује оно што је већ видјело, доживјело (нпр. искуство из непосредног окружења); ✓ описује шта се налази на сликама јасног садржаја; ✓ препричава причу, авантуру омиљеног лика из књижевног дјела, дјечијег филма; ✓ репродукује научену пјесму или кратку причу; ✓ покаже одређени садржај у збирци фотографија, на захтјев; ✓ изражава интерес да му се прича, чита, пјевуши; ✓ тумачи обећање.
Исход 2: Истражује говор и језик и показује иницијативу у усменом изражавању.	✓ поставља питања користећи кад, како, зашто и одговара на постављена му питања дужим реченицама; ✓ пренесе поруку од једне до друге особе; ✓ измишља нове ријечи, кратке приче, стихове, загонетке; ✓ казује својим ријечима шалу, загонетку (нпр. показује смисао за шалу, осмишљава питалице, загонетни садржај...); ✓ додјељује глас ликовима у игри; ✓ користи вокабулар за поређења (нпр. даје примјер за компаратив, разлику, супротност...).
Исход 3: Показује способност слушања у групи вршњака и одраслих у различитим ситуацијама.	✓ прикупља информације из окружења користећи своја чула, посматрањем и кроз разговоре; ✓ прати и извршава неколико (три) налога, вербално датих истовремено, без гестикалације; ✓ учествује у дискусијама и дијалозима; ✓ слуша саговорника; ✓ прати договорена правила за дискусију (нпр. слуша другог и наставља разговор); ✓ одговара с разумијевањем на њему упућен говор; ✓ увиђа поруке из окружења; ✓ разговара о одређеној теми, држи се теме разговора; ✓ ступа у комуникацију с другом дјецом и одраслима лако.

Компонента: Комуникација и рана писменост

Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Анализира књижевне текстове кроз комуникацију с другима.	✓ комуницира у различите сврхе (нпр. изражава осјећања, поставља питања, одговара другима и постављена питања...); ✓ показује интересовање за читање и писање; ✓ именује главне ликове; ✓ наброји главне догађаје у причи логичним слиједом; ✓ описује главне особине ликова и кључне догађаје неке приче; ✓ прати, слуша и разумије текстове (штампане, визуелне и мултимедијалне) и реагује одговарајућим гестом, поступком, коментаром или питањем; ✓ интерпретира, отпјева пјесму/одрецитује текст који је научило напамет; ✓ прати ритам и мелодију при рецитовању пјесме; ✓ памти и препричава краће књижевне и информативне текстове, филмове, представе (поштујући редослијед збивања); ✓ разликује књижевне врсте с којима је најчешће било у додиру (нпр. прича, пјесма, бајка...); ✓ казује својим ријечима емотивни доживљај о књижевном тексту; ✓ исказује радост и уживање у књижевним творевинама.
Исход 2: Показује како функционишу системи симбола комуникације и користи их.	✓ слиједи штампане ријечи с лијева на десно, од врха према дну и страницу по страницу; ✓ препозна да изговорене ријечи могу бити представљене одређеним низовима слова у писаном језику; ✓ поставља питања о симболима који означавају гласове; ✓ прича причу по низу слика; ✓ комуницира путем различитих симбола; ✓ усклађује гласове са графичким симболима; ✓ препознаје и именује неколико великих штампаних слова азбуке/абецеде; ✓ почиње „читати“ логографски²⁴; ✓ открива вриједност и задовољство кад сте способни да комуницирате на више језика или у другој врсти комуникације; ✓ препознаје да постоје алтернативни и различити облици комуникације (нпр. Брајево писмо, знаковни језик, читање с усана, средства за дигиталну комуникацију...).

²⁴ Логографско учење читања прва је фаза у учењу читања, када дијете одређеном стратегијом сагледава ријечи као цјелине. Дијете фокусира минималну пажњу на дијелове ријечи, усредсређено је на слику као цјелину.

Исход 3: Изражава се путем графичких симбола у свакодневним активностима.

- ✓ илуструје главног јунака;
- ✓ илуструје идеје или оно што је била главна идеја;
- ✓ користи се различитим начинима графичке комуникације;
- ✓ пише своје име на цртежу, слици, илустрацији;
- ✓ тражи начин како неке да напише писмо, поруку;
- ✓ разликује и „чита“ неколико саобраћајних знакова;
- ✓ „чита“ неке познате натписе (нпр. имена трговачких радњи које познаје и сл.).

СВИЈЕТ ОКО НАС

Компонента: Истраживање свијета

Исходи и стандарди

Дијете ће бити у стању да:

Исход 1: Користи чула за посматрање и истраживање феномена и процеса у природи.

- ✓ илуструје главног јунака;
- ✓ илуструје идеје или оно што је била главна идеја;
- ✓ користи се различитим начинима графичке комуникације;
- ✓ пише своје име на цртежу, слици, илустрацији;
- ✓ тражи начин како некоме да напише писмо, поруку;
- ✓ разликује и „чита“ неколико саобраћајних знакова;
- ✓ „чита“ неке познате натписе (нпр. имена трговачких радњи које познаје и сл.);
- ✓ поставља питања о природи, промјенама и феноменима у природи;
- ✓ истражује трансформације у природи у непосредном окружењу (нпр. агрегатна стања воде, развој инсеката, раст биљке из сјеменке, животне циклусе животиња и биљака);
- ✓ описује очигледна својства конкретне природне појаве, живог бића;
- ✓ набраја елементарне услове неопходне за живот живих бића - ваздух, вода, свјетлост (топлота), храна, тло;
- ✓ описује очигледну временску појаву и услове који се мијењају с промјеном времена (нпр. вјетар, киша, снијег, облаци);
- ✓ објашњава начине како да буде сигуран/на у одређеним ситуацијама (нпр. ако је лоше вријеме, боравак на отвореном, боравак у затвореном...).

Исход 2: Доводи у везу себе, људе, биљке, животиње, предмете и појаве у природном окружењу у циљу разумијевања свијета у којем живи.

- ✓ опише видљиве дијелове тијела и наброји неке од елементарних функција дијелова тијела (показујући веће знање и поштовање према своме тијелу);
- ✓ коментарише промјене које запажа (нпр. овдје је нова зграда, прије није била);
- ✓ разликује дијелове дана повезујући их са властитим активностима;
- ✓ разликује јуче, данас, сутра, уз напредовање;
- ✓ исказује интерес о томе како се рађа дијете, зашто човјек умире итд;
- ✓ користи присјећање, фотографије, анегдоте, лично и породично искуство како би објаснило властити раст, развој и промјене;
- ✓ одабира одјећу и обућу у складу с временским приликама (нпр. за лутку, за себе...);
- ✓ описује функцију предмета, намјештаја, апарата, алата;
- ✓ разврстава ствари или слике ствари у кући/вртићу на основу сврхе коришћења (нпр. сапун у купатило, обућа у ходник, јастук у спаваћу собу...);
- ✓ препознаје пут од куће до вртића, реконструише слијед кретања;
- ✓ разликује природне и вјештачке изворе топлоте и набраја чему они служе;
- ✓ идентификује очигледне загађиваче ваздуха, тла, воде. опише видљиве дијелове тијела и наброји неке од елементарних функција дијелова тијела (показујући веће знање и поштовање према своме тијелу);
- ✓ коментарише промјене које запажа (нпр. овдје је нова зграда, прије није била);
- ✓ разликује дијелове дана повезујући их са властитим активностима;
- ✓ разликује јуче, данас, сутра, уз напредовање;
- ✓ исказује интерес о томе како се рађа дијете, зашто човјек умире итд;
- ✓ користи присјећање, фотографије, анегдоте, лично и породично искуство како би објаснило властити раст, развој и промјене;
- ✓ одабира одјећу и обућу у складу с временским приликама (нпр. за лутку, за себе...);
- ✓ описује функцију предмета, намјештаја, апарата, алата;
- ✓ разврстава ствари или слике ствари у кући/вртићу на основу сврхе коришћења (нпр. сапун у купатило, обућа у ходник, јастук у спаваћу собу...);
- ✓ препознаје пут од куће до вртића, реконструише слијед кретања;
- ✓ разликује природне и вјештачке изворе топлоте и набраја чему они служе;
- ✓ идентификује очигледне загађиваче ваздуха, тла, воде;

Исход 3: Користи информације из различитих извора о живој и неживој природи.	✓ расправља о доживљајима и догађајима, тражи више информација о томе; ✓ показује растућу способност прикупљања и биљежења (уз помоћ) података о појавама, живим и неживим бићима (нпр. у расправама, цртежима, на јутарњем састанку у вртићу када се биљежи какво је вријеме данас, колико сунчаних дана је било у току претходне седмице и сл.); ✓ категоризује живо и неживо у свом окружењу на основу карактеристика које могу посматрати (нпр. текстура, боја, величина, облик, температура, корисност, тежина); ✓ употребљава вјештине посматрања за изградњу свијести о биљкама и животињама, њиховим животним циклусима (нпр. рођење, старење, смрт) и основним животним потребама (нпр. ваздух, храна, свјетлост, одмор); ✓ описује односе између познатих биљака и животиња (нпр. гусјенице једу лишће); ✓ описује мјеста на којима живе познате биљке и животиње у блиском окружењу (нпр. град, паркови, поља, шуме); ✓ упоређује кретање уобичајених предмета у погледу брзине и смјера (нпр. бржи, најспорији, горе, доље, лијево, десно); ✓ користи вокабулар за супротно, компарацију, смјер;
Исход 4: Стиче компетенције за учење и рад.	✓ прави распоред свога времена (нпр. за игру, дружење, рутинске и/или конкретну одређену активност) и реализује га; ✓ планира активности и поставља правила на основу ранијих искустава; ✓ показује истрајност упркос суочавању са потешкоћама (нпр. настављајући започету активност); ✓ спроводи до краја започету активност (нпр. заврши што је започело); ✓ изрази оно што је научило, казује својим ријечима научени садржај; ✓ наброји и објасни шта је потребно током рада, игре; ✓ понавља показане активности без веће помоћи других; ✓ примјењује стечено знање у игри и активностима у вртићу и изван њега.

Компонента: Рјешавање проблема, критичко и креативно мишљење	
Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Осмишљава, испитује и примјењује нове идеје и теорије на основу претходних искустава и критичког односа према њима.	✓ поставља питања везана за властито интересовање и запажања (нпр. када су живјели диносауруси, зашто их данас нема...); ✓ упоређује и процјењује искустава, радње, догађаје; ✓ користи стечена искуства за изградњу нових; ✓ проналази више одговора/рјешења на питање/проблем, изазов; ✓ додјељује нову функцију и улогу познатом предмету, играчки, у игри; ✓ истражује функционалност ствари и идеја пропитујући односе и међусобне утицаје (нпр. показује интерес за алате, машине, апарате, жели да зна како функционишу...).
Исход 2: Препознаје узрочно-последичне везе и односе.	✓ доводи у везу односе и међусобне утицаје између функционалности предмета и људи (нпр. њихових идеја); ✓ препознаје узрок и посљедицу при манипулисању предметима; ✓ препознаје узрочно-последичне везе и односе експериментишући, путем покушаја и грешака; ✓ процјењује узрок и посљедицу путем систематизованих искустава, генерализацијом и предвиђањем (нпр. „Данас може пасти киша јер се небо наоблацило.“).
Исход 3: Примјењује стратегије дјеловања и размишљања укључујући се у различите животне ситуације и ситуације рјешавања проблема.	✓ покаже способност рјешавања проблема бирајући стратегију на интуитивном нивоу (нпр. посматрањем, погађањем, коришћењем методе покушаја и грешака, анализирањем, поређењем, тражењем образаца, класификацијом, планирањем, објашњавањем, дискусијом са другима, слушањем и тражењем информација); ✓ провјерава своју способност рјешавања проблема личне и социјалне природе самостално или уз помоћ и подршку; ✓ изграђује вјештине прихватања ризика и поступака који тренутно не доводе до рјешења (нпр. учење из грешке, ношење са неизвјесностима, предлагање алтернативних рјешења и слично); ✓ примјењује и користи машту и маштовите комбинације у рјешавању проблема; ✓ препознаје ко су помагачи у заједници (полицајац, ватрогасац...).

Компонента: Рана математичка писменост	
Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Истражује математичке структуре и користи моделе да би утврдио њихове односе.	✓ сортира, класификује предмете и материјале према својствима и употреби (боји, величини, облику, намјени итд.); ✓ групише ствари и објекте према заједничким особинама и начину организације (нпр. букет цвијећа, гомила лишћа, јато птица итд.); ✓ прави скуп предмета чији је број елемената мањи од 10, по задатом критеријуму; ✓ уочава сталност у промјени (нпр. схвата да величина збирке неких елемената остаје иста ма какав био начин на који је она представљена - почетак конверзације); ✓ упоређује количине, рјешава једноставне проблеме који се односе на количине; ✓ користи вокабулар којим се изражава мјерљиво својство предмета и појаве (нпр. дебело - танко, близу - далеко, мање - више - исто...).
Исход 2: Стиче примјенљиве математичке представе и концепте, користи их са сврхом, изражавајући се математичким језиком и симболима у различитим ситуацијама и активностима.	✓ броји до 30, по реду; ✓ броји количину очигледних елемената неког скупа; ✓ покаже који је број прије или после броја 2, 3, 4, 5, 6, 7; ✓ показује ко/шта је први, а ко/шта је последњи у низу, реду, разумије редне бројеве до 10; ✓ развија различите начине за просто математичко рачунање; ✓ препознаје симболе за бројеве; ✓ копира узорак или низ (цртајући, нижући по моделу); ✓ представља и рјешава познату проблемску ситуацију путем математичких модела; ✓ именује познате геометријске облике (круг, квадрат...); ✓ копира познате геометријске облике цртајући их; ✓ користи вокабулар којим се изражава вјероватноћа (нпр. можда, сигурно, никако, могуће, ако – онда, вјероватно, тачно - нетачно); ✓ разликује апоен од једне конвертибилне марке; ✓ одбројава вријеме (нпр. у игри жмурке, на сату, на календару...); ✓ користи оријентире у времену и простору (нпр. у дану, одређује мјесто и вријеме догађаја у односу на неки други догађај, оријентише се у простору једне странице, листа папира...); ✓ мјери према упутствима нестандартним мјерама те стандардним мјерама у игри или по упутствима.

Компонента: Наука и техника	
Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Посматра појаве у природном, материјалном, друштвеном свијету, свијету технике и уз искуствена сазнања утврђује законитости и везе.	✓ поставља питања везана за властити интерес и запажања; ✓ расправља о властитим предвиђањима, објашњењима и генерализује на основу прошлих и садашњих искустава; ✓ демонстрира да разумије да различити технолошки алати имају различиту употребу, укључујући преношење осјећања и идеја; ✓ прикупља информације из окружења и користи их за продубљивање интереса (нпр. проучава изглед инсеката у природном станишту, поставља о томе питања, тражи додатне информације у сликовници, енциклопедији...); ✓ посматра и описује облике живота биљака и животиња; ✓ анализира и описује карактеристичне особине одређене појаве; ✓ објашњава човјека као природно и социјално биће;
Исход 2: Показује компетенције за рану писменост из технологије у свакодневном животу, игри, учењу, раду, као и за представљање идеја.	✓ наводи примјере и начине на које се технологија може користити за рјешавање проблема; ✓ слиједи правила за безбједну употребу рачунара и других технолошких алата; ✓ користи се сложенијим конструкторским играчкама, склапа и конструише; ✓ склапа играчку по упутству и моделу; ✓ гради чврсту структуру у тродимензионалном формату (нпр. од дрвених елемената, жице, пластелина, необликованих материјала); ✓ користи сигурне и познате техничке уређаје и помагала за дјечију игру, забаву и учење (нпр. дигитални фотоапарат, зна да укључи и искључи рачунар...); ✓ повезује допринос људског рада и утицај технологије на рад и живот људи, као и на развој науке и друштва; ✓ користи сигурне компјутерске програме примјерене узрасту како би само цртало, моделовало, уређивало или бојило неки садржај;
Исход 3: Показује компетенције за рану писменост из науке.	✓ износи претпоставке и теорије о томе како функционишу појаве, феномени, предмети; ✓ разради пројекат са вршњацима користећи визуелне форме (нпр. израда вјетрењаче и проналажење начина за употребу, функционисање); ✓ користи једноставније симболе (универзалне и своје) како би представило појаву, однос, стање, феномен, особину, емоцију и слично; ✓ показује интерес за једноставне експерименте (нпр. наелектрисати балон од властиту косу и сл.).

УМЈЕТНОСТ И КУЛТУРА

Компонента: Стваралаштво и креативност

Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Препознаје основна изражајна средства у властитом и туђем стваралаштву и у умјетничким дјелима.	✓ разликује и именује све основне боје, неколико изведених, црну и бијелу; ✓ разликује цртеж, слику и скулптуру; ✓ именује различита ликовна средства (нпр. тачка, линија, боја...); ✓ наброји неколико музичких инструмената; ✓ разликује пјевање, свирање и слушање у музици; ✓ идентификује неколико музичких инструмената по изгледу и по звуку; ✓ придружује се заједничком музицирању; ✓ препознаје динамику као стимуланс за кретање; ✓ наводи имена ликова из филма/представе за дјецу и својим ријечима их описује; ✓ упоређује два облика на истој слици, двије композиције; ✓ упоређује разлике између лутке и глумца, цртежа и фотографије, плеса и музике и вербализује их; ✓ показује свијест о контрасту користећи плесне елементе (нпр. брзо - споро...); ✓ показује интерес да црта, да слика; ✓ изражава интерес за игру, ритам, музику, покрет, глуму, моделовање и плес; ✓ одабира и комбинује разне материјале у ликовном изражавању; ✓ осмишљава нове риме, приче, пјесмице; ✓ дизајнира изглед лутке за драмску игру и властити изглед; ✓ генерише властити допринос заједничким музичким играма, играма са покретом, играма улога и драмским играма;
Исход 2: Истражује и изражава се кроз различите начине властитог изражавања кроз умјетност, медије, технику.	✓ придружује се заједничком музицирању и играма с пјевањем; ✓ црта и слика по интензивном чулном, покретном и осјећајном доживљају; ✓ користи знања о основним изражајним средствима у властитом стваралачком изражавању; ✓ експериментише са мијешањем боја при сликању; ✓ експериментише са материјалима за израду креативних структура; ✓ опонаша, претвара се да је „неко други“ користећи се покретом, гласом, гестикулацијом, фацијалном експресијом; ✓ изражава своја и туђа осјећања, особине и стања на себи својствен начин различитим умјетничким средствима, укључујући емоције, интеракцију, покрет, симболе, идеје; ✓ користи умјетнички језик (цртање, сликање, вајање, драму, плес, покрет, музику, причање прича) за изражавање мисли, осјећања и идеја.

Исход 3: Ствара креације, рекомпонује, те предлаже идејна рјешења и иновације кроз различите начине изражавања.

- ✓ показује интерес за коришћење нових идеја, ствари, ријечи;
- ✓ реконструише, уноси измјене у познате приче, уводи личности које је само измислило па чак и мијења ток приче;
- ✓ експериментише са начинима изражавања идеја и значења путем различитих средстава и медија;
- ✓ комбинује различите материјале, технике и медије како би се креативно изразило;
- ✓ осмишљава улоге, сценарио и предлаже идеје.

Компонента: Друштвена улога умјетности и културе	
Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Учествоје у друштвеним и културно-умјетничким активностима и свечаностима.	✓ укључује се у обиљежавање празника; ✓ учествује у вртићким и породичним свечаностима; ✓ изрази интерес за учешће у јавним и спортским активностима; ✓ преузима свој дио одговорности у заједничким акцијама, наступима, такмичењима; ✓ препознаје властити допринос који даје у заједничким пројектима.
Исход 2: Процјењује умјетничке и културне појаве и догађања.	✓ просуђује свој креативни стваралачки рад по датим критеријумима; ✓ просуђује креативни стваралачки рад других по познатим критеријумима; ✓ показује интерес за одлазак у позориште, биоскоп, музеј, изложбу, дјечији фестивал; ✓ изражава свој емоционални доживљај умјетничког дјела; ✓ преприча својим ријечима импресије, доживљај о најмање два умјетничка и/или културна догађаја у којем је учествовало.
Исход 3: Утврђује значај и улогу културно-историјског наслеђа у обликовању властитога идентитета	✓ препозна најважније примјере културно-историјског наслеђа у непосредном окружењу; ✓ казује својим ријечима о примјерима културне баштине Босне и Херцеговине; ✓ препознаје важност очувања културне баштине Босне и Херцеговине; ✓ казује својим ријечима о другим културама и традицијама; ✓ показује интерес за народне приче и бајке, успаванке, загонетке, бројалице, традиционалне игре, ношњу.
Компонента: Естетске вриједности и знања о умјетности	
Исходи и стандарди	Дијете ће бити у стању да:
Исход 1: Препознаје важност естетских вриједности у свакодневном животу.	✓ препознаје лијепо у окружењу, природи, умјетничким и техничким производима, употребним предметима, стварима за свакодневну употребу; ✓ формира естетски доживљај и естетски укус кроз књижевност, поезију, вајарство, сликарство, архитектуру, плес и музику, пјевање, драмску и филмску умјетност.
Исход 2: Истражује умјетничка дјела и различите врсте умјетности у циљу стицања знања опште културе.	✓ препознаје врсте умјетности и умјетничка дјела с којима је у контакту; ✓ посједује знања о позоришту за дјецу; ✓ показује интерес за нове изазове, открића и чуђења.

Прилог 7: Стандарди квалитета рада васпитача (АПОСО, 2011, рев. 2018)

СТАНДАРД 1.				
Разумијевање конструктивистичке филозофије васпитања и образовања и основних принципа предшколског васпитања и образовања				
Опис стандарда:	Индикатори квалитета рада			
Васпитач разумије специфичности програма предшколског васпитања и образовања као ослоња у погледу програмске концепције и оријентације рада у предшколској групи, теоријски и практично је оспособљена за познавање и примјену дјечије игре, као најважнијег упоришта за развој учећих активности.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко
	1.1. Примјењује програм заснован на принципима и специфичностима рада с дјецом раног и предшколског узраста - поштовању дјететове личности, активном учењу, холистичком приступу развоју и планирању на принципима интегрисаног курикулума.			
	1.2. Познаје и уважава карактеристике развоја и учења дјеце на раном и предшколском узрасту.			
	1.3. Познаје теоријске ставове о дјечијем учењу и развоју и прати стручну литературу која се њима бави.			
	1.4. Примјењује активности које су засноване на игри и учењу, уз поштовање законитости развоја личности и развоја понашања.			
	1.5. Планира активности и садржаје у којима се покреће и подржава интелектуални развој, критичко мишљење и суђење, потпомажу афинитети и аспирације дјеце.			
	1.6. У свом дјеловању доводи у везу когнитивни развој и академска постигнућа дјеце са социо-емоционалним развојем и осталим аспектима развоја.			
	1.7. Подстиче дјецу да интуитивно и у природним ситуацијама упознају, експериментишу и откривају, анализирају и уопштавају уочене законитости којима су дорасли, охрабрују их на учење у складу с добним могућностима и очекивањима.			
	1.8. Осигурава услове у којима ће дјеца бити укључена и подржана у управљању ресурсима за учење (опремом, средствима и материјалима) у складу са њиховим могућностима.			
	1.9. Познаје, редовно процјењује и прати исходе учења, те учење и развојне потребе дјеце међусобно повезује и усклађује.			

1.10. Прикупља, одлаже и документује податке о промјенама у развоју и напретку дјеце.				
1.11. Подстиче дјечију аутономност и осјећај одговорности за поступке којима су дорасли.				
1.12. Подстиче интерперсоналне односе засноване на групној солидарности, емпатији, сарадњи и позитивним емоцијама.				
1.13. Познаје предности инклузивних и мјешовитих васпитних група, његује поступке и активности за размјену искустава, неформалне заједничке активности и доживљај вртића као повољног социјалног „микросистема“.				
1.14. Аутономна је личност у погледу планирања програмских активности и уређивања средине за учење, што подразумијева и одговорности за околности и поступке у осигуравању сигурности игре и учења током боравка у вртићу.				

СТАНДАРД 2.
Индивидуализација и диференцијација

Опис стандарда:	Индикатори квалитета рада				
Васпитач примјењује провјерене и ефикасне начине у избору и припреми учећих активности, које одговарају достигнућим нивоима развоја, могућностима и стиливима, те прилагођава своје поступке и методе рада.	Васпитач:	Доследно	Тонекад	Ријетко	Тримјер
	2.1. Омогућује сваком дјетету да се развија и сазнаје властитим темпом, а интересовања се богате и усмјеравају према вишим развојним нивоима култивисањем средине која највише одговара сазнајним потребама дјеце.				
	2.2. Поштује искуствено учење и пружа дјечи довољно прилика за богаћење и прерађивање животних искустава, за сазнавање о себи, другима, живом свијету и природи у непосредном окружењу.				
	2.3. Припрема активности које доприносе кооперативном учењу, развијању сарадничких односа у групи и кохезији групе.				
	2.4. Охрабрује дјецу да сама управљају игром и играчким активностима; постоје и поштују се изграђена правила за међусобне односе у групи, дужности и одговорности.				
	2.5. Планира довољан број варијација на активност, како би се задржала ангажованост дјеце и поставила пред њих нове изазове.				
	2.6. Планира, заједно са тимом стручњака и уз сарадњу са породицом, индивидуални развојни план за свако даровито дијете, дијете са сметњама и тешкоћама у развоју.				
	2.7. Поштује специфичности у развоју и учењу дјеце ослањајући се на теорије о вишеструким способностима.				

СТАНДАРД 3.

Посматрање, праћење дјете у складу са исходима развоја и учења

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач примјењује стручно и научно засноване поступке у праћењу развоја, уочавању позитивних тенденција у развоју предшколске дјече и индикатора промјена у развоју. Васпитач примјењује одговарајуће поступке и технике системског посматрања активности дјече, манифестација у понашању, прати развојне промјене и може их довести у везу са учећим активно-стима којима се дјелује на развојне промјене.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	3.1. Оспособљен је за вредновање исхода и благовремено откривање тенденција у развојним промјенама под утицајима педагошких мјера и поступака у оквиру васпитно-образовног рада.				
	3.2. Оспособљен је за примјену методолошких поступака који су у функцији увиђања манифестација и индикатора промјена у развоју, уз подршку стручних сарадника.				
	3.3. Користи различите технике посматрања, евидентирања и праћења дјечијег развоја и напретка.				
	3.4. Води дјечији портфолио, прикупља и сортира продукте и записе којима се могу аргументовано објаснити уочене развојне промјене, укључујући и „осјетљиве периоде развоја“.				
	3.5. Поставља циљеве на основу посматрања и праћења напретка дјече и развија план наредних активности с цијелом групом и план индивидуализованих активности.				
	3.6. Размјењује релевантне информације о посматрању и праћењу дјече са стручним особљем у установи и са родитељима, поштујући приватност података.				

СТАНДАРД 4. Партнерство с породицом и локалном заједницом					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач успоставља и развија различите форме партнерства с породицама, укључивањем родитеља и других чланова породице у васпитно-образовни процес и све аспекте рада у вртићу. Васпитач успоставља партнерство с локалном заједницом и реализује разноврсне активности, користећи се ресурсима локалне заједнице.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	4.1. Користи различите облике комуникације, сарадње и грађења партнерских односа породица и вртића.				
	4.2. Укључује родитеље у Васпитно-образовни рад у складу са исказаним афинитетима, на начин који доприноси заинтересованости за дјецу и њихове активности.				
	4.3. Његује дијалог с родитељима у свим аспектима сарадње.				
	4.4. Чини доступним информације о боравку и напретку дјетета у вртићу и документоване информације о уоченим развојним промјенама.				
	4.5. Развија културу међусобног поштовања и уважавања.				
	4.6. Пружа подршку родитељима у разумијевању васпитно-образовних утицаја које активности у вртићу имају на дијете.				
	4.7. Видно се поштује културна и духовна баштина окружења и васпитач охрабрује дјецу и родитеље да се укључе у догађаје и манифестације окружења као извора за богаћење процеса рада у групи.				
	4.8. У сарадњи са стручним сарадницима и родитељима иницира успостављање контаката с другим вртићима, школама, институцијама и организацијама у окружењу.				
	4.9. У сарадњи са стручним тимом и менаџментом установе иницира организацију пригодних манифестација у окружењу.				
	4.10. Познаје и ефикасно користи ресурсе локалне заједнице за учење и развој дјеце, у складу с потребама програма и аутономијом вртића.				
	4.11. Креира мале пројекте на основу којих се могу осигурати додатна искуства, средства и материјали од значаја за васпитно-образовни рад.				

СТАНДАРД 5.

Планирање на принципима интегрисаног курикулума

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Васпитач користи планирање као тимски процес заснован на принципима интегрисаног курикулума. Планирање произлази из развојно примјереног курикулума, а заснива се на игри као дјечијем природном облику учења; на праћењу и процјењивању развоја и особености напретка сваког дјетета, те на уважавању дјечијих интереса, потреба и развојних могућности и на подстицању нових развојних и учећих потреба.	Васпитач:				
	5.1. У процесу планирања дјелује тимски, укључујући дјецу, родитеље, колеге и стручне сараднике, уважавајући индивидуалне карактеристике дјеце и карактеристике групе дјеце с којом ради.				
	5.2. У глобални план и програм интегрише подучавање кључних компетенција на развојно примјерен начин.				
	5.3. Израђује планове засноване на принципима интегрисаног курикулума и циљевима који обухватају све аспекте дјечијег развоја.				
	5.4. Планира примјену различитих стратегија, метода, облика и техника рада у складу с постављеним циљевима и очекиваним исходима и на основу документованог опажања.				
	5.5. Прилагођава план и програм у складу са могућим непланираним ситуацијама, промјенама условима, дјечијим потребама и интересима и резултатима праћења развоја дјеце.				
	5.6. Планира игре и подстицајне активности, које се односе на холистички развој дјетета, користећи се различитим стратегијама у циљу обједињења континуитета дјечијих искустава.				
	5.7. Планира и уређује срединске услове за функционисање групе, са условима за слободно кретање у вртићу и остваривање контаката с другом дјецом.				
	5.8. Познаје когнитивне стилове учења и та сазнања користи у планирању активности с дјецом и у индивидуалном приступу у процесу учења кроз игру.				
	5.9. Спремна је одговорити на интересе и могућности дјеце са посебним потребама, тј. дјеце с потешкоћама у развоју и надарене дјеце, у смислу планирања различитих врста игара, активности и ресурса за учење.				
	5.10. Планира, заједно с тимом стручњака и у сарадњи с родитељима, индивидуални план за свако дијете с потешкоћама у развоју и индивидуални план за надарено дијете.				
	5.11. Врши евалуацију ради утврђивања ефикасности исхода и избора активности, из угла интереса и напредовања дјеце, на чему заснива следећи циклус планирања.				

СТАНДАРД 6.

Стратегија подршке развоју и учењу кроз игру

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач користи такве стратегије подршке развоју и учењу кроз игру које ће омогућити искуствено, контекстуално учење и учење с разумијевањем. Игра, као природан начин учења предшколског дјетета, полазиште је у процесу откривања, истраживања и рјешавања проблема непосредног дјечијег окружења. Такво учење ће подстакнути иновативност и креативност, повећати дјечији интерес за предмете и појаве непосредне стварности, те продужити вријеме учествовања у различитим врстама игара и активности, самостално или у сарадњи с вршњацима.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	6.1. Познаје и примјењује различите стратегије развоја и учења, поштујући карактеристике развоја дјетета и начине на који дјеца уче, дјелујући на све аспекте развоја.				
	6.2. Користи питања и активности које подстичу дјецу на самостално размишљање, закључивање и активирање виших мисаоних процеса.				
	6.3. Омогућује различите видове активног учења, првенствено оних који су засновани на игри.				
	6.4. Планира сигурно окружење за игру и учење, поштујући баланс између различитих врста активности и активности у затвореном и отвореном простору.				
	6.5. Подстиче дјецу на уочавање проблемских ситуација, на истраживање и проналажење различитих рјешења, те им помаже у доношењу закључака.				
	6.6. Повезује учење нових појмова и интегрише нова искуства и знања с дјечијим свакодневним животним ситуацијама.				
	6.7. Планира активности као процесе узајамног дјеловања у којем се учење одвија у интеракцији са одраслим, другом дјецом и разноврсним материјалима.				
	6.8. Охрабрује дјецу да у процесу учења користе различите ресурсе, да на сигуран начин користе доступне, развојно примјерене технологије.				
	6.9. Користи разноврсне пригодне ресурсе у процесу развоја дјеце, охрабрујући их да их и сами користе.				
	6.10. Подстиче дјецу да доносе одлуке, даје им прилику да врше избор и помаже им да схвате да постоје посљедице властитих избора.				
	6.11. Подстиче сарадничко учење у циљу размјене идеја у групи вршњака и долажење до заједничких рјешења, те развоја социјалних вјештина, које ће помоћи дјеци да изграде позитивне везе и сарадњу с другима.				
	6.12. Помаже дјеци у самопроцјени и постављању нових изазова.				

СТАНДАРД 7.

Креирање окружења за развој и учење кроз игру (социјално и физичко окружење)

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Васпитач креира климу повјерења и сарадње у процесу развоја и учења кроз игру, што је услов да се свако дијете осјећа прихваћено и добродошло и шаље поруку да се сваки појединац поштује и да је сваки члан групе дио заједнице. Пружањем сигурног окружења и поштовањем не само потреба него и права дјете, васпитач охрабрује дјетца да сарађују, да учествују у различитим активностима и да се упуштају у одређене ризике приликом учења. Васпитач ствара сигурно и стимулативно физичко окружење, које нуди развојно примјерене материјале, задатке и активности, те на тај начин подстиче дјечије учење кроз игру, самостално или групно истраживање, те размјену знања и искустава с другом дјецом и одраслим.	Васпитач:				
	7.1. Пружа могућност сваком дјетету да покаже и искористи своје потенцијале и гради позитивну слику о себи.				
	7.2. Ствара подстицајну атмосферу у којој се дјеца осјећају слободно и мотивисано да изразе своје идеје и мишљење.				
	7.3. Координира активностима групе дјеце која имају различита интересовања и склоности.				
	7.4. Слијед и ритам активности прилагођава потребама дјеце, не пожурје и не прекида активност.				
	7.5. Признаје право на грешке у дјеловању и мишљењу дјеце и то користи као добру прилику за нову расправу и нове углове гледања.				
	7.6. Користи примјерен хумор у комуникацији с дјецом, што утиче на веселу и релаксирајућу атмосферу.				
	7.7. Ствара климу у којој су дјеца слободна да гријеше и да на грешке гледају као на могућност за учење у дјеловању и мишљењу.				
	7.8. Ствара окружење за развој социјалних вјештина, омогућујући дјеци прихватање и међусобно разумијевање.				
	7.9. Помаже дјеци да разумију, именују и каналишу властите емоције.				
	7.10. Пружа дјеци помоћ и емоционалну подршку у условима његе и бриге о различитим дјечијим потребама.				
	7.11. Креира физичко окружење које је функционално, флексибилно, сигурно и лако се надзире, модификујући га у складу са дјечијим индивидуалним потребама и подручјима интересовања.				
	7.12. Организује центре активности који омогућују дјеци сигурно и слободно кретање и подстиче активно учење кроз игру и самостално одлучивање, нуди дјеци различите материјале и подстиче их да самостално бирају.				

	7.13. Обиљежава простор и материјале за дјецу разумљивим симболима што олакшава сналажење у простору, коришћењу и поспремању материјала и за развој предчиталачких способности.				
	7.14. Укључује дјецу и родитеље у одлучивање о естетици и организацији простора и материјала.				
	7.15. Излаже дјечије радове на одговарајућа мјеста, чиме се шаље порука о актуелностима у раду и у групи.				
	7.16. Информацијама, које се налазе на одговарајућим мјестима у радној соби, пружа материјалне доказе о процесу развоја и учења дјеце своје групе.				
	7.17. Користи и унапређује ресурсе вањског простора у сарадњи са тимом запослених, дјецом и родитељима.				
	7.18. Простор за одмор дјеце уређује тако да је пријатан и изгледом сличан кућном амбијенту, примјерен амбијенту предшколске институције.				

СТАНДАРД 8.

Примјена филозофије и вјештина квалитетне/ненасилне комуникације у васпитању (јасно изражавање и квалитетно слушање)

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Досљедно	Тонекад	Ријетко	Примјер
Васпитач примјењује основе квалитетне/ненасилне комуникације и теорије избора у свакодневном раду с дјецом, што доприноси креирању климе повјерења и сарадње те унапређењу квалитета односа с дјецом и дјеце међусобно.	Васпитач:				
	8.1. Користи језик позитивне акције и позитивним порукама којима се подстиче на активност (у обраћању дјечи, родитељима, колегама).				
	8.2. Користи правилни, стандардизован књижевни језик, избегавајући родне и друге стереотипе.				
	8.3. Аргументовано образлаже своје ставове, посебно у вези с могућим конфликтним ситуацијама (с дјецом, колегама, родитељима).				
	8.4. Успоставља контакт „очи у очи“ с дјететом, спуштајући се физички на ниво дјетета.				
	8.5. Усклађује невербалну комуникацију са вербалним исказом.				
	8.6. Примјењује вјештине квалитетне комуникације, јасно исказује осјећаје и потребе преузимајући одговорност за своје понашање.				
	8.7. Јасно исказује очекивања од других (дјеце, родитеља, колега).				
	8.8. Користи емпатију и активно слушање, поставља питања отвореног типа охрабрујући дијете за наставак разговора.				
	8.9. Показује разумијевање за понашање других без етикетирања и осуђивања, припрема активности које помажу дјечи да опажају и да се изражавају без осуђивања и етикетирања.				
	8.10. Припрема активности које помажу дјечи да вјежбају парафразирање и емпатско слушање.				
	8.11. Припрема активности које помажу дјечи да богате рјечник осјећаја, да их препознају код себе и других и да о њима разговарају.				
	8.12. Промовише и подржава развој комуникацијских вјештина код дјеце, користећи свакодневне ситуације и облике комуникације.				
	8.13. Користи вјештине ненасилне комуникације и заштитног понашања.				

СТАНДАРД 9.

Уважавање различитости и демократски принципи

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач промовише и примјењује вјештине ненасилне комуникације као и принципе теорије избора и заштитног понашања и тиме доприноси афирмацији дјете (јачању позитивне слике), разумијевању и уважавању других и другачијих те развоју одговорности која је у основи демократије.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер праксе
	9.1. Осјетљив је на потребе и интересе дјете, породица, радних колега и других.				
	9.2. Афирмативно говори о различитостима и помаже дјетци да развијају позитиван став према различитостима (разлике као богатство).				
	9.3. Припрема активности које охрабрују дјетцу да се опходе према другима са уважавањем и прихватањем других и другачијих.				
	9.4. Охрабрује дјетцу, родитеље и колеге да изразе своје мишљење и учествују у процесу доношења одлука.				
	9.5. Охрабрује дјетцу да трагају за конструктивним начинима задовољења потреба.				
	9.6. Припрема активности које помажу дјетци да боље разумију своје понашање и понашање других.				
	9.7. Подстиче дјетцу на уочавање проблемских ситуација, на истраживање и проналажење различитих рјешења те им помаже у доношењу закључака.				
	9.8. Заједно с дјецом дефинише правила понашања у групи, помаже им да разумију важност поштовања правила и посљедице кршења.				

СТАНДАРД 10.
Тимски рад

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач, примјеном вјештина квалитетне комуникације и заштитног понашања, доприноси развоју сарадничких односа у тиму, јасном дефинисању и расподјели задатака те фокусирању на процес рада (што доприноси и развоју установе и промоцији предшколског васпитања и образовања).	Васпитач:	Доследно	Тонекад	Ријетко	Примјер
	10.1. Користи заштитна понашања која доприносе квалитетној комуникацији и сарадњи (подржавање саговорника, охрабривање на изношење ставова и идеја, активно слушање, прихватање различитости, вјеровање у саговорникове способности, поштовање саговорникове личности, преговарање о разликама).				
	10.2. Конструктивно рјешава проблемске ситуације фокусирајући се на проблем, а не на особу.				
	10.3. Флексибилан је у прихватању позитивних промјена у васпитно-образовном раду.				
	10.4. Отворен је за прихватање нових идеја, иницијатива, приступа и информација које могу допринијети унапређењу васпитно-образовног рада.				
	10.5. Ефикасно ради и доприноси развоју вртића/институције.				

СТАНДАРД 11.

Унапређење квалитета и континуирани професионални развој

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Васпитач континуирано анализира властиту праксу и унапређује своје компетенције, како би достигао и одржао квалитет у професији у складу с промјењивим захтјевима савременог свијета; Васпитач се укључује у активности у вртићу, локалној заједници и шире, како би допринијео унапређењу квалитета и промовисао значај квалитетног раног образовања за свако дијете.	Васпитач:				
	11.1. Користи све могућности и прилике за цјеложивотно учење у функцији унапређења васпитно-образовног рада и свог професионалног развоја.				
	11.2. На основу прикупљених доказа промишља, процјењује и евалуира свој рад и у складу с тим мијења и унапређује своју праксу.				
	11.3. Биљежи и у портфолију документује своје напредовање у складу с постављеним циљевима.				
	11.4. Зна да изврши самопроцјену потреба за професионалним развојем, припреми лични план професионалног развоја заснован на самопроцјени и спољашњој процјени.				
	11.5. Своје професионалне одлуке заснива на стручним и научним аргументима, на потребама и постављеним циљевима за дјецу.				
	11.6. Прати и информише се о актуелностима и истраживањима из своје струке, реализује акциона истраживања уз подршку и помоћ колега, стручњака и институција.				
	11.7. Успоставља и одржава добре професионалне односе с колегама, размјењује информације и искуства, стручну литературу, даје и прихвата савјете и пружа подршку у рјешавању проблема.				
	11.8. Активно учествује у свим активностима професионалног усавршавања унутар вртића и установе.				
	11.9. Користи све могућности учешћа и активно учествује у професионалним активностима изван вртића и установе (учешће на стручним и научним скуповима, на пројектима, истраживањима, у активностима стручних удружења, размјеном искуства с колегама из других васпитно-образовних установа).				
	11.10. Користи професионалне стандарде за самоевалуацију у раду и планирању даљег професионалног развоја.				

СТАНДАРД 12. Професионална етика и одговорност					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Васпитач професионално извршава све своје обавезе прописане законима и правилницима и у свакој прилици се понаша у складу са етичким принципима, штитећи достојанство струке и права сваког дјетета.	Васпитач:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	12.1. Заступа права сваког дјетета и породице у складу са важећим законодавним оквиром, Конвенцијом о правима дјетета и другим релевантним конвенцијама.				
	12.2. Дјелује и иступа у најбољем интересу дјетета, породица и интересу предшколског васпитања и образовања.				
	12.3. Познаје и поштује законе у вези са предшколским васпитањем, и образовањем и подзаконске акте установе у којој ради.				
	12.4. Познаје права и обавезе у вези са радним мјестом, радом и радним обавезама, одговорно их испуњава.				
	12.5. У професионалном и јавном дјеловању се понаша и опходи тако да доприноси поштовању и угледу професије коју заступа.				
	12.6. Поштује и штити права на приватност података.				
	12.7. Предузима кораке да заштити свако дијете од нечињења и активности које угрожавају поштовање, понижавајуће су, опасне, воде ка искориштавању, застрашивању, емоционално су штетне или физички опасне.				
	12.8. Уважава различитости и односи се према сваком дјетету и породици једнако, без обзира на њихов социо-економски статус, националну или вјерску припадност, развојне способности и др.				
	12.9. Штити дјецу од дискриминације, било да им се ускраћују права, дају привилегије или их се искључује из програма и активности с обзиром на њихову расу, етничку припадност, религију, пол, национално поријекло, језик, способности, друштвени статус, понашање или увјерења њихових родитеља.				

ПРИЛОГ 8: Стандарди квалитета рада педагога у предшколским установама (2011, рев. 2018)

СТАНДАРД 1. Планирање, праћење и евалуација васпитно-образовног рада.				
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада			
Педагог, у сарадњи с тимом, осигурава квалитетан и ефикасан васпитно-образовни рад, пружа стручну помоћ васпитачима и учествује у процесу планирања, праћења и евалуације свих аспеката васпитно-образовног рада у складу са стандардима и развојним циљевима. Одговоран је за евалуацију програма васпитно-образованог рада и вредновање васпитно-образовних резултата.	Педагог:	Доследно	Понекад	Ријетко
	1.1. Посједује знања о савременим тенденцијама у педагогији и основним принципима и филозофији на којима се заснива систем предшколског васпитања и образовања.			
	1.2. Као члан тима ²⁵ осигурава да је васпитно-образовни рад заснован на релевантним научним теоријама и истраживањима и да пружа прилике за развој пуних потенцијала сваког дјетета.			
	1.3. Непосредно учествује у изради свих планова и програма који се раде на нивоу предшколске установе.			
	1.4. Познаје прописани курикулум и помаже васпитачима у процесу планирања интегрисаног курикулума заснованог на исходима учења и развоја.			
	1.5. Непосредно се ангажује на томе да су курикулум и активности у установи/вртићу у складу с праксом усмјереном на дијете;			
	1.6. Анализира извјештаје екстерног вредновања васпитно-образовног рада и установе и предлаже мјере за унапређење;			
	1.7. Спроводи процес самоевалуације појединих подручја рада установе као члан тима, пише извјештај на основу резултата самоевалуације и предлаже мјере за план побољшања рада;			
	1.8. Координира тимом за професионални развој васпитача на нивоу установе и учествује у доношењу плана за ову област;			
	1.9. Савјетује чланове стручног актива установе у доношењу плана рада;			
	1.10. Прати и документује васпитно-образовни рад у установи/вртићу, дајући повратне информације, додатне идеје за рад и унапређење квалитета;			

²⁵ Тим установе чине: представници васпитача и стручних сарадника, руководиоци установе, родитељи и представници друштвене заједнице

	1.11. Прати педагошке иновације те подстиче и подржава васпитаче у процесу увођења савремених и ефикасних васпитно-образовних метода и стратегија у раду с дјецом и породицама;				
	1.12. Врши евалуацију програма васпитно-образовног рада, даје препоруке и учествује у изради развојног плана;				
	1.13. У процес праћења и евалуације укључује васпитаче и родитеље, припремајући различите упитнике, фокус-групе и слично.				
	1.14. Даје инструкције васпитачу ментору у изради плана стручног оспособљавања приправника.				

СТАНДАРД 2. Праћење напредовања дјече и стручна помоћ у раду с дјецом.					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Досљедно	Понекад	Ријетко	Примјер
Педагог пружа стручну подршку и савјетодавну помоћ васпитачима и родитељима у праћењу и анализи напредовања те осигуравању услова за развој сваког дјетета.	Педагог:				
	2.1. Учествоје у тиму на осигурању оптималних услова за игру, учење и развој дјече.				
	2.2. Познаје и користи различите инструменте, методе и технике за праћење напредовања дјече, утемељене на очекиваним исходима развоја и учења и индивидуалним карактеристикама и потребама сваког дјетета.				
	2.3. Упознаје васпитаче са овим инструментима како би препознали/пратили постављене исходе и напредовање дјече.				
	2.4. Предлаже различите методе и технике подршке за развој и учење дјече.				
	2.5. Посматра, прати и у сарадњи са васпитачима, врши анализу развоја и напредовања дјетета, према потреби, сагледавајући дијете у целини и фокусирајући се на могућности дјетета за даљи развој.				
	2.6. Даје стручно мишљење и препоруке васпитачима и породицама у вези с развојем, учењем и потребама појединог дјетета.				
	2.7. Осигурава да сви васпитачи као и сви родитељи имају правовремене и релевантне информације у вези с развојем, учењем и потребама дјече.				
	2.8. Доноси план и програм подршке дјечи на нивоу васпитно-образовне установе, у сарадњи са васпитачима, родитељима и осталим стручним сарадницима.				
	2.9. Израђује индивидуални развојни план за дјецу с потешкоћама у развоју и даровиту дјецу, у тиму са васпитачима и другим стручним сарадницима.				
	2.10. Прати напредовање дјече за коју је израђен индивидуални развојни план, заједно са васпитачем и другим стручним сарадницима.				
	2.11. Предлаже мјере и пише извјештај о напредовању дјече с потешкоћама у развоју и даровите дјече.				
	2.12. Пружа помоћ и подршку васпитачима и родитељима када је у питању заједничка брига за добробит и напредовање дјетета с потешкоћама у учењу и развоју, налазећи, заједно са управом вртића, потребне професионалне и друге ресурсе.				

СТАНДАРД 3.
Партнерство с породицом и заједницом

Опис стандарда	Опис стандарда	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Педагог развија и реализује активности и програме којим се унапређује сарадња и развија партнерство са породицама дјеце и друштвеном заједницом.	Педагог:				
	3.1. Прави стратегију и развија план сарадње и изградње партнерства с породицама и друштвеном заједницом, заједно са стручним тимом установе.				
	3.2. Развија и моделује односе узајамног повјерења и поштовања, уважавајући све породице без обзира на поријекло, социо-економски статус, националну и вјерску припадност, омогућујући да се све породице осјећају добродошлим.				
	3.3. Пружа стручну подршку родитељима дјеце која имају потешкоће у развоју и учењу.				
	3.4. Помаже васпитачима да развију и унапређују планове рада на сарадњи и комуникацији с породицама, пружајући им стручну помоћ.				
	3.5. Обавља информативни и савјетодавни рад с породицама тијесно сарађујући са васпитачима и другим стручним сарадницима.				
	3.6. Организује различите едукативне активности за породице у складу с њиховим потребама и потребама вртића/установе (радионице, брошуре, предавања и др.).				
	3.7. Информише, помаже и ствара услове да се родитељи организују и укључе у рад васпитно-образовне установе и вртића.				
	3.8. Потпомаже организацију и рад савјета родитеља дајући своје стручне сугестије и помоћ, када је то потребно.				
	3.9. Води евиденцију о раду с породицама и чува повјерљивост података.				
	3.10. Упознаје родитеље са важним документима о заштити дјеце.				
	3.11. Сарађује са институцијама у заједници од значаја за васпитно-образовни рад, помаже у планирању коришћења ресурса заједнице.				

СТАНДАРД 4.
Унапређење квалитета и стручно усавршавање

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Педагог доприноси унапређењу квалитета васпитно-образованог рада и помаже васпитачима у процесу стручног усавршавања и изради личног плана професионалног развоја. Педагог упознаје друге са савременим кретањима и достигнућима педагошке теорије и праксе. Педагог се стручно усавршава, рефлектује и анализира свој рад.	Педагог:				
	4.1. Помаже васпитачима у припреми васпитно-образовног рада.				
	4.2. Помаже васпитачима да анализирају и унапређују властити рад (вршећи увид у њихов рад на основу предвиђених процедура и стандарда).				
	4.3. Посјеђује и прати активности васпитача и дјеце, даје јасну и конструктивну повратну информацију васпитачима о квалитету активности, те даје приједлоге за њихово унапређење.				
	4.4. Врши вредновање квалитета рада васпитача у складу са стандардима квалитета.				
	4.5. Савјетује васпитаче у доношењу плана рада и заједно са стручним тимом анализира могућности за унапређење квалитета васпитно-образовне праксе.				
	4.6. Израђује план стручног усавршавања у установи/вртићу.				
	4.7. Прати, води евиденцију и анализира резултате и ефекте стручног усавршавања васпитача и даје приједлоге за унапређење.				
	4.8. Организује и/или реализује различите облике стручног усавршавања за васпитаче засноване на процјенама потреба и интересовањима (радионице, семинаре и др.).				
	4.9. Помаже васпитачима да добију адекватне информације о различитим могућностима за стручно усавршавање на нивоу установе, заједнице и шире.				
	4.10. Сарађује с другим организацијама, институцијама и експертима који могу допринијети унапређењу професионалних компетенција запослених у установи.				
	4.11. Помаже васпитачима да развију индивидуални план стручног усавршавања пратећи најновију стручну литературу и узимајући у обзир најновија стручна и научна достигнућа.				
	4.12. Приређује различите инструменте за процјену и самопроцјену квалитета на нивоу васпитно-образовне установе у циљу његовог унапређивања.				
	4.13. Познаје европске трендове у васпитању и образовању и прати савремена кретања и достигнућа у педагошког теорији и пракси.				

4.14. Упознаје друге са савременим кретањима и достигнућима у педагошкој теорији и пракси и европским трендовима у васпитању и образовању.				
4.15. Прави приказе пројеката, резултата истраживања, стручне литературе и о томе информише колеге.				
4.16. Припрема презентације и реферате и учествује на различитим стручним скуповима, семинарима и конференцијама.				
4.17. Објављује радове у стручним часописима, зборницима и сл. и врши акциона и друга истраживања и анализе које доприносе унапређењу праксе.				
4.18. Анализира властити рад и прави развојни план усавршавања, води професионални портфолио у којем документује свој рад и напредовање.				
4.19. Сарађује са другим колегама - педагозима на различитим пројектима и активностима у вези са стручним усавршавањем.				
4.20. Планира, реализује и/или учествује у различитим пројектима намијењеним унапређењу ефеката и резултата васпитно-образовне праксе.				
4.21. Познаје минимално један страни језик.				

СТАНДАРД 5.
Професионализам и етика

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Педагог професионално извршава све своје обавезе прописане законима и правилницима и у свакој прилици се понаша у складу са етичким принципима штитећи достојанство струке и права сваког дјетета.	Педагог:	Досљедно	Тонекад	Ријетко	Примјер
	5.1. Познаје законе и дјелује у складу с њима, с подзаконским актима који се односе на васпитање и образовање, као и актима и правилима установе у којој ради.				
	5.2. Осигурава заштиту права сваког дјетета и породице у складу с Конвенцијом о правима дјетета и другим релевантним конвенцијама и декларацијама.				
	5.3. Штити права сваког дјетета од онога што му може угрозити сигурност, здравље или прилике за развој и учење.				
	5.4. Поштује и штити право на приватност података о дјечи и породицама.				
	5.5. У свакој прилици се понаша и опходи тако да доприноси поштовању и угледу професије коју заступа не злоупотребљавајући свој положај за стицање властите користи или промоције.				
	5.6. Оспособљен је за рад у мултикултуралном окружењу.				

СТАНДАРД 6. Тимски рад, клима и комуникација					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Досљедно	Понекад	Ријетко	Примјер
Педагог креира позитивну климу, тимски рад и добре односе. Комуницира с различитим групама и индивидуалцима с уважавањем, јасно и увиђавно.	Педагог:				
	6.1. Креира инклузивну климу и културу у васпитно-образовној установи осигуравајући да се свако дијете и породица осјећају добродошлим, прихваћеним и да је сваком дјетету осигурано остваривање права на квалитетан васпитање и образовање.				
	6.2. Осигурава прилике да се сва дјеца (и одрасли) у вртићу међусобно упознају, сарађују и уче једни од других.				
	6.3. Познаје подручје демократског грађанства и људских права.				
	6.4. Опходи се према сваком дјетету, њиховим родитељима и запосленим у институцији с уважавањем, без обзира на њихов социо-економски статус, националну и вјерску припадност, пол, способности и др.				
	6.5. Пружа подршку васпитачима и родитељима у процесу рјешавања проблема, моделује конструктивно и ненасилно рјешавање проблема и сукоба.				
	6.6. Подстиче и његује тимски рад и заједничко рјешавање проблема у свакој ситуацији.				
	6.7. Активно слуша, цијени и уважава сугестије и мишљење васпитача, родитеља и представника заједнице у вези с радом институције, планирањем, реализацијом и евалуацијом програма.				
	6.8. Реагује на потребе и захтјеве других и одговара правовремено на јасан, дјелотворан и сензибилан начин у писаној и усменој форми.				
	6.9. Препознаје утицај културе на стилове комуницирања и са сензибилитетом реагује на културолошке разлике.				
	6.10. Уважава професионални и људски интегритет и достојанство сваке особе.				
	6.11. Препознаје и јавно промовише резултате свих запослених те ствара прилике за заједничко прослављање успјеха подстичући сарадњу умјесто такмичења.				
	6.12. У свим формалним и неформалним ситуацијама служи као модел понашања и комуникације, обављајући своје обавезе са ентузијазмом.				

СТАНДАРД 7.

Промоција предшколског васпитања и образовања и предшколске установе

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Педагог предшколске установе дјелује у заједници промовишући рано и предшколско васпитање и образовање, као и саму установу.	Педагог:	Досљедно	Тонекад	Ријетко	Примјер
	7.1. Познаје поступке пријаве на програме Европске уније.				
	7.2. Ангажује се у различитим акцијама у заједници и шире којима се заговара и промовише право сваког дјетета на квалитетно образовање од рођења.				
	7.3. Заузима се за укључивање представника заједнице и јавности у пружању подршке дјечи и вртићу и стварању опште позитивне климе у цијелој заједници када су у питању потребе све дјеце предшколског узраста и њихових породица.				
	7.4. Подстиче акције у заједници како би се пружила подршка дјечи и породицама и створило окружење које подржава развој дјеце (паркови, библиотеке, позориште и др.).				
	7.5. Промовише рад установе и информисе заједницу о резултатима рада као и о потребама дјеце и вртића у актуелном тренутку и будућности.				
	7.6. Пружа стручну помоћ и подршку у развијању различитих програма у заједници којим би се осигурао већи обухват дјеце институционалним предшколским васпитањем и образовањем.				

ПРИЛОГ 9: Стандарди квалитета рада психолога у предшколским установама (АПСОС, 2020)

СТАНДАРД 1.1.					
Праћење напредовања дјеце, пружање стручне помоћи васпитачима и/или родитељима/старатељима идиректан или индиректан рад с дјецом					
Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Тримјер психолога
Психолог у предшколској установи пружа непосредну подршку, усмјеравање и праћење цјеловитог психофизичког развоја сваког дјетета, његових развојних и академских постигнућа. Овај задатак је у фокусу рада психолога и када непосредно ради с дјецом, као и када је ангажован у раду с родитељима/ старатељима, васпитачима, стручним сарадницима, руководиоцима и с другим особљем предшколске установе. Психолог помаже васпитачима и родитељима/старатељима у праћењу, анализи напредовања и осигуравању услова за цјеловит развој сваког дјетета, пружајући им стручну помоћ и савјетујући. Психолог је ангажован у савјетодавно-инструктивном раду с родитељима/старатељима и/или васпитачима и превентивно-корективном раду с дјететом или дјецом, организованом на непосредан или посредан начин.	Психолог, у раду с дјецом:				
	1.1.1. Осигурава заштиту права сваког дјетета и породице у складу с Конвенцијом о правима дјетета и другим релевантним конвенцијама и декларацијама.				
	1.1.2. Штити свако дијете од онога што му може угрозити сигурност, здравље или прилике за развој и учење.				
	1.1.3. Промовише поштовање различитости, толеранцију и недискриминацију.				
	1.1.4. Доприноси развоју оптималног амбијента за очување физичког и менталног здравља и достојанства сваког дјетета и запосленог, градећи подстицајну климу и културу предшколске установе у заједничком раду с особљем предшколске установе.				
	1.1.5. Учествоје у стварању услова за планирану подршку развоју емоционалних, когнитивних и социјалних компетенција дјеце како би се омогућило адекватно подстицање васпитно-образовног рада.				
	1.1.6. Предлаже различите методе и технике подршке за развој и учење дјеце.				
	1.1.7. Процењује и прати психички развој и напредовање дјетета у појединим развојним областима (емоционални, социјални, когнитивни, моторички развој), користећи релевантне психолошке инструменте, почевши од уписа у предшколску установу током периода адаптације, као и у посљедњој години боравка у вртићу пред упис у први разред основне школе.				
1.1.8. Реализује непосредни рад с дјецом, планира подршку и прати њихово напредовање.					

1.1.9. Учествоје у праћењу примјене индивидуалног плана подршке, уколико је постављен, заједно са члановима тима. ²⁶				
1.1.10. Примјењује различите методе савјетовања и комуникације у раду с дјецом (индивидуално, групно) у складу с процјенама потреба.				
1.1.11. Познаје и користи различите инструменте, методе и технике за праћење напредовања дјецe, засноване на исходима учења и индивидуалним карактеристикама и потребама сваког дјетета.				
1.1.12. Идентификује потешкоће ²⁷ које утичу на развој, односе и постигнућа појединог дјетета, предлаже мјере за њихово превазилажење, учествује у њиховом спровођењу и у евалуацији исхода.				
1.1.13. Учествоје у препознавању дјецe с тешкоћама у развоју ²⁸ и даровите дјецe, као и њихових потреба; учествује у изради индивидуалног плана заједно с осталим члановима стручног тима и васпитачима и прати напредовање дјецe за коју је израђен индивидуални план; предлаже мјере и учествује у писању извјештаја о напредовању дјецe с тешкоћама у развоју и даровите дјецe заједно с васпитачем и другим стручним сарадницима.				
1.1.14. Посјеђује васпитне групе и прати васпитно-образовни рад, прати климу, групну динамику, односе, учешће дјецe, те опсервира дјецу с којом ради индивидуално (њихово понашање, постигнуће, уклопљеност у групу), као и прилагођавање дјецe с тешкоћама у развоју и даровите дјецe.				
1.1.15. Учествоје у развијању и реализацији превентивних и савјетодавних програма/ активности за дјецу, прије свега у области превенције свих облика насиља, злостављања и занемаривања, превенцији ризичних понашања, затим програма за развијање толеранције, емпатије, ненасилног рјешавања сукоба.				

²⁶ Тим установе чине: представници васпитача и стручних сарадника, руководиоца установе, родитеља и представника друштвене заједнице.

²⁷ Потешкоће које испољава дијете 1) које је током трудноће, порођа или након порођа имало неке ризичне факторе (нпр. пријевремена рођена дјеца, тежак пород), 2) које је било или је још увијек изложено неким неповољним околишним утицајима (нпр. болест у породици, одсуство једног родитеља/старатеља, различити животни догађаји који мијењају породично функционисање) или 3) дијете које по својим карактеристикама показује значајније разликовање у односу на дјецу у групи (нпр. спорији моторички развој, изразито живахно дијете). Потешкоће пролазног карактера могу испољавати и дјеца која су у 4) развојном раскорак између властитих потреба и могућности (нпр. специфичне развојне фазе у трећој и шестој години с појачаним негативизмом и одупирањем) као и 5) дјеца која су доживјела стресна и/или трауматска искуства (нпр. боравак у болници, пресељење, губитак члана породице).

²⁸ Дјеца с тешкоћама у развоју – дјеца с урођеним или стеченим стањима организма која према својој природи захтијевају посебан стручни приступ како би се омогућило изражавање и развој сачуваних способности, а тиме и што квалитетнији живот. У дјецу с тешкоћама у развоју убрајају се: дјеца оштећеног вида, дјеца оштећеног слуха, дјеца с поремећајима говорно-гласовне комуникације, дјеца с промјенама у личности условљеним органским чиниоцима или психозом, дјеца с поремећајима у понашању, дјеца с моторичким оштећењима, дјеца са смањеним интелектуалним способностима, дјеца с аутизмом, дјеца с вишеструким тешкоћама у развоју, дјеца са здравственим тешкоћама и неуролошким оштећењима (дијабетес, астма, болести срца, алергије, епилепсија и сл.).

	1.1.16. Препознаје знакове насиља у породици и поступа у складу са законским процедурама као и протоколима прописаним од надлежних образовних власти (министарства образовања и/или педагошког завода).				
	1.1.17. Спроводи интервенције у кризи на индивидуалном нивоу, на нивоу група и нивоу предшколске установе, уколико за њима постоји потреба.				
	1.1.18. Идентификује који су још облици подршке и услуга доступни дјеци у локалној заједници и контактира стручњаке из одговарајућих установа да дјеци осигурају исте.				
	1.1.19. Води евиденцију о раду с дјецом и чува повјерљивост података.				

СТАНДАРД 1.2.

Праћење напредовања дјете, пружање стручне помоћи васпитачима и/или родитељима/
старатељима и директан или индиректан рад с дјецом

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер психолога
Психолог у сарадњи са стручним тимом установе пружа особљу стручну помоћ ради осигуравања квалитетног васпитно-образовног рада, учествује у процесу планирања, праћења и евалуације свих аспеката рада у вртићу у складу с постављеним стандардима и развојним циљевима. Од психолога се очекује да доприноси оптималној организацији рада и реализацији циљева планирања и програмирања, а у интересу оптималног развоја, напредовања и постигнућа сваког дјетета.	Психолог, у раду с родитељима:				
	1.2.1. Организује и спроводи различите едукативне активности које се тичу индивидуалних и развојних потреба дјете, потреба родитеља/старатеља, као и породице као цјелине и потреба предшколске установе (радионице, брошуре, предавања и др.).				
	1.2.2. Информише и савјетује родитеље/старатеље у циљу стицања вјештина за успјешно подстицање способности и постигнућа дјетета, а на основу процјене потреба и интересовања, примјењујући индивидуални и групни рад.				
	1.2.3. Савјетује и обучава родитеља/старатеља за рад с дјететом код куће (у случају дјете која показују потешкоће и одступања или у ситуацијама када родитељ/старатељ препознаје да му је усмјеравање потребно), прати и евалуира реализацију овог облика рада.				
	1.2.4. Омогућује свим родитељима/старатељима да имају правовремене и адекватне информације у вези са развојем и потребама дјете, као и о раду вртића и могућностима укључивања у рад предшколске установе.				
	1.2.5. Обавјештава, подстиче и помаже родитељима/старатељима да се организују и укључе у рад васпитно-образовне установе и вртића, стварајући позитивне услове за њихово активно учешће у животу и раду предшколске установе, подстичући изградњу партнерства између породице и установе.				
	1.2.6. Укључује родитеље/старатеље у различите активности које се реализују на нивоу установе и/или вртића.				
	1.2.7. Укључује родитеље/старатеље у евалуацију рада вртића и израду развојног плана уз уважавање њихових потреба, идеја и мишљења.				

	1.2.8. Информише родитеље/старатеље о додатним облицима подршке у предшколској установи и заједници, на основу идентификације потреба њихове дјеце.				
	1.2.9. Прикупља релевантне податке о развоју и условима живота дјеце од родитеља/старатеља, води евиденцију о раду с породицама и чува повјерљивост података.				
	1.2.10. Упознаје родитеље/старатеље на почетку године са протоколима о поступању у случајевима насиља.				

СТАНДАРД 1.3.

Праћење напредовања дјете, пружање стручне помоћи васпитачима и/или родитељима/
старатељима и директан или индиректан рад с дјецом

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Достљиво	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог у сарадњи са стручним тимом установе пружа особљу стручну помоћ ради осигуравања квалитетног васпитно-образовног рада, учествује у процесу планирања, праћења и евалуације свих аспеката рада у вртићу у складу с постављеним стандардима и развојним циљевима. Од психолога се очекује да доприноси оптималној организацији рада и реализацији циљева планирања и програмирања, а у интересу оптималног развоја, напредовања и постигнућа сваког дјетета.	Психолог, у раду с васпитачима и другим особљем предшколске установе:				
	1.3.1. Сарађује са члановима стручног тима и васпитачима на изради следећих планова: (а) плана сарадње с родитељима/старатељима, (б) плана савјетодавних разговора с дјецом, (ц) плана рада с даровитом дјецом, као и на (д) планирању превентивних програма (на примјер, сузбијање насиља у предшколској установи, болести овисности), (е) изради индивидуалног развојног образовног програма за дјецу с тешкоћама у развоју те (ф) програма за дјецу из осјетљивих друштвених група.				
	1.3.2. Процењује потребе за обукама и учествује у њиховом извођењу или организовању, у сарадњи с осталим стручним сарадницима и васпитачима.				
	1.3.3. Реализује различите едукације с васпитачима као што су радионице, савјетовања, обуке.				
	1.3.4. Савјетује васпитаче о психолошким принципима које треба узети у обзир приликом рада с дјецом (стратегиије за ефикасно управљање групом дјеце, стратегии организовања и управљања временом, стратегии разрјешавања конфликта и развоја сарадње).				
	1.3.5. Савјетује васпитаче како да подстичу развој когнитивних, социјалних, емоционалних, језичких и моторичких (крупна и фина моторика) компетенција дјеце.				
	1.3.6. Континуирано сарађује с васпитачима и прати постигнућа дјеце, а у односу на то планира и осмишљава наредне кораке у васпитно-образовном раду.				
	1.3.7. Помаже васпитачима да развију и унапређују планове рада и комуникацију с породицама пружајући им стручну помоћ.				
	1.3.8. Савјетује васпитаче и колеге приправнике о стратегијама ефикасне комуникације с дјецом, родитељима/старатељима и с васпитачима.				

	1.3.9. Упознаје васпитаче на почетку године с протоколима о поступању у случајевима насиља.				
	1.3.10. Учествује и доприноси процесима самоевалуације предшколске установе и самоевалуације васпитача.				
	1.3.11. Подстиче и унапређује ефикасну комуникацију у групама, предшколској установи, као и с партнерима установе.				
	1.3.12. Осмишљава и припрема дидактичка средства у сарадњи с педагогом и васпитачима, у циљу што ефикаснијег подстицања cjеловитог развоја дјеце.				

СТАНДАРД 2.

Учешће у планирању и програмирању те помоћ у организацији и реализацији васпитно-образовног рада

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог у сарадњи са стручним тимом установе пружа особљу стручну помоћ ради осигуравања квалитетног васпитно-образовног рада, учествује у процесу планирања, праћења и евалуације свих аспеката рада у вртићу у складу с постављеним стандардима и развојним циљевима. Од психолога се очекује да доприноси оптималној организацији рада и реализацији циљева планирања и програмирања, а у интересу оптималног развоја, напредовања и постигнућа сваког дјетета.	Психолог:				
	2.1. Разумије филозофију и основне принципе предшколског васпитања и образовања.				
	2.2. Познаје законитости развоја, развојне и индивидуалне карактеристике дјеце у различитим узрастима и могућа одступања од очекиваног правца развоја.				
	2.3. Познаје прописани курикулум и помаже васпитачима у процесу планирања интегрисаног курикулума заснованог на исходима учења.				
	2.4. Осигурава да васпитно-образовни рад у вртићима буде заснован на релевантним научним теоријама и истраживањима и да осигурава прилике да свако дијете развије своје пуне потенцијале; подстиче васпитаче и друге стручне сараднике да користе научне теорије и едукује их уколико је потребно.				
	2.5. Свјесно дјелује на начин да су курикулум, као и све активности у вртићу, у складу с праксом усмјереном на дијете.				
	2.6. Учествоје у стварању годишњег програма предшколске установе, посебно у оним дијеловима који се тичу програма за свеукупан развој дјеце и професионалног развоја васпитача.				
	2.7. Учествоје у праћењу и анализи напредовања и постигнућа све дјеце, евалуира напредак и предлаже корекције планова.				
	2.8. Учествоје у креирању, реализацији, праћењу и евалуацији програма помоћи и подршке дјечи с потешкоћама те предлаже потребне корекције.				
	2.9. Пружа подршку и помоћ при изради и реализацији програма те прати и анализира напредак и постигнућа дјеце, дјеце с тешкоћама, као и даровите дјеце и дјеце из специфичних социјалних контекста (из специфичних група, маргинализованих, социоекономски депривираних) те предлаже корекције уколико су потребне.				

	2.10. Прати и документује васпитно-образовни рад у вртићу, дајући васпитачима повратне информације те додатне идеје за рад и унапређење.				
	2.11. Прати иновације те подржава и подстиче васпитаче у процесу увођења савремених и ефикаснијих васпитно-образовних метода и стратегија у раду с дјецом и породицама с посебним нагласком на развој емоционалних, социјалних и когнитивних компетенција дјеце.				
	2.12. Планира и развија психоедукативне активности за родитеље/старатеље.				
	2.13. Планира и развија психоедукативне активности за васпитаче, васпитаче приправнике и приправнике стручне сараднике у сарадњи с педагогом и другим члановима стручног тима.				
	2.14. Израђује планове и програме свог рада (мјесечне, годишње), у складу с развојним планом предшколске установе.				

СТАНДАРД 3.

Праћење и вредновање васпитно-образовног рада у предшколским установама и научно-истраживачки рад из ове области

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог доприноси унапређењу свих аспеката квалитета рада, у циљу осигуравања оптималног развоја, напредовања и постигнућа сваког дјетета, на начин да учествује, али и иницира и креира истраживања и праћења васпитно-образовног рада у предшколској установи, као и његово вредновање.	Психолог:				
	3.1. Иницира, осмишљава и реализује праћења и научна истраживања васпитно-образовног процеса, као и напредовања развоја и учења дјеце.				
	3.2. Проналази, примјењује, прилагођава и креира различите инструменте чија је намјена праћење развоја дјетета, као и вредновања напретка те обрађује и интерпретира добивене податке.				
	3.3. Доприноси процесу самоевалуације предшколске установе, дефинисању мјера унапређења развоја и учења дјеце и квалитета предшколске установе, као и праћењу ефеката дефинисаних мјера.				
	3.4. У процес праћења и евалуације укључује васпитаче и родитеље/старатеље, припремајући различите инструменте, фокус-групе и слично, користећи квантитативну и квалитативну методологију психолошких истраживања.				
	3.5. Учествоје у изради пројеката, извјештава о њиховом напредовању и резултатима евалуације.				
	3.6. Учествоје у истраживачким пројектима установе у којој ради, као и других установа које се баве развојем и образовањем дјеце и младих.				
	3.7. Усавршава се континуирано у областима овог стандарда укључујући се у програме стручног усавршавања у овим областима.				
	3.8. Укључује се у домаће и међународне пројекте из области развојне и школске психологије/ психологије образовања.				
	3.9. Похађа стручне и научне скупове, релевантне за рад психолога у предшколским установама и учествује у њиховом раду.				
	3.10. Израђује и ажурира документацију коју користи (планови, дневник рада, досјеи дјеце) те прикупља и на одговарајући начин чува и осигурава заштиту материјала који садржи личне податке о дјец и породицама.				

СТАНДАРД 4.1.

Изградња партнерства и сарадничког односа с родитељима/старатељима, запосленима у предшколској установи, другим предшколским установама, надлежним институцијама, организацијама и удружењима у заједници

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог развија и реализује активности и програме којима се унапређује сарадња и развија партнерство с породицама дјеце, запосленима у предшколској установи, другим предшколским установама, надлежним установама, организацијама и удружењима у друштвеној заједници, у циљу оптималног развоја потенцијала сваког дјетета, као и у циљу повећања доступности предшколског васпитања и образовања дјеце и истицања значаја предшколског васпитања и образовања у периоду раног развоја.	Психолог, у процесу изградње партнерства и сарадње са родитељима/старатељима:				
	4.1.1. Прави стратегију и развија план рада и изградње партнерства с породицама на нивоу предшколске установе заједно са стручним тимом институције.				
	4.1.2. Развија и моделује односе узајамног повјерења и поштовања уважавајући све породице, без обзира на поријекло, социо-економски статус, националну и вјерску припадност, осигуравајући да се све породице осјећају добродошле.				
	4.1.3. Уважава професионални и људски интегритет и достојанство сваке особе.				
	4.1.4. Препознаје утицај културе на стилове комуницирања и са сензибилитетом реагује на културолошке разлике.				
	4.1.5. Осигурава да сви родитељи/старатељи имају правовремене и адекватне информације у вези с развојем и потребама дјеце, као и о раду вртића и могућностима укључивања у рад предшколске установе.				
	4.1.6. Информише, помаже и ствара услове да се родитељи/старатељи организују и укључе у рад васпитно-образовне установе и вртића.				
	4.1.7. Подстиче и усмјерава учешће родитеља/старатеља у животу и раду предшколске установе и развоју партнерства породице и установе.				
	4.1.8. Укључује родитеље/старатеље у различите активности које се реализују на нивоу установе и/или вртића.				
	4.1.9. Упознаје родитеље/старатеље с важним документима о заштити дјеце.				
	4.1.10. Организује различите едукативне активности за породице у складу с њиховим потребама и потребама вртића/установе (радионице, брошуре, предавања и др.).				
	4.1.11. Пружа стручну подршку родитељима/старатељима дјеце која имају потешкоће у развоју и учењу, креирајући индивидуалне планове у сарадњи с родитељима/старатељима и усмјерава и прати њихову реализацију у оквиру рада у предшколској установи, као и у раду који се одвија у кућним условима дјетета, када је то потребно.				

	4.1.12. Пружа стручну подршку родитељима/старатељима дјеце с тешкоћама у развоју, као и даровите дјеце и дјеце из осјетљивих социјалних група, укључујући их у креирање, реализацију и евалуацију специфичних индивидуалних планова у сарадњи с другим члановима тима и васпитачима.				
	4.1.13. Отворен је за сугестије, идеје и мишљења родитеља/старатеља, уважавајући их када је то могуће.				
	4.1.14. Ствара простор за изградњу сарадничких односа с родитељима/старатељима, свјестан да је заједнички рад најефикаснији начин подстицања цјелокупног развоја дјетета и отклањања потешкоћа уколико их дијете испољава.				
	4.1.15. Помаже и ствара услове да се породице повежу и упознају те прилагоде и укључе у заједницу.				

СТАНДАРД 4.2.

Изградња партнерства и сарадничког односа с родитељима/старатељима, запосленима у предшколској установи, другим предшколским установама, надлежним институцијама, организацијама и удружењима у заједници

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог развија и реализује активности и програме којима се унапређује сарадња и развија партнерство с породицама дјеце, запосленима у предшколској установи, другим предшколским установама, надлежним установама, организацијама и удружењима у друштвеној заједници, у циљу оптималног развоја потенцијала сваког дјетета, као и у циљу повећања доступности предшколског васпитања и образовања дјеце и истицања значаја предшколског васпитања и образовања у периоду раног развоја.	Психолог, у процесу изградње партнерства и сарадничког односа с другим предшколским установама, надлежним институцијама, организацијама и удружењима у друштвеној заједници:				
	4.2.1. Ствара и одржава сарадњу с психолозима и запосленима из других установа (образовних, здравствених, социјалних, установа за професионалну оријентацију, запошљавање, сигурност) у циљу повећања доступности одговарајуће услуге за дијете, породицу и слично, укључујући и дјецу с посебним образовним потребама и њихове породице.				
	4.2.2. Сарађује с комисијом за усмјеравање дјеце с посебним потребама, ресурсним центром, здравственим установама, центром за социјални рад, установама и НВО који пружају услуге, интервенције и подршку дјетету.				
	4.2.3. Сарађује с високошколским установама, осигуравајући студентима који се школују за будућа занимања васпитача и стручних сарадника у предшколским установама за практичан рад и учење, у циљу чвршћег повезивања теоријских и практичних сазнања и вјештина, као и усвајања вриједносног система значајног за остваривање образовних исхода високошколских установа, али и будући професионални рад дипломираних студената.				
	4.2.4. Води и одговорно чува евиденцију о сарадњи и информацијама које размјењује.				
	4.2.5. Препознаје и проналази организације с којима предшколска установа може да развија пројекте за унапређење развоја и постигнућа дјеце, као и васпитача и предшколске установе у цјелини те успоставља сарадњу.				
	4.2.6. Сарађује с медијима у циљу промовисања предшколске установе у цјелини, као и улоге и функције психолога.				

	4.2.7.Ангажује се у различитим акцијама у заједници и шире којима се заговара и промовише право сваког дјетета на квалитетно образовање од рођења.				
	4.2.8.Подстиче акције у заједници како би се пружила подршка предшколској дјеци и њиховим породицама и створило окружење које подржава развој дјеце (паркови, библиотеке, позоришта, дјечија игралишта, спортски терени и др.).				
	4.2.9.Пружа стручну помоћ и подршку у развијању различитих програма у заједници којима би се осигурао већи обухват дјеце предшколским васпитањем и образовањем и подршка дјеци и породицама (обавезан вид и други краћи облици васпитно-образовног рада).				

СТАНДАРД 5.1.

Континуирано стручно усавршавање и унапређење квалитета властитог рада и рада других ангажованих у предшколској установи

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог помаже васпитачима приправницима, као и искуснијим васпитачима, психолозима приправницима и другим стручним сарадницима у процесу професионалног развоја тако што организује и реализује различите облике стручног усавршавања и помаже им да анализирају властити рад и поставе развојне циљеве. Психолог ради на властитом стручном усавршавању, рефлектујући и анализирајући свој рад. Такође упознаје друге са савременим кретањима и достигнућима психолошке теорије и праксе. Од психолога се очекује да познаје, прати и показује отвореност за увођење европске димензије у васпитање и образовање, у сарадњи с руководиоцем и другим члановима стручног тима.	Психолог, у процесу пружања континуиране помоћи и подршке у стручном усавршавању других:				
	5.1.1. Упознаје васпитаче са савременим токовима из својих области рада, континуирано пратећи стручну и научну литературу.				
	5.1.2. Подстиче и реализује различите облике размјене информација и подучавања васпитача и особља предшколске установе о новим тенденцијама у образовним политикама, с посебним нагласком на развој емоционалних, социјалних и когнитивних компетенција дјете.				
	5.1.3. Предлаже одређене облике стручног усавршавања особља предшколске установе, а на основу процјене и изражених потреба.				
	5.1.4. Помаже васпитачима да анализирају и унапређују властити рад (прати рад на основу стандарда и чек-листе, анализира документацију васпитача).				
	5.1.5. Даје васпитачу јасну и сврсисходну повратну информацију и заједно с васпитачем поставља оствариве циљеве и дефинише начине мјерења ефекта.				
	5.1.6. Организује и/или реализује различите облике стручног усавршавања за васпитаче, засноване на процјенама потреба и интересовањима (радионице, семинари и др.).				
	5.1.7. Сарађује с другим организацијама, институцијама и експертима који могу допринијети унапређењу професионалних компетенција запослених у установи.				
	5.1.8. Прати и анализира резултате и ефекте стручног усавршавања васпитача и промјене у пракси те даје приједлоге унапређења.				
	5.1.9. Помаже васпитачима да добију адекватне информације о различитим могућностима за стручно усавршавање на нивоу вртића, заједнице и шире.				
	5.1.10. Помаже васпитачима да развију индивидуални план стручног усавршавања.				

СТАНДАРД 5.2.

Континуирано стручно усавршавање и унапређење квалитета властитог рада и рада других ангажованих у предшколској установи

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог помаже васпитачима приправницима, као и искуснијим васпитачима, психолозима приправницима и другим стручним сарадницима у процесу професионалног развоја тако што организује и реализује различите облике стручног усавршавања и помаже им да анализирају властити рад и поставе развојне циљеве. Психолог ради на властитом стручном усавршавању, рефлектујући и анализирајући свој рад. Такође упознаје друге са савременим кретањима и достигнућима психолошке теорије и праксе. Од психолога се очекује да познаје, прати и показује отвореност за увођење европске димензије у васпитање и образовање, у сарадњи с руководиоцем и другим члановима стручног тима.	Психолог, у континуираном раду на властитом професионалном усавршавању:				
	5.2.1. Познаје права и обавезе у вези с радом у установи и одговорно их и на вријеме испуњава.				
	5.2.2. У свакој прилици се понаша и опходи тако да доприноси поштовању и угледу професије коју заступа, не злоупотребљавајући свој положај за стицање властите користи или промоције.				
	5.2.3. Прати савремена кретања у психолошкој теорији и пракси препознајући важност цјеложивотног учења.				
	5.2.4. Анализира властити рад и прави план усавршавања.				
	5.2.5. Сарађује с другим колегама на различитим пројектима и активностима у вези са стручним усавршавањем.				
	5.2.6. Укључује се у домаће и међународне пројекте из области развојне и школске психологије/ психологије образовања.				
	5.2.7. Похађа стручне скупове, семинаре и друге облике стручног усавршавања те учествује у њиховом раду.				
	5.2.8. Припрема презентације и реферате те учествује у различитим стручним скуповима и конференцијама.				
	5.2.9. Стручно се усавршава из различитих области психологије (психологије личности, социјалне, клиничке, психотерапије, организацијске психологије) у циљу што адекватнијег препознавања потреба дјетета као и пружања што адекватнијег стручног третмана који је дјетету потребан.				
	5.2.10. Посједује основно знање о психотерапији у раду с дјецом и ефикасним психотерапијским техникама.				

5.2.11. Похађа едукације које се тичу препознавања и поступања у случајевима насиља над дјецом и међувршњачког насиља.				
5.2.12. Прави приказе пројеката, резултата истраживања, стручне литературе и о томе информише колеге;				
5.2.13. Израђује и ажурира документацију о свом професионалном развоју (води развојни и професионални портфолио у којем документује свој рад и напредовање).				
5.2.14. Познаје и додатно се усавршава у стицању сазнања потребних за пријављивање на програме Европске уније.				
5.2.15. Познаје и додатно се усавршава у подручју демократског грађанства и људских права.				
5.2.16. Познаје и континуирано се информише о европским трендовима у васпитању и образовању.				
5.2.17. Оспособљен је и додатно се оспособљава за рад у мултикултуралном окружењу.				
5.2.18. Познаје минимално један страни језик.				
5.2.19. Оспособљен је за усмјеравање дјеце и професионалаца друштвеној одговорности.				

СТАНДАРД 6.

Тимски рад, клима и комуникација у предшколској установи

Опис стандарда	Индикатори квалитета	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Психолог у предшколској установи доприноси креирању позитивне климе и културе установе, изградњи тимског рада и успостављању сарадничких односа с васпитачима, стручним сарадницима и другим запосленима тако што ствара заједницу која учи и његује јасну и предусретљиву комуникацију. Психолог уважава професионални и лични интегритет и достојанство свих, без обзира на њихов статус и социјални контекст којем припадају.	Психолог:				
	6.1. Креира инклузивну климу и културу, осигуравајући да се свако дијете и породица осјећају добродошло и прихваћено и да је сваком дјетету осигурано остваривање права на квалитетно васпитање и образовање.				
	6.2. Осигурава прилике да се сва дјеца и одрасли у вртићу међусобно упознају, сарађују и уче једни од других.				
	6.3. Пружа подршку васпитачима у процесу рјешавања проблема, показује разумијевање и моделује конструктивно и ненасилно рјешавање проблема и сукоба.				
	6.4. Подстиче и његује тимски рад и заједничко рјешавање проблема у свакој ситуацији.				
	6.5. Активно слуша и уважава сугестије и мишљење васпитача, родитеља/старатеља и представника заједнице у вези с радом установе, планирањем, реализацијом и евалуацијом програма.				
	6.6. У свим формалним и неформалним ситуацијама служи као модел понашања и комуникације, предано и посвећено обављајући своје обавезе.				
	6.7. Реагује на потребе и захтјеве других и одговара правовремено на јасан, дјелотворан и сензибилан начин, у писаној и усменој форми.				
	6.8. Препознаје и јавно промовише резултате свих запослених те ствара прилике за заједничко прослављање успјеха, подстичући сарадњу умјесто такмичења.				
	6.9. Познаје основе управљања људским ресурсима и примјењује их по потреби у циљу доприноса изградњи тима и креирања позитивне климе.				
	6.10. Активно учествује у стварању околине у којој се поштују, подржавају и уважавају дјеца, заједно с другим запосленим.				
	6.11. Учествује и конструктивно доприноси раду стручних тијела у предшколској установи.				

Прилог 10: Стандарди квалитета рада логопеда у предшколској установи (АПОСО, 2020)

СТАНДАРД 1. Планирање и реализација логопедског рада					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
	Логопед:	Последно	Понекад	Ријетко	Примјер
Логопедски рад, тј. прегледи дјеце, обављају се у складу с годишњим програмом рада установе и годишњим програмом рада логопеда, али се могу организовати и у складу с процјеном логопеда и стручног тима установе.	1.1. Учествоје у изради годишњег програма рада установе с основним задатком приједлога свих активности усмјерених на превенцију, детекцију и рехабилитацију говорно-језичких поремећаја дјеце.				
	1.2. Израђује годишњи програм рада логопеда.				
	1.3. Учествоје у раду комисије за пријем дјеце у установу.				
	1.4. Учествоје у раду тима који обрађује документацију за пријем дјеце у установу.				
	1.5. Учествоје у изради индивидуалног едукацијског плана рада за дијете.				
	1.6. Планира, организује и реализује систематске логопедске прегледе дјеце.				
	1.7. Учествоје у одабиру и, по потреби, адаптацији одговарајуће просторије и материјала за рад.				
	1.8. Планира и реализује активности сарадње с родитељима/старатељима.				
	1.9. Планира и реализује различите радионице, предавања, округле столове и др.				
	1.10. Планира и реализује активности сарадње с другим установама и организацијама.				

СТАНДАРД 2.
Рад логопеда с дјецом

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
	Логопед:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
У предшколским установама логопед се базира на рад с дјецом на опсервацији, превенцији, дијагностици и третману говорно - језичких поремећаја, поремећаја комуникације и поремећаја гутања. Благовременим препознавањем свих врста и облика ових поремећаја, логопед ће одмах предузети планске активности правовремене рехабилитације који ће допринијети правилном развоју дјетета.	2.1. Спроводи превенцију, дијагностику, рехабилитацију потешкоћа вербалне и невербалне комуникације оралног и/или писаног језика.				
	2.2. Формира досје дјетета и ради на документацији.				
	2.3. Спроводи иницијалну процјену за дјецу која су први пут обухваћена прегледом.				
	2.4. Конструира логопедску анамнезу.				
	2.5. Анализира другу достављену документацију.				
	2.6. Утврђује говорни статус: преглед комплетне анатомије и функције говорних органа, статус фонације и гласа, статус артикулације, сегменти и супрасегменти организованости говора, језички статус, дјелимичну процјену сензорних функција; утврђује комуникацијски статус и статус способности гутања.				
	2.7. Примјењује одговарајући дијагностички материјал у сврху процјене комплетног говорно-језичког статуса дјетета и развоја психомоторичких способности.				
	2.8. Пише налаз и мишљење логопеда (који обавезно садржи логопедску дијагнозу).				
	2.9. Планира, одређује и спроводи стимулативни програм за дјецу с говорно-језичким поремећајима, поремећајима комуникације и поремећајима гутања.				
	2.10. Базира програм рада на јаким странама дјете и вјерује да свако дијете има потенцијал за напредак.				
	2.11. Спроводи превентивно-корективни рад у групи.				
	2.12. Реализује редовне логопедске прегледе уписане дјете.				
	2.13. Реализује прегледе комуникацијског, говорно-језичког развоја и статуса гутања дјете.				
	2.14. Разумије и узима у обзир чињенице да дјеца имају различита искуства, способности, таленте, претходна знања и вршњачко-групну интеракцију засновану на језику, култури и породичној традицији.				

СТАНДАРД 3.

Изградња партнерства с васпитачима, стручним сарадницима и руководством

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
У предшколским установама логопед активно сарађује са свим колегама из установе, члановима стручног тима, стручњацима из сродних дисциплина из установе и изван ње. У процесу ове сарадње и изградње партнерства највећи дио се односи на сарадњу с васпитачима и другим стручним сарадницима (психолог, педагог, социјални радник и др.).	Логопед:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	3.1. Пружа помоћ и подршку при планирању и реализацији различитих активности планираних годишњим програмом рада.				
	3.2. Пружа подршку и помоћ при одабиру или изради дидактичког материјала.				
	3.3. Пружа подршку и помоћ у реализацији васпитно-образовног процеса с дјецом која имају неки облик говорно-језичких поремећаја.				
	3.4. Пружа подршку и помоћ у реализацији васпитно-образовног процеса с дјецом с било којом врстом тешкоћа у развоју.				
	3.5. Пружа подршку и помоћ у изради и реализацији индивидуалног едукацијског плана рада.				
	3.6. Пружа подршку и помоћ у јачању капацитета васпитача и других учесника васпитно-образовног процеса за препознавање и адекватан приступ дјечи с говорно-језичким и другим развојним тешкоћама (предавања, радионице и сл.).				
	3.7. Пружа подршку и помоћ у транзицијском периоду преласка у школу дјетета с потешкоћама говорно-језичке комуникације или потешкоћама уопште.				

СТАНДАРД 4.
Изградња партнерства с родитељима/старатељима

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Сарадња логопеда са родитељима/старатељима и изградња партнерства у предшколској установи је континуиран и непрекидан процес састављен од различитих активности које за циљ имају максималну укљученост родитеља/старатеља у процес рехабилитације говора и језика дјеце која су укључена у третман, али и активности усмјерених ка превенцији, информисаности, едукацији, савјетовању родитеља/старатеља.	Логопед:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
		4.1. Пружа помоћ и подршку при планирању и реализацији различитих активности планираних годишњим програмом рада.			
		4.2. Пружа подршку и помоћ при одабиру или изради дидактичког материјала.			
		4.3. Пружа подршку и помоћ у реализацији васпитно-образовног процеса с дјецом која имају неки облик говорно-језичких поремећаја.			
		4.4. Пружа подршку и помоћ у реализацији васпитно-образовног процеса с дјецом с било којом врстом тешкоћа у развоју.			
		4.5. Пружа подршку и помоћ у изради и реализацији индивидуалног едукацијског плана рада.			
		4.6. Пружа подршку и помоћ у јачању капацитета васпитача и других учесника васпитно-образовног процеса за препознавање и адекватан Приступ дјечи с говорно-језичким и другим развојним тешкоћама (предавања, радионице и слично).			
		4.7. Пружа подршку и помоћ у транзицијском периоду преласка дјетета с потешкоћама говорно - језичке комуникације или потешкоћама уопште (нпр. при преласку из вртића у основну школу).			

СТАНДАРД 5.

Стручно усавршавање логопеда у предшколској установи

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Као и у свакој другој установи или сектору у којем ради, логопед запослен у предшколској установи има обавезу континуиране професионалне надоградње, стручног усавршавања и рада на јачању свих личних капацитета како би на најбољи начин одговорио професионалним изазовима на које наилази у свом раду. Послодавац је обавезан омогућити стручно усавршавање логопеда.	Логопед:				
	5.1. Усавршава знање, прати и примјењује најновија научна достигнућа из подручја рада с дјецом с говорно-језичким поремећајима и другим тешкоћама у развоју, пратећи стручну литературу, кроз учешће на семинарима, округлим столовима, конференцијама и другим стручним скуповима.				
	5.2. Спроводи и презентује истраживања из подручја логопедије; објављује стручне, научне или истраживачке радове у различитим часописима, зборницима и слично.				
	5.3. Израђује или учествује у изради или прилагођавању инструмената за процјену говорно-језичког развоја у својој пракси.				
	5.4. Континуирано стиче, проширује и продубљује своја стручна знања и знања из других области у циљу унапређивања логопедске праксе, а све у интересу дјеце и њиховог оптималног развоја.				
	5.5. Активно учествује у активностима професионалног развоја у предшколској установи као што су радионице, предавања, округли столови, огледне и угледне активности и слично.				
	5.6. Континуирано ради на унапређењу професионалних односа с колегама, размјени искустава и савјетовању.				
	5.7. Учествоје у професионалним активностима изван установе кроз размјену искустава с колегама из других установа као што су конференције, семинари, пројекти, истраживања, студијске посјете, чланство у стручним удружењима и слично.				
	5.8. Континуирано евалуира свој рад, спроводи анализе и предлаже мјере за унапређење рада.				

Прилог 11: Стандарди квалитета рада едукативних рехабилитатора у предшколској установи (АПОСО, 2020)

СТАНДАРД 1. Планирање и реализација логопедског рада					
Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Тримјер
Едукатор-рехабилитатор је теоријски и практично упознат с карактеристикама развоја дјетета предшколског узраста, типичним и атипичним развојем, специфичним методама рада и третманом дјеце с потешкоћама у развоју. Поред овог, упознат је с програмима рада у васпитно-образовној установи те принципима инклузивног образовања.	Едукатор – рехабилитатор:				
	1.1. Познаје прекретнице у развоју дјетета предшколског узраста.				
	1.2. Познаје процедуре за процјену когнитивних способности, говорно-језичких способности, социо-емоционалног развоја, организованости психомоторике.				
	1.3. У сарадњи с васпитачима и родитељима/старатељима врши процјену јаких страна, сметњи и тешкоћа у психомоторичком развоју дјетета.				
	1.4. Зна написати налаз и мишљење едукатора-рехабилитатора.				
	1.5. У раду полази од нивоа способности и карактеристика дјетета уважавајући карактеристике учења дјеце ране доби.				
	1.6. Зна да одреди стимулативни програм за све сегменте развоја.				
	1.7. Познаје специфичне методе рада у раду с дјецом с потешкоћама у развоју и методе рада с типичном дјецом.				
	1.8. Поштује дјететову личност те примјењује холистички приступ.				
	1.9. Спроводи едукативно-рехабилитацијске третмане.				
	1.10. Спроводи превентивно-корективни рад.				
	1.11. Уређује простор који је подстицајан, у активностима су присутни материјали примјерени развојним могућностима дјетета.				
	1.12. Прикупља и евалуира податке о дјечи.				
	1.13. Доприноси стварању услова за укључивање и ангажовање дјетета у свим сегментима живота примјереним дјететовом узрасту и укључивању у инклузивну групу.				

СТАНДАРД 2.

Планирање рада, припремање материјала и простора за рад

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Едукатор-рехабилитатор планира и припрема годишњи програм рада, индивидуални програм рада, материјал и простор за рад с дјецом с потешкоћама у развоју те припрема програм рада с групом вршњака којој припада дијете с тешкоћама у развоју. Планира и припрема рад с родитељима/ старатељима те рад с интерним и екстерним сарадницима.	Едукатор – рехабилитатор:				
	2.1. Учествоје у изради годишњег програма рада установе за предшколско васпитање и образовање.				
	2.2. Израђује и планира оперативни годишњи програм свог рада према условима радног мјеста.				
	2.3. Планира и израђује мјесечни и седмични програм рада за рад с дјецом с тешкоћама у развоју.				
	2.4. Учествоје у припремама програма рада с групом вршњака којој припада дијете с тешкоћама у развоју.				
	2.5. Планира, израђује и спроводи индивидуалне едукацијске и рехабилитацијске програме.				
	2.6. Учествоје у изради специјализованих програма за дјецу (плес, гимнастика, енглески језик и сл.).				
	2.7. Учествоје у одабиру превентивних програма.				
	2.8. Учествоје у изради индивидуалног транзицијског програма рада.				
	2.9. Планира и реализује активности сарадње с родитељима/старатељима.				
	2.10. Планира вођење документације о раду с дјецом, другим сарадницима и родитељима/старатељима.				
	2.11. Припрема и документује индивидуални и групни рад.				
	2.12. Планира и реализује активности сарадње с другим установама и организацијама.				
	2.13. Учествоје у вредновању установе и предлаже мјере за побољшање рада с дјецом с потешкоћама у развоју.				

СТАНДАРД 3.

Праћење напредовања, стручна подршка и помоћ, креирање подстицајног окружења за дјецу са и без тешкоћа у развоју

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Едукатор-рехабилитатор поштује индивидуалност дјетета и примјењује стандардизоване и нестандардизоване скале процјене како би утврдио развојни статус дјетета, примијенио специфичне методолошке принципе и стратегије у раду с дјецом, пратио и биљежио напредак дјеце. Сагледава садашње и будуће интересе и потребе дјетета који су детерминисани развојним процесима.	Едукатор – рехабилитатор:				
	3.1. Приступа сваком дјетету индивидуално, упознаје јаке стране дјетета и презентује их на тимском састанку како би их могли подстицати и други чланови тима.				
	3.2. Користи разне ресурсе како би дјеци приближио занимање едукатора-рехабилитатора.				
	3.3. Спроводи иницијалну процјену развоја дјетета које показује одступања у развоју примјеном стандардизованих и нестандаризованих скала процјене, опсервације.				
	3.4. Користи различите инструменте за процјену и праћење напредовања дјеце засноване на развојним нормама дјеце карактеристичне за одређени узраст.				
	3.5. Размјењује прикупљене резултате с родитељима/старатељима, васпитачима и другим релевантним структурама у складу са захтјевима о заштити података.				
	3.6. Упознаје родитеље/старатеље, васпитаче и друге релевантне структуре с резултатима процјене, индивидуалним карактеристикама, интересовањима и потребама дјетета.				
	3.7. Израђује индивидуални едукацијски план рада за дјецу с потешкоћама у развоју у складу с развојним вјештинама, интересовањима, потребама и могућностима дјетета у сарадњи с тимом.				
	3.8. Предлаже специфичне методе и технике (асистивна технологија) за стимулацију развоја дјетета у складу са зонама наредног развоја.				
	3.9. У сарадњи с васпитачима и родитељима/старатељима креира подстицајно окружење за дијете у којем су доступни дидактички материјали примјерени индивидуалном едукативном плану рада, у којем ће и дијете с тешкоћама у развоју изразити своје компетенције и остварити успјех.				
	3.10. Укључује и савјетује родитеље/старатеље и стручњаке других профила, развија сараднички однос у циљу изналажења заједничких рјешења.				
	3.11. Осигурава дјетету да учи властитим темпом креирањем најмање рестриктивне средине у складу с његовим интересовањима, потребама и способностима.				

	3.12. Подстиче другу дјецу на сарадњу и кооперативну игру, уважавајући дјечије мишљење, интересовање и способности у циљу упознавања дјеце с потешкоћама у развоју и боље социјализације и размјене искустава.				
	3.13. Користи вјештине ненасилне комуникације те невербална комуникација прати вербалну.				
	3.14. Систематски посматра, биљежи и евидентира понашање дјетета с тешкоћама у развоју, као и њихов однос према другој дјеци.				
	3.15. У сарадњи с васпитачима и родитељима/старатељима спроводи евалуацију постављених циљева кроз индивидуални едукацијски план рада и на тимским састанцима упознаје и васпитаче, родитеље/старатеље и друге чланове тима с резултатима/исходима.				
	3.16. Предлаже мјере транзиције, савјетује родитеље/старатеље, васпитаче и друге стручњаке у циљу даљег напредовања у раду с дјецом с потешкоћама у развоју, изналазећи с управом вртића потребне професионалне и друге ресурсе.				

СТАНДАРД 4.
Тимски рад

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Едукатор-рехабилитатор планира и остварује мултидисциплинарну и међусекторску сарадњу с васпитачем и другим релевантним учесницима у циљу оснаживања васпитача за детекцију дјеце с развојним тешкоћама, тимску сарадњу при изради и имплементацији индивидуалног едукативног програма и пружа подршку родитељима/старатељима и другим заинтересованим странама.	Едукатор – рехабилитатор:				
	4.1. Учествоје у стварању инклузивног и подстицајног окружења у предшколској васпитно - образовној установи како би се сваком дјетету омогућио развој пуног потенцијала, подржавање интересовања дјеце и остваривање основних права.				
	4.2. Оснажује васпитаче и друге учеснике у креирању подстицајног окружења за дијете с развојним тешкоћама (прилагођавање простора, материјала за рад и сл.).				
	4.3. Оснажује васпитаче и друге учеснике у циљу детекције, интервенције и креирања индивидуалног едукативног плана рада за дјецу која показују одступања у развојним прекретницама, те у постављању циљева и њиховој евалуацији.				
	4.4. Пружа помоћ и подршку у индивидуализацији васпитно-образовног процеса, у прилагођавању постављених циљева те одабиру дидактичких и методичких подстицаја у раду.				
	4.5. Оснажује васпитаче и друге учеснике у циљу коришћења асистивних технологија у раду за поједино дијете.				
	4.6. Оснажује васпитаче и друге учеснике у циљу пружања подршке и савјетодавног рада родитељима/старатељима дјеце с развојним тешкоћама.				
	4.7. Учествоје у раду стручних тијела у предшколској установи.				
	4.8. Сарађује с руководством установе у истраживању и проналажењу најбољих рјешења за детекцију и спровођење третмана.				
	4.9. Сарађује с директором, асистентом и личним пратиоцем у циљу стварања најбољег подстицајног окружења за дијете у групи.				
	4.10. Реализује међусекторску сарадњу (образовање, здравство, социјална политика) у циљу реализације пуних потенцијала дјетета.				
	4.11. Разумије значај отворености према другим установама у циљу размјене искуства.				
	4.12. Активно слуша, уважава сугестије и мишљење других професионалаца у вези с планирањем, реализацијом и евалуацијом програма.				
	4.13. Припрема и реализује радионице за васпитаче и друге релевантне учеснике у раду у складу с њиховим професионалним интересовањем и потребама установе.				

СТАНДАРД 5.

Партнерство са породицама, цивилним друштвом и локалном заједницом

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Едукатор-рехабилитатор успоставља сарадњу и гради партнерство с породицом и локалном заједницом и осталим актерима друштва у циљу укључивања дјеце с развојним потешкоћама, њихових родитеља/старатеља и осталих чланова породице у све аспекте рада вртића у циљу искориштавања ресурса које локална заједница нуди и посједује.	Едукатор – рехабилитатор:				
	5.1. Информише родитеље/старатеље о програмима који се спроводе унутар предшколске установе за васпитање и образовање.				
	5.2. Упознаје родитеље/старатеље о подручју раду едукатора-рехабилитатора с дјецом, на објективан, разумљив и примјерен начин уз уважавање културолошких, образовних и других специфичности родитеља/старатеља.				
	5.3. Пружа подршку родитељима/старатељима дјетета у препознавању и разумијевању одступања у прекретницама развоја користећи документоване чињенице.				
	5.4. Упознаје родитеље/старатеље дјетета са сметњама и тешкоћама дјетета, те са потребом додатне опсервације, припремајући их и укључујући у сам процес опсервације.				
	5.5. Упознаје родитеље/старатеље дјетета с резултатима процјене и потребном укључивању додатних подстицаја у раду.				
	5.6. Укључује родитеље/старатеље у израду индивидуалног едукативног плана рада уважавајући циљеве које родитељи/старатељи постављају.				
	5.7. Оснажује и пружа подршку родитељу/старатељу у циљу прихватања развојне тешкоће, укључивања у рад у циљу максимизирања потенцијала;				
	5.8. Едукује родитеље/старатеље о методама и начинима рада, употреби дидактичког материјала код куће и у другим окружењима.				
	5.9. Креира ситуације и прилике у којима је родитељ/старатељ активни учесник на третману, максимално информисан, континуирано укључен и довољно оснажен за процес.				
	5.10. Информише родитеље/старатеље о напредовању дјетета на третману, спроводи савјетодавна рад и радионице с родитељима/старатељима.				

	5.11. Оснажује родитеље/старатеље за консултације с другим стручњацима, укључивање у активности и радионице које се спроводе унутар предшколске установе и локалне заједнице.				
	5.12. Подстиче и охрабрује родитеље/старатеље на укључивање других чланова породице у активности које нуди локална заједница, те коришћење других ресурса заједнице.				
	5.13. Оснажује дијете и родитеље/старатеље дјетета током транзицијског периода преласка дјетета у другу групу или при поласку у школу.				
	5.14. Организује радионице са свим родитељима/старатељима у циљу стварања услова за квалитетан развој инклузивног васпитања и образовања.				
	5.15. Успоставља сарадњу с другим ресорима дјеловања (министарство здравства и министарство социјалне политике, невладине организације у чији је рад дијете укључено).				
	5.16. Сарађује с цивилним сектором у циљу изнајмљивања неопходне опреме (асистивна технологија и различита друга помагала).				

СТАНДАРД 6.

Стручно и професионално усавршавање у циљу подизања квалитета рада

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Едукатор-рехабилитатор учествује у цјеложивотном учењу, у циљу унапређења компетенција и квалитета рада. Промовише улогу и значај едукатора-рехабилитатора у тиму, заговара професионализацију рада кроз усавршавање компетенција, критичког размишљања, познавање европских трендова у васпитању и образовању и поступака пријаве на подстицајне програме Европске уније.	Едукатор – рехабилитатор:				
	6.1. Препознаје значај цјеложивотног учења и усавршава своја знања пратећи семинаре, конференције, округле столове и сл.				
	6.2. Континуирано ради на унапређењу професионалних односа с колегама, размјени искуства и савјетовању.				
	6.3. Сарађује с колегама и учествује у доношењу тимских одлука и рјешења у циљу пружања бољег квалитета услуга за свако дијете.				
	6.4. Учествоје у тимском раду креираном за рјешавање одређених проблемских задатака или креирања пројеката и програма Европске уније.				
	6.5. Учествоје у раду стручних органа установе информисући о значајним истраживањима и резултатима рада који могу унаприједити рад установе.				
	6.6. Информише се о актуелностима из струке, пружа подршку и помоћ у развијању програма како би се осигурао обухват већег броја дјеце с развојним потешкоћама у предшколском периоду.				
	6.7. Планира и учествује у истраживањима из своје, али и других сродних струка.				
	6.8. Анализира, прилагођава, израђује и користи инструменте за процјене психомоторичких способности дјеце.				
	6.9. Сарађује с другим стручним сарадницима у циљу припреме разних облика стручних усавршавања (предавање, радионице и сл.).				
	6.10. Објављује стручне и друге радове у циљу промоције струке, инклузивног образовања и рада у предшколским установама.				
	6.11. Прихвата промјене и спреман је да стално шири и дијели своја знања с колегама.				
	6.12. Спроводи самопроцјену и информације користи за побољшање свог рада.				
	6.13. Промовише значај ране детекције, интервенције и пружања подршке дјетету и родитељу/ старатељу.				
	6.14. Промовише принципе инклузивног образовања.				

СТАНДАРД 7.
Етичност и одговорност

Опис стандарда	Индикатори квалитета рада				
Едукатор-рехабилитатор реализује планиране активности и рад у складу са законском регулативом, штитећи достојанство струке, приватност података дјетета и родитеља/старатеља.	Едукатор – рехабилитатор:	Доследно	Понекад	Ријетко	Тричјер
	7.1. Познаје законе и подзаконске акте и дјелује у складу с њима.				
	7.2. Поштује дјечија права загарантована домаћим и међународним правним актима.				
	7.3. Одговорно обавља свој посао.				
	7.4. Штити право на приватност података о дјеци и породици.				
	7.5. Уважава све карактеристике дјетета и односи се према њему без разлике, омогућујући му уживање свих права.				
	7.6. Има професионалан однос према родитељима, колегама и другим сарадницима.				

Прилог 12: Стандарди квалитета рада директора предшколске установе (АПОСО, 2011, рев. 2018)

СТАНДАРД 1. Организација рада установе и демократско управљање					
Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ				
Директор демократски руководи установом у складу са стратешком визијом, мисијом и циљевима установе, узимајући у обзир потребе корисника услуга и потребе заједнице, штитећи достојанство струке и права сваког дјетета. Директор осигурава законитост рада установе руководећи се законима и прописима, као и релевантним међународним и стратешким документима, осигуравајући досљедну примјену истих. Директор ефикасно руководи и управља административним пословима, финансијским и материјалним ресурсима и људским потенцијалима.	Директор:	Доследно	Понекад	Ријетко	Тримјер
	1.1. Разумије филозофију васпитања и образовања дјеце предшколског узраста, познаје функције институционалног предшколског васпитања и образовања и начине за остваривање тих функција.				
	1.2. Креира визију и афирмира мисију установе у сарадњи са запосленим, другим корисницима и свим важним чиниоцима у и изван установе.				
	1.3. Осигурава демократско функционисање стручних тијела установе и савјета родитеља.				
	1.4. Промовише сарадњу и партнерство на свим нивоима.				
	1.5. Осигурава примјену закона и прописа те конвенција и декларација о људским правима и правима дјетета.				
	1.6. Осигурава мјере за заштиту права дјетета, заштиту здравља и сигурности у предшколској установи, о сваком кршењу тих права обавјештава надлежне службе и институције.				
	1.7. Благовремено информише запослене, стручне органе, органе управљања и савјет родитеља о битним питањима од интереса за рад предшколске установе.				
	1.8. Планира, организује и одговара за остваривање плана и програма рада установе.				
	1.9. Поштује и промовише аутономију установе/вртића у примјени програма.				
	1.10. Подузима радње и акције потребне за испуњење циљева установе и делегира обавезе уз поштовање достојанства и професионалног интегритета сваке особе.				
	1.11. Поштује и уважава све запослене.				
	1.12. Моделује професионални однос према послу и испуњава своје обавезе одговорно и на вријеме.				

1.13.	У свакој прилици се понаша и опходи тако да доприноси поштовању професије коју заступа, не злоупотребљавајући свој положај за стицање властите користи или промоције.				
1.14.	Познаје, прати и примјењује релевантне законе и подзаконске акте у области образовања, радних односа, финансија и управног поступка, руководи установом у складу с њима и о томе упознаје запослене и родитеље.				
1.15.	Благовремено израђује и подноси извјештаје о раду и резултатима рада установе органима управљања, оснивачу, надлежним министарствима, запосленима и другим корисницима по потреби.				
1.16.	Брине о ажурности и примјени процедура у вођењу прописане документације установа, у складу са законом.				
1.17.	Прати и контролише законитост конкурсних поступака и јавних набавки које спроводи установа.				
1.18.	Осигурава да је поступак пријема и пријем запослених у радни однос у складу са законом.				
1.19.	Упознаје запослене с њиховим правима и обавезама и осигурава услове и ресурсе да радне обавезе одговорно испуњавају.				
1.20.	Осигурава израду општих аката и документације, њихову доступност и примјену.				
1.21.	Покреће иницијативе, учествује у изради и доноси нормативне акте у установи.				
1.22.	Ефикасно планира и управља људским потенцијалима установе.				
1.23.	Ефикасно планира и управља материјалним и финансијским ресурсима установе, осигурава законитост и намјенско трошење средстава.				
1.24.	Осигурава услове за редовно хигијенско одржавање простора установе, средстава, опреме и играчака.				
1.25.	Одговоран је за осигурање исправности средстава, намирница и сигурности дистрибуције хране.				
1.26.	Осигурава чување и заштиту објеката установе те набавку, чување и заштиту инвентара, опреме и средстава.				

СТАНДАРД 2.

Управљање васпитно-образовним процесима, осигуравање услова и ресурса за рад и брига о квалитету

Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Директор установе осигурава услове за квалитетан и ефикасан васпитно-образовни рад и инклузивно окружење за свако дијете и породицу.	Директор:				
	2.1. Осигурава функционисање стручних тијела установе и демократски избор представника запослених у управни одбор установе.				
	2.2. Познаје прописани курикулум и подстиче његову примјену, осигуравајући материјале, стручне и социјалне услове, промовише тимски рад.				
	2.3. Осигурава материјалну подршку за стварање стимулативног окружења за развој и учење, те набавку развојно примјерених дидактичких и других играчких и потрошних материјала.				
	2.4. Осигурава да је простор у којем се одвија васпитно-образовни процес адекватан, сигуран и прилагођен потребама сваког дјетета.				
	2.5. Прати иновације, осигурава услове за увођење иновација, промовише увођење савремених ефикасних васпитно-образовних метода и стратегија у раду с дјецом и породицама.				
	2.6. Осигурава оптималне услове за рад васпитачима и стручним сарадницима, како би се вријеме за планирање, припремање рада и праћење исхода учења и напретка дјеце ефикасно користило.				
	2.7. Осигурава дјеловање стручног тима и асистената, као и друге људске и материјалне ресурсе како би се сваком дјетету, а посебно дјечи с потешкоћама, осигурао квалитетан приступ васпитно-образовном процесу и пружила подршка дјечи и породицама.				
	2.8. По потреби ангажује стручњаке других профила или стручне службе у циљу помагања, савјетовања или усмјеравања васпитача у раду.				

	2.9. Даје повратну информацију о резултатима самовредновања и спољашњег вредновања васпитно-образовног рада и заједно са стручним сарадницима и васпитачима планира стратегије за превладавање тешкоћа и унапређивање квалитета.				
	2.10. Сарађује са другим васпитно-образовним установама у циљу успостављања континуитета и олакшања преласка дјетета из вртића у основну школу.				
	2.11. Подстиче планирање и реализацију различитих активности и програма (на примјер краћи програм, специјализовани, компензацијски програм), којим се подржавају развој, учење и припрема за полазак у основну школу дјеце која не похађају вртић, те пружа подршку породицама у заједници.				

СТАНДАРД 3.

Професионални развој запослених и унапређење квалитета

Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Директор установе прати квалитет рада и осигурава различите прилике за професионални развој свог запосленог особља у складу с резултатима вредновања, постављеним стандардима квалитета и праћењем ефеката за свако дијете.	Директор:				
	3.1. Осигурава подстицајан амбијент за рад и за професионални развој и напредовање запослених.				
	3.2. Иницира и учествује у доношењу плана развоја људских потенцијала установе и осигурава услове за реализацију плана.				
	3.3. Осигурава једнаке прилике у реализацији плана индивидуалног и колективног стручног усавршавања и помоћ и подршку васпитно-образовним радницима за унапређење квалитета и ефеката рада.				
	3.4. Осигурава примјену важећих стандарда за утврђивање критеријума вредновања и оцјењивања, користи индикаторе квалитета васпитно-образованог рада у праћењу, вредновању и савјетовању запослених.				
	3.5. Осигурава супервизије, систематски прати и вреднује рад особља и награђује успјешност запослених у циљу развоја квалитета рада у установи.				
	3.6. Врши вредновања појединца, групе и установе објективно и добронамјерно и о томе даје повратну информацију запосленима, наглашавајући постигнуте резултате и мотивишући их за даље напредовање уз сугерисање области за унапређење.				
	3.7. Осигурава да запослени буду правовремено и објективно оцијењени, како би могли напредовати у складу са стандардима квалитета и показаним укупним резултатима.				
	3.8. Прати актуелности у образовној теорији и пракси и ради на властитом стручном усавршавању, пише и објављује радове и учествује на научним и стручним скуповима.				
	3.9. Сарађује са високошколским институцијама, професионалним удружењима и организацијама укључујући их у процес савјетовања и стручног усавршавања; као и ради реализације различитих истраживања која имају за циљ унапређење компетенција запослених и квалитета васпитно-образовног рада.				
	3.10. Сарађује са другим васпитно - образовним установама и учествује у раду различитих професионалних мрежа и удружења.				

СТАНДАРД 4.
Тимски рад и комуникација

Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
Директор установе креира позитивну климу, подстиче тимски рад и добре односе па комуницира с различитим групама и индивидуалцима са уважавањем, јасно и увиђавно.	Директор:				
	4.1. Креира инклузивну климу и културу, осигуравајући да се свако дијете и породица осјећају добродошлим и прихваћеним и да је сваком дјетету осигурано остваривање права на квалитетно васпитање и образовање.				
	4.2. Опходи се са уважавањем према сваком дјетету и породици, као и запосленим у институцији, без обзира на њихов социо-економски статус, националну и вјерску припадност, пол, способности и др.				
	4.3. Пружа подршку запосленима у процесу рјешавања проблема, показује разумијевање и моделује конструктивно и ненасилно рјешавање проблема и сукоба.				
	4.4. Подстиче и његује тимски рад и заједничко рјешавање проблема у свакој ситуацији.				
	4.5. Активно слуша, цијени и уважава сугестије и мишљења запослених, родитеља и представника заједнице у вези са радом установе, планирањем, реализацијом и евалуацијом програма.				
	4.6. У свим формалним и неформалним ситуацијама служи као модел понашања и комуникације, обављајући своје обавезе са ентузијазмом и мотивишући остале у испуњењу заједничке мисије и визије.				
	4.7. Реагује на потребе и захтјеве других и одговара на њих правовремено на јасан, дјелотворан и увиђаван начин у писаној и усменој форми.				
	4.8. Уважава професионални и људски интегритет и достојанство сваке особе.				
	4.9. Препознаје и јавно промовише резултате свих запослених, те ствара прилике за заједничко прослављање успјеха, подстичући сарадњу умјесто такмичења.				

СТАНДАРД 5.

Промоција установе, предшколског васпитања и образовања и партнерство са заједницом

Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ				
Директор предшколске установе развија план сарадње с представницима заједнице и план дјеловања у заједници, промовишући рани развој и учење, као и саму установу.	Директор:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	5.1. Ангажује се у различитим акцијама којима се заговара и промовише право сваког дјетета, на квалитетно васпитање и образовање од рођења, у заједници и шире.				
	5.2. Заузима се за укључивање представника заједнице и јавности у пружању подршке дјечи и установи/вртићу и стварању опште позитивне климе када су у питању потребе дјеце и њихових породица.				
	5.3. Подстиче акције у заједници како би се пружила подршка породицама и дјечи и створило окружење које подржава њихов развој (паркови, библиотеке, позориште и др.).				
	5.4. Промовише рад установе и информише заједницу о резултатима рада, као и потребама дјеце и вртића у актуелном тренутку и будућности.				
	5.5. Подстиче и прикључује се различитим активностима у заједници и друштву у цјелини, којим се промовише једнакост приступа и осигурава укључивање већег броја дјеце у предшколске програме.				
	5.6. Осигурава да установа користи јавне, културне и друге ресурсе заједнице, као и да ресурси установе буду отворени ка заједници.				
	5.7. Сарађује с различитим привредним (јавним и приватним) организацијама и институцијама од значаја у циљу осигурања подршке дјечи, породицама и вртићу у цјелини.				
	5.8. Аплицира за различите пројекте и фондове којима се унапређује рад установе и побољшава приступ квалитетном васпитању и образовању за свако дијете, у сарадњи с невладиним организацијама и другим институцијама.				

СТАНДАРД 6.
Партнерство с породицама

Опис стандарда	ИНДИКАТОРИ				
Директор установе омогућује и подржава укључивање родитеља и породица као партнера у процесу васпитања и образовања дјеце, као и у свим другим аспектима рада установе.	Директор:	Доследно	Понекад	Ријетко	Примјер
	6.1. Осигурава да установа развија партнерство са свим породицама, разумије значај, подржава и поштује улогу и одговорност родитеља и породица за развој дјеце.				
	6.2. Укључује породице и представнике заједнице да на сврсисходан начин учествују у раду установе и вртића, и у процесе доношења одлука.				
	6.3. Осигурава функционисање савјета родитеља и демократски избор представника родитеља у савјет и управни одбор установе.				
	6.4. Информише родитеље о свим догађајима од значаја за рад установе и вртића, за дјецу и породице и уважава њихова мишљења, идеје и сугестије.				
	6.5. Брине се да васпитачи и особље укључују родитеље и породице у рад вртића.				
	6.6. Ствара климу и атмосферу у установи у којој се сви родитељи уважавају и добродошли су.				
	6.7. Редовно комуницира с родитељима и моделује ефикасну и квалитетну комуникацију.				